

värske rõhk

IV/2011 (NR 28)

**MARTIN JÕELA
KAUR RIISMAA
EDA AHI
SVETA GRIGORJEVA
EGON ILISSON
EDINA SZVOREN**

**KREEKA blogiluule
intervjuu KAAREL B.
VÄLJAMÄEGA**

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: Lauri Eesmaa

Toimetajad: Carolina Pihelgas, Johanna Ross

Keeletoimetaja: Triin Ploom

Kujundaja: Maris Kaskmann

KAASTÖÖD

Luule: carolina.pihelgas@va.ee

Proosa: johanna.ross@va.ee

Arvustused, esseed ja tõlked: lauri.eesmaa@va.ee

Pildid ja fotod: vr@va.ee

Illustratsioon lk 13: Helin Tikerpuu

Foto lk 52 ja 57: Mati Bärenson

VÄLJAANDJA

MTÜ Värske Rõhk

Vanemuise 19

51014 Tartu

Tel: 742 7087

vr@va.ee

Tellimine: www.va.ee

Trükk: Ecoprint

Värske Rõhk IV/2011 (nr 28)

ISSN 1736-2954 (trükis)

ISSN 2228-1363 (epub)

SISUKORD

LUULE

Kaur Riismaa 7
Kelly Turk 19
Sveta Grigorjeva 39
Eda Ahi 47
Mari Pihl 61
Stefan Peetri 67
Miina Leemets 85

PROOSA

Martin Jõela 11
Egon Ilisson 21
Edina Szvoren 71
Silvia Urgas 89

INTERVJU

Kaarel B. Väljamäe 53
Dimitris Athinakis 105

KREEKA VIHIK

Jazra Khaleed 95
Stathis Baroutsos 98
Dimitris Athinakis 101

ARVUSTUSED

Evelin Arust 112
Grete Nellis 117
Kadri Naanu 124

NOORI AUTOREID 2011

ELINA ADAMSON (22):

„Jälgisin huviga elus korduvaid mustreid – näiteks võin mitmeid kordi peaga vastu müürile joonistatud tunnelit joosta ja imestada, et miks ikka veel teisele poole ei ole jõudnud. Ja siis tuleb mõni jooksurkägu nagu multifilmis, teeb *meep-meep* ja kaob tunnelisse. Õnneks on tema siiski vaid multifilmitegelane.”

EDA AHI (21)

Läänemerine ja rukkiterane.

EVELIN ARUST (23)

Kirjandustihnikutes seikleja.

EGON ILISSON (27)

on kulgeja. Kõrvaltvaatajale võib tihtipeale tunduda, et ta seisab paigal, aga tegelikult kulgeb ta inimsvammina mööda oma radu ja imeb endasse inimestest parima. Sest ainult niimoodi saab ta olla üdini positiivne.

SVETA GRIGORJEVA (23)

tegeleb kaasaegse tantsuteatriga. Loeb Triin Tasujat ja isegi Jaan Krossi. Kuulab punki ja isegi ema sõna.

MARTIN JÕELA (28)

töömeetodiks on elu jälgendamine ja moonutamine. Talle meeldivad vinüülplaadid. Üleüldse, toimetaja sundis teda oma teksti avaldama. Mitu aastat käis peale.

MIINA LEEMETS (22)

tahtis lapsena rongijuhiks saada, armastab ufosid ja vaimolendeid. Ja armastada. Eesti filoloog, kirjutab luuletusi ja käib teatris, peale selle õpib veel õpetajaks. Inspiratsiooni saab melanhooliast, viimasel ajal kirjutab veidi harvem kui varem. Aga paremini.

KADRI NAANU (24):

„Kaagutan-kaagutan, vait ei jää
(raamatutest muidugi).”

STEFAN PEETRI (16)

on pärit Pärnust, hetkel õpib
Tallinnas VHK-s. Naudib melan-
hoolset seltskonda ja ebaloogilist
ning kohatut kulgemismaneeri.
Enda kohta ütleb: „Pöörfaffekt.”

GRETE NELLIS (24)

Töö ajal töötab, vabal ajal elab. Igal
juhul püüab teha nii, et
oleks parem.

MARI PIHL (23)

ei ole köögivili, vaid Mari, kellest
suure tõenäosusega küpsemas
filoloog. Luuletab ka.

KAUR RIISMAA (25)

on sündinud 1986. aastal Tartus.
On kirjutanud luuletusi, aga on ka
mitte kirjutanud.

MARIE SAARKOPPEL (25)

on 2006. aastast Tartu Ülikooli
täiskohaga tudeng, keskendudes
ungari keele ja kultuuri tundma-
õppimisele. Kuulab-mängib
reggae muusikat ja naudib
maailmamustreid.

KELLY TURK (18):

„Ma pean end kohati liiga iroonili-
seks ning liiga suureks tõetsijaks.
Samas minu kurja ja ratsionaalselt
ebastabiilset poolt tasakaalustab
kiindumus kõige nummi vastu.
Kole palju meeldivad igasugused
karvased loomakesed ja linnuke-
sed. See teeb mind heaks! Onju?”

SILVIA URGAS (19)

õpib väga vähe, aga räägib sellest
hirmus palju.

KALUR RIVIS MA A

A black and white photograph of a railway track receding into the distance. The tracks are made of wooden sleepers and metal rails, converging towards a vanishing point in the center. The ground between the tracks is covered in gravel and some sparse vegetation. The overall image has a high-contrast, grainy aesthetic. Overlaid on the image is the text 'KALUR RIVIS MA A' in a large, white, brush-stroke font. The letters are thick and have a hand-painted appearance. 'KALUR' is at the top, 'RIVIS' is in the middle, and 'MA' and 'A' are at the bottom. The text is partially obscured by the tracks and the background.

KAUR RIISMAA

DULCE ET DECORUM EST

Vaikne suvepäev, linnud ja liblikad,
laagri hoovile üles on rivistunud
poisid ja tüdrukud,
saledate mändide all on põlvpüksid
ja seelikud, vastavalt roosad
ja vastavalt sinised.
Kõik on nii noored veel,
nagu polekski kiire.

Kõik on nii noored veel,
ja naeratused, need valged naeratused,

justkui polekski kiire veel.

Toimub loendus ja puhutakse pasunat,
laagriülem peab kõne ja uhkus vaid paisub,
kõigi silmisse kirja on sätitud „meie”,
ja mõndade silmis ka „mina”.
Mina aga, munder seljas ja vöö vahel
parabellum, olen laagris viimast päeva tööl.
Ega kaugel pole tolmune linn,
Rimi ja Selveri kassasaba,
igavene kakelus naabritega...
et korra tahaks tunda end noorena veel,

et mu naeratus, see mu valge naeratus...

justkui polekski kiire veel.

Kohe algab, mida kõik oodanud on,
lootusekapsa uss põues närimas, südame all,

kas mina, ikka mina, miks tema,
ikka mina, jaa, mina, ikkagi mina, aga.
Ainult parimad, tublimad, puhtamad
valitakse välja selleks, mis nüüd kohe on algamas.
Õhus on elektrit, ütlevad spordikommentaatorid,
aga ongi, kas ei ligine sealt metsa tagant äike,
palavas päevas on pilkude tinasust,
isegi linnud on vaikinud,
et lasta neil tunda end noorena viimaks,

justkui polekski kiire veel.

Valitud saavad valitud,
seisavad, rinnad puhevil, teiste ees,
postamentidel ja postamentide vahel,
üldse ei oska oma rõõmu varjata,
ja solvumist on teisel, pisaraid,
enese süüdistamist, teiste süüdistamisi,
enese ja teiste laitmist, kurjustamist,
ikka sinu pärast ja ei, sinu pärast,
miks minu, ikka sinu, näed nüüd, kuis läks.
Naeratusi pole, justkui kõuepilved hambus,
välgud hambatikkudena sähvimas.

Justkui polekski kiire veel.

Ongi käes. Laagriülem noogutab,
ja mina noogutan vastu, see tähendab
teineteisemõistmist, et ma saan aru, see tähendab.
Ja mina noogutan kolmandale mehele,
kes staapi jookseb. Hetk vaid, ja juba kostabki
valjuhäälditest vanalt vinüülilt krabisev heli:
Tšaikovski klaverikontsert.
Astun esimese väljavalitu juurde, soovin õnne,
ja tulistan talle pähe, seisab edasi, ei saanud aru, see tähendab,
„sa oled surnud, kuku maha,”
nüüd ta kukub kuulekalt, pilgutab mulle veel silmagi, vigurivänt,

teised lapsed surevad asjalikult, naeratades,
rind uhkusest kummis. Ja ongi äikene kohal,
metsa kohalt metsa alla langeb vihm ühe selge joana,
raske kesksuvine vihm, metsikult,
üldse mitte nii sõnakuulekalt nagu ükshaaval
kukkuvad lapsed,

justkui polekski kiire veel.

Teised kaks asjameest ajavad ülejäänud lapsi laiali,
pakkima asju, sest pea algab kojusõit,
eks nad lähe hea meelega, linn, see on...
arvuti, sõbrad, koolini on ju veel aega.
„Kes üle jääb, vabalt võib elada.”
Ma vaatan viimasele mahalastavale tublile silma,
see on see poiss, kellel laagri algul valutas kõht,
ja siis valutas tal pea, aga tegelikult on tal kodu selline.
Ema ja isa kaklevad. Ja ma tean, et linna minnes
see poiss peab valima emma-kumma.
Ma soovin talle edu edasises, „õnn igavest’ olgu sinuga,”
ja saan aru, kui totter see on,
kui absurdne, ta naeratab mulle,
nagu naeratavad kooli lõpus õpilased õpetajatele –
omamehelikult. Ja tulistan talle pähe.

Sajab rasket kesksuvist vihma,
üle laagri kostab Cliburni klaverimäng,
sajab rasket kesksuvist vihma,
ja puude all seisan mina, käes püstol,
sajab rasket kesksuvist vihma,
kui staapi löntsin ja asjad kokku panen.
Aknal jooksevad vihmavee jõed,
aina ja aina ja aina.

Justkui polekski kuhugi kiire.

MART
IN
JOE
LA

MARTIN JÕELA

SEBRA EI OLE SÜÜDI

*Kas kellegi näo või loomakujulise võileiva ära söömine
peaks lõbus ja lastepärane olema? Milline haige ettekujutus.
Toit jäägu toiduks.
(Tsitaat ühe toidublogi kommentaaridest)*

Biret oli õppinud kirjakursustel raamatupidajaks, kuid tutvus siis ööklubis oma tulevasega, üpris ruttu sündis esimene laps. Pea oli neid kolm ja Biret jäigi koduseks, kantseldas lapsi – kuni noorim neist oli alla kolme aasta vana, ei olnudki ju vaja tööle minna. Õnneks oli noorele naisele tekkinud uusi koduseid hobisid, mida andis ka rahaks vahetada. Kodus oldud aja oli ta valanud kokakunsti nirisevasse, auravasse ja maitsvasse diskursusesse. Sealjuures kirjutas ta üles retsepte, mida oli siin ja seal avaldanud. Oma erialaga tegeles ta haruharva, kui oli vaja mehe rahaasju kontrollida, kuid seda lubati tal teha ainult kolm korda aastas. Ta mees töötas ehitajana, FIE-na, mis oli tore, sest uus uhke muruniidukki sai kirja töövahendina. Vahel võis ka mõne kastrulipoti betoonisegamisnõuks muuta. Mees eelistas töötada ühe maja peal korraga, tehes vajalike abimeestega kõik ise valmis. Kahjuks ei olnud selliseid sobivaid majakesi alati võtta ja ta käis aeg-ajalt tööl Soomes, tegemas projektipõhiselt erinevaid juhutöid. Ta oli jõudnud kätt proovida nii raudvarraste paigaldamise, lagede krohvimise, betooni valamise kui ka rookatuse ladumise vallas.

Nad elasid oma majas ühes väikealevis suure maantee ääres. Õnneks asus nende kodu alevi väiketänaval ja neil oli ka oma hoov, kus lastele hullata meeldis. Viimasel suvel sai ostetud väike täispuhutav basseini. Kui lapsed olid õues või kalgumäel, kirjutas ema perekonna personaalarvutisse üles eelmisel õhtul valmistatud roogade retsepte ja avaldas neid oma blogis. Iga kotleti praadimist ta muidugi üles ei tähendanud, ka ebaõnnestumised jättis ta targu enda teada, sundides võib-olla ainult oma peret neid sööma, valanud maitsetu toidu üle salatiõliga. Kuid mida uudsem ja kelmikam mõni toidukord välja tuli, seda õnnelikumana ta end tundis. Algul pidas ta blogi ema jaoks, sest iga väike tüdruk ootab tunnustust oma emalt, kuid peagi hakkas tema blogisse saabuma ka

teisi inimesi, tavaliselt Google'i otsingumootori kaudu. Nii hakkas ta aina suurema innuga kokkama ja oma retseptikoostamisuskust lihvima. Tavaliselt sai ta igal hommikul rõõmustada mõne saabunud kommentaari üle. Harilikult kogus iga retsept kuni kuus kommentaari, mis oli päris palju, arvestades, et need kõik olid positiivsed. Tavaliselt jõudis ta ühes kuus kirjutada 11 postitust, mis teeb kokku 66 kommentaari. Nii palju positiivsust pani Bireti tõesti naeratama. Kui ta ainult oleks lahti saanud ka sõnakordusveast, mis teda postitusi tehes kummitas!

Biret lihvis oma retseptikunsti nii kaua, kuni lõpuks saabus ühest pealinna kirjastusest pakkumine koostada kokaraamat. Kuna Biret oli kokakunstis väikest viisi krutskiline, vihjati, et ka raamat või koguni raamatud võiksid olla midagi enneolematut, midagi uut, midagi mängulist. Naise üks kauaaegseid ideid oli teha raamat säästlikest toitudest, kuid sellise raamatuga polnud majandusõitsengu perioodil midagi teha. Biret võttis aja maha ja jättis ka blogisse teate, et nädal aega ei tule temalt midagi, ta vajab loomingulist puhkust. Terve nädala kokkas ta aga vahetpidamata, kutsus külla inimesi – ka oma vanemad 84 kilomeetri kauguselt talust –, sundis oma peret mitu korda päevas sööma. Kogu selle aja jälgis ta inimeste nägusid. Üldiselt teadis ta, et tema toite armastatakse või vähemalt kiidetakse. Kuid laste eriline sädistamine või mehe kergelt kirklikum pilk reetsid, et tal oli jälle eriti hästi läinud. Selle toiduvalmistamismaratoni ajal püüdiski ta kätte saada neid signaale, mis talle inspiratsiooni annaksid. Lahendus oli aga jahmatav.

Ühel päeval ütles ta lastele jõuetult:

„Täna mina süüa ei tee, võtke see viisteist krooni ja ostke endale Statoilist kabanoss.”

Ise oli Biret teki all ja värises – õnnest ja rahutusest hinges. Veel viimasele minutil tuli mõistus koju, ta suutis voodist välja karata, püüdis uksekünniselt kinni vanuselt teise lapse, kellel olid saapad jalas vahe-
tusse läinud, ja ütles:

„Ärge kartke, lapsed, te ei pea täna sööma transrasvaseid viinereid. Kohe teen ma teile ülimaltsvaid võileibu.”

Kõige väiksem hakkas kohe hõiskama: „Autut, autut, änkut, änkut!”

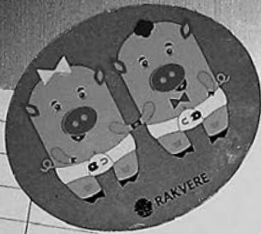
Ka vanim laps tuli õuest tagasi, silmnähtavalt rõõmustades selle üle, et katkestus igapäevarutiinis on lõppenud. Ema otsis külmikust välja toidukraami ja tegi lastele nende lemmikvõileibu, mis tema nobedate näppude all ei muutunud mitte ainult mõnusalt maitsvaks, vaid ka

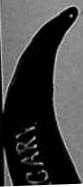
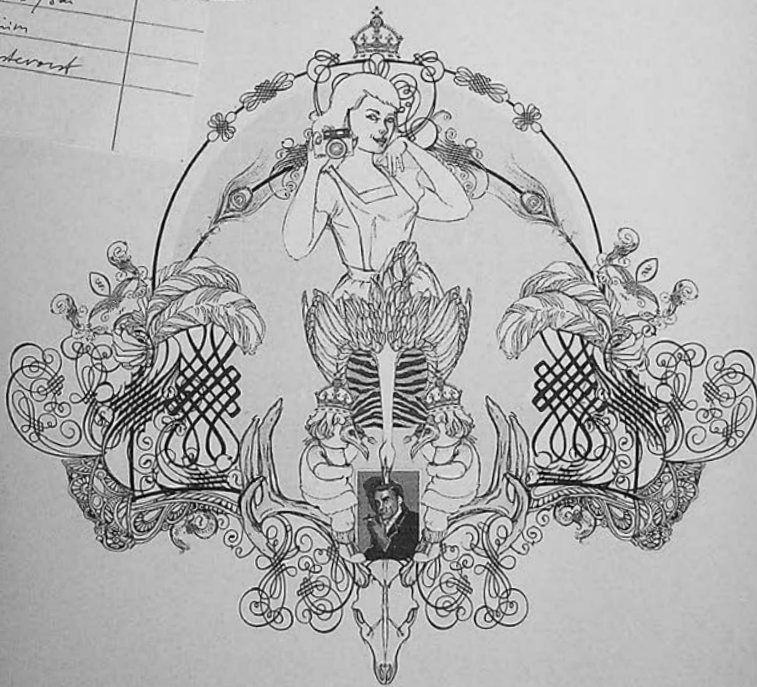
-25°C

Vacation
Super Freeze
Alarm On

Frost

• vii
• muna
• kibi/sai
• jium
• lakerant

visuaalselt nauditavaks – laste jaoks lõbusalt vaadatavaks ja mänguliselt ärasöödavaks. Biret ei osanud arvatagi, et tema rõõmsate võileibade taga peitub äriidee. Mitte äri, vaid kirg! Nüüd võisid lapsed rõõmustada, sest igal hommikul said nad ema käest mõne uue näoga võileiva. Saiaviilakad, vorstid, kapsad, salatilehed, majoneesid, keedumunad, juustud, singid – kõik moodustasid rõõmsaid fantaasiamaaailmu nende taldrikuil ja lõpuks ka köhus. Õnnestunud valikud pildistas ema uue digikaameraga üles, pani kõik koostisained täpselt kirja ja salvestas eraldi kausta, iga raamatu lehekülje jaoks oma kaust. Need kõik saatis ta umbes poole aasta pärast zip-failina pealinna kirjastusse. Nüüd asusid tööle kujundajad, kellel tuli vahel fotošoppida amatööri tehtud digipilte, kustutada mõni üleliigne pipratera või kogemata objektiivi ette sattunud äädikakärbes.

Raamat sai lõpuks valmis, kõik ajaveebi jälgijad rõõmustasid, ainult üks anonüümseks jäänud isik, tõenäoliselt kolleegblogija, keda ei õnnistatud kirjastuslepinguga, kirjutas kommentaariumisse sapise kommentaari, mille Biret õnneks ruttu unustas. Lisaks oli nüüd aeg asuda uue raamatu ettevalmistamise kallale. Ameerikas kõrbesid esimesed pangad põhja, Eestis hakkasid tulema valimised ja Bireti mehele pakuti kodumaal üha vähem projekte. Seega oli mees taas põhjanaabrite juures järjekordse projektiga tegelemas. Seekord restaureeris ta plastikaknaid. Tähendab, käes oli aeg säästukokaraamatuks. Biret kartis, et perele ei meeldi, kui ta oma katsetustes liiga säästlikuks muutub, kuid tema oskused võimaldasid ka odavatest ja igavatest materjalidest valmistada maitsvaid toite. Meeski naeratas rohkem, nähes, kuidas toidule kulub üha vähem kopikaid.

Kargel kevadhommikul ootas ukse taga naabrinaine. Nad olid üldiselt head sõbrannad, kord nädalas käis ta ikka Bireti juures mõnd uut alkoholivaba kokteili maitsmas või moodsat porgandipirukat degusteerimas. Biret oli talle kinkinud ka oma kokaraamatu, signeeritult. Naaber küll kiitis raamatut, kuid tunnistas, et temal ei ole aega oma viieaastasele pojale nii keerukaid võileibu valmistada. Ta töötas tanklas pesulaoperaatorina, last hoidis vanaema, kelle värisevad käed jällegi ei lubanud nuga käsitseda. Seekord ei tulnud naabrinna aga Bireti kokakunsti imetlema. Tal oli jahmatav uudis: tema poeg oli eile hammustanud nende väikeselt kirjukarvaselt kassilt tüki kõrvalesta, seda kõige tõsisemate kavatsustega. Kohale kutsuti nii veterinaar kui kiirabi. Kass saadeti ruttu operatsioonilauale, ülikalli, kuid lihtsa operatsiooni käigus

sai kiisuke oma kõrva enam-vähem endisel kujul tagasi. Poisile tehti maoloputus, lastepsühhiaater pidas maha ajuloputava konsultatsiooni. Isa käest sai laps ka nahatäie. Küsiti, miks ta kassi hammustas, ta ütles: „Kiisu mämm-mämm.”

Vanemad ei saanud aru. Nende laps oli kasvanud vägivallavabas peres ja multifilmikanaleid nende televiisoris polnud. Emale meenus aga, et ta oli tol hommikul pojale Bireti raamatu järgi kassinäoga võileibu valmistanud. Tal oli vaba päev ja ta oli nõuks võtnud tegeleda kerge kokkamisega. Kuna pojale meeldis väga kassiga mängida, uskus ema, et seda tervislikku võileiba, mis sarnanes lapse joonistatud kassinäoga, sööb poeg kindlasti vastu vaidlemata. Poiss oligi rahus oma võileiba söönud ja kihistades jälginud, kuidas tema saiakiisu aina vähenes ja kõhukene hea tundega täitus. Naabrinna peas lõi kõik selgeks ja ta rääkis loo ruttu oma mehele ära. Tema mees arvas, et Biret on vastutav. Hommikul helistas ta oma advokaadile ja seda tuligi naine kokatarist naabrile teatama.

Biret ei saanud aru. Ta ei saanud aru, milles tema süüdi on või kuidas selline asi juhtuda sai ja mida ta nüüd ette võtab. Ta helistas kirjasusse, kus arvati, et süüdistus on absurdne, ja lubati teda aidata ka siis, kui asi tõesti kohtusse läheb.

Umbes kuu aja pärast tuli pealinna uuselamurajoonist teade lapse sooritatud vägivallateost oma lemmiku kallal – hammastega. Maarajoonist aga saabus telegramm, et üks laps olla Bireti notsunäoga võileiva manustamise järel seakõrvu näksima hakanud. Tuli välja, et tegu oli pahaaimamatute inimeste kulinaarse väärtõlgendusega, ükski päris loom vigastada ei saanud. Kuid ka teise perforeeritud kassi tõttu ei hakanud Biret endale advokaati palkama, vaid püüdis valuraha ise maksta, sest ta tundis, et on vale teda süüdistada. Ta andnuks neile raha lihtsalt kaastundest kohutava sündmuse puhul. Kohtusse minek oleks tema raamatu ametlikult ohtlikuks muutnud. Oma honorari oli ta juba ära jaganud ja ta hakkas uurima mehe rahaasju: kas sealt oleks võimalik midagi toetuseks näpistada. Ta logis sisse mehe internetipanka ja leidis sealt kahtlaselt väikese kontojäägi. Mees oli veel Soomes. Ta pidi järgmisel hommikul laevaga kodumaale saabuma ja otsekohe koju sõitma. Biret vaatas konto väljavõtet ja nägi, et iga päev, kui mees välismaal viibis, oli arvelt ühele Venemaa kontole läinud ühesugune summa. See oli kummaline. Ta mõtles, kas keegi on varastanud või hänginud nende

PIN-koodid. Ta ei julgenud midagi teha ega kuhugi helistada ja otsustas mehe ära oodata.

Järgmisel hommikul luges ta päevalehest järjekordsest lemmiklooma hammustamisest. Biret oli jälle hommikusöögiks kaeraputru teinud, sest kartis ka oma lastes tundmatut viirust äratada. Lastele see jälk toit ei meeldinud, kuid ema vaevatud nägu summutas vähemalt verbaalsed etteheited. Biret peitis igaks juhuks oma raamatu ülemisele riiulile arhitektuurikogumike vahele. Ta ei mõistnud, kuidas võis üks süütu ja lõbus tegevus juhtida selliste julmade arusaamadeni. Kas süüdistada võileivasebrat või vihmapilvi? Milleni see kõik välja viib? Hullumiseni?

Pärastlõunal peatus hoovis perekonna uus Ford ja koju saabus pereisa. Mees võttis esialgu tassi kohvi ja palus naisel jutustada, mis vahepeal juhtunud on. Leetrid, kõhugriip, alandatud käitumishinne – see käis laste kohta. Seejärel püüdis Biret mehele seletada, et häkkerid, tõenäoliselt häkkerid, on nende pangakontolt iga päev 600 krooni varastanud. Mees ütles:

„Ei, need on minu väljaminekud, nii palju maksab ju 15 minutit veebikaamerast vene litside vaatamine.”

Tallinn, 2009

KELLY TURK

W.B.

Lähen tšekkan baltijaamas reaalsed elu.
Lähen tuhlan ringi.
Kuklas krunn ja nägu clean.
Naudin boheemi elu täiel rinnal.
Naudin stiilse elu vilju.
Väike vaheldus Zarale, Mangole ja Reservedile.
Lähen tšekkan baltijaamas reaalsed elu.
Lähen naudin stiilse elu vilju.
Keda kotib, et Gucci üle öla, keda kotib too vaene hambutu vanaeit.
Mina naudin iseennast, naudin tuhlamist ja moekust.
Mul on jummalad pohlad teist wannabedest,
sest mina olen näinud, kuulnud, rännanud Milanos, Big Appelis ja L.A-s.
Nüüd tšekkan reaalsed elu.
Sahistan ketsi, mõtisklen, kuhu olen sattunud,
Kõik nii imeline ja samas ka nii võigas... Too purjus päss seal nurgas.
Konkreetne elu.
Mõttetud labased kaltsudes piffid, kas te pole kuulnud siis Mangost ja kergest tangost Zara lettide vahel?
Kas te pole näinud Viru outlette ja Solarise kingapoode?
Kas pole sirvinud elus Vogue'i ja lugenud, et hipi on uus tibi?
Lähen tšekkan reaalsed elu.
Nii Alice Imedemaal on olla siin venkude ja muude sortide keskel.
Keksida kallistes ketsides ja Diori prillides hapukurkide vahel.
Nagu Jamaical vanad mehed mängivad kabet ja mina suundun suurde saali.
Katsun ühte särki ja mudin teist kotti.
Miks ei ole siin Louis Vuittoneid, küsin ma.
Tädi, too seniilne, vaatab mind kahtlase huviga.
Kas tõesti on veel taolisi väljasurevaid liike, kes ei tea LV-st mitte sittagi... vau.
Tunnen, et oleks kui joonud end mällari ja ärganud kusagil teises dimensioonis,
kusagil kapsaste vahel ja nõukaaegsel paraadil.
Inimesed, kallid kodanikud, tehke rõõmsam nägu!
Lähme tädi Anni juurde lattet jooma ja kiluvõikut sööma!

EGGON ELLIS SON

EGON ILISSON

ATENTAAT KIM JONG ILILE

Ulmemuinasjutt

I

See oli tõepoolest veidi uskumatu, et Klint ei olnud elus relva laadinud. Mis veel müstilisem, ta polnud seda isegi käes hoidnud. Kuid siiski polnud ta sita pealt riisunud noor mees. Juba neljaselt lüpsis ta lehma, kuueselt hobust. Jah, tõepoolest, siis kui teised tema sõbrad paugutasid tongipüstolitega mööda linna, õppis tema hobust saduldama. Ta uskus ise juba üheksasena päris kindlalt, et on parim ratsutaja Metsikus Läänes. Ja seda ajal, mil ta ei saanudki aru, miks lääs metsik on. Seda, et ta polnud kordagi metsa näinud, ei pannud keegi talle pahaks. Vanemad inimesed ei julgenud targutada, et väike Klint loll on, sest peaaegu keegi neist polnud ka ise metsa näinud.

Ainult üks Pilli-nimeline mees teadis, milline on tõeline mets, sest ta oli kunagi tutvuste kaudu endale koju tellinud National Geographicu 1954. aasta märtsinumbri. Seal oli nimelt lugu Jaapani kannibalsõduritest, kes sõjavangide kehaosi sõid või vange suisa elusalt matsid. Tal oli juba tosin aastat plaan viimast varianti katsetada oma naise peal, kes alati tema kallal näägutas, kui ta baarist täis peaga koju tuli. Pill, kes oli muide kuulsa Paffalo Pilli poja naise kooliaegne pinginaaber (tegelikult küll klassikaaslane, kuna Pillile meeldis ennast veidi tähtsamaks luisata), ei sallinud aga silmaotsaski, kuidas naine süüa tegi.

„See on seasöök,” karjus Pill, kui järjekordselt õllemaratonilt tuli ja kogu pajatäie putru põrandale laiali lõi.

Siinkohal ta isegi ei liialdanud, sest sigadele, kes nende maja taga aedikus sagisid, tegi naine tavaliselt sedasama sööki kui mehele. Tunnistust selle kohta, kas Pill oma naise aedikusse mattis, ajalooraamatutes aga pole (kuigi pole ka tõestust vastupidise kohta). Vaat selline Metsiku Lääne metsik mees oli Pill.

Kui Klint neljateistkümneseks sai, tundis tema isa, et ei saa poissi enam kodus hoida, sest noorsandil oli jõudu juba rohkem kui vanamehel

ja esimesed kubemekarvadki olid tärganud (kinnitamata fakt). Üks põhjus oli ka see, et Klint ei viitsinud eriti kodutöid teha ja tahtis iga tunni aja tagant isaga maadelda või kätt suruda. Vanamehel oli aga käsi juba kuus korda õlast välja väänatud ja kui Klint papsi topeltnelsonisse võttis, lõi tolle silmist justkui tuld (ühe korra olevat seda isegi näha olnud). Ei meeldinud isale selline väntsutamine ja ta kartis hirmsasti oma elu pärast. Pole imestada, sest mõlemad neerud olid tal ammu paigast põrutatud ja rändasid nüüd sihitult mööda vanameistri keha.

„Kao minema siit kodust, va poolearuline, kipud veel hea inimese elu kallale oma loomajõuga,” karjus isa, kui Klint talle ühel kaunil kevadpäeval vaikselt selja taha hiilis ning rahulikult lõunat sööva mehe koos tooliga üle selja tõmbas, nii et paps lendas peaga vastu uksepiita.

Siin polnud enam midagi arutada. Klint teadis väga hästi, et kui tal ilusti kodunt lahkuda palutakse, siis peab minema. Ta ei kandnud oma vanemate vastu mingit vimma, sest nood olid temast kasvatanud tubli mehe. Isa otsustas aga noort mehepoega enne minekut premeerida ja sebis talle teadmata kust välja suure karbi tubakat ja kaks tosinat kilo sealiha. Nii asus moona täis kotiga Klint vanematekodust rännuteele. Kodust, kuhu ta enam iial tagasi ei pöördunud. Ilmselt oligi see hea, sest ajalooraamatud kinnitavad, et juba järgmisel päeval olevat Klint senior elusalt maetud ühte seaaedikusse, mis ei asunud nende majast kaugel.

Tervelt kaks nädalat käis Klint mööda olematuid teid ja ronis üle olemasolevate mägede, vahel vaid hetkeks peatudes ja püstijalu magades või seajalga järades. Ka seda tegi noor mees püsti seistes, sest tal olid hästi meeles isa sõnad, kes ütles, et maapinda võib kätega puudutada ainult parteris olles. Pärast kuudepikkust eksirännakut jõudis ta tsivilisatsiooni. See ei olnud päris inimasustusega linn, kuivõrd kõik selle elanikud olid koprad. Kuna Klindil olid toiduvarud juba otsakorral ja kohalikus restoranis pakuti ainult nelja erinevat sorti puitu, loobus noormees pikemast peatusest selles linnas, mille nimi oli Castor. Oma õnneks jõudis ta aga juba järgmisel päeval uude linna nimega Capra. Seal elasid kitsed ja oli juba lõbusam. Baarides joodi kitsepiima või sellest valmistatud jooke, mis pea imelikult sumisema panid. Peale ampsati juustu ja veiseliha, sest eelmisel talvel ühe naaberlinna elanikega maha peetud sõjast oli jäänud alles veel suures koguses vastasleeri sõdureid. Muide polnud ta ainuke inimhing selles linnas. Seal viibis palju väga lõbusas meeleolus

turbanitega mehi. Tolles linnakeses passis Klint oma kuu aega, kuni tal igav hakkas. Kitsepiim tüütas ära ja kui avati Kabul–Capra otselennuliin, siis läks linnakeses nii suureks sagimiseks, et Klint tundis ennast eemaletõrjutuna, kuigi oli viimases hädas endale seljakotist turbani teinud. Niisiis oli aeg ka sealt lahkuda, sest kitsi oli juba tublisti vähem kui inimesi ja turbanimehed kaklesid üksteisega pidevalt, et kitsede lugupidamist ära teenida.

Aga Klint ei teadnud, kuhu minna, ega osanud endaga midagi peale hakata. Alati, kui tal kodus igav hakkas, keeras ta vanamehel kaela kahekorra (mõned korrad ka 360 kraadi, kuid seda nii kiiresti, et isa ei saanudki aru, et midagi toimus) või läks mööda liivakörbe ratsutama. Nüüd ei olnud isa, kellega maadelda, ja Klint otsustas igavuse peletamiseks Harvardisse minna. Küll oli Klindil seal alles tore. Räägiti iga-suguseid huvitavaid asju maailmas toimuvast ja talle meeldis see väga. Tal oli lausa nii huvitav, et seitsmeteistkümmeselt oli tal *cum laude* nii ajaloos kui majanduses, lisaks sellele maadluses, kuna kord võttis ta naljatamise mõttes rektori sellisesse valuvõttesse, et tolle ei jäänud muud üle kui ka kolmas aukiri välja kirjutada. Pärast Klint muidugi kahetses, et nii vähesega leppis. Rohkem diplomeid polnud enam võimalik saada, sest rektor lukustas ennast järgnevals pooleteistkümneks aastaks oma kabinetti ega julgenud sealt välja tulla. Õppejõud viskasid talle läbi akna toidukotikesi, et vaene mees päris nälga ei jääks. Mõned pahatahtlikud üliõpilased loopisid läbi avatud õhuakna ka Molotovi kokteile, aga osav pedagoog (eluteaduste *cum laude*) kustutas need kiiresti. Vahel, kui mõni pudel terveks jäi, jõi ta selle sisu ära, et teadustööga jätkata ja iseenda peal inimkatseid läbi viia. Oma viimasel elupäeval leiutas ta inimsise-põlemismootori, mis paraku kunagi masstootmisse ei jõudnud.

II

Umbes samal ajal, kui Klint haridust omandas, õppis väike Kim ära oma esimese päris täieliku lause.

„Pasunasse on vaja anda!” lõugas väikene elumees mööda Põhja-Korea tänavaid joostes ja vibutas rusikaid.

Möödakäijad vaatasid väikest elukat ja noogutasid kuulekalt. Neile meeldis, et väikemees pillimängu vastu nii suurt huvi tunneb. Neile, kellele Kimi karjumine ei meeldinud ja kes teda korrale üritasid kutsuda,

lõi Kim jalaga munadesse – ka naistele, vaatamata sellele, et nood olid osavamad lööke pareerima.

„Pasunasse on vaja anda!” karjus ta muudkui ringi siblides, vahel mõnel kaupmehel sibulakorvi käest haarates ja selle sisu maha kallates. Seitsmeaastase poisipõnni kohta oli see äraütlemata kindlameelne suhtumine turumajandusse.

„Pasunasse on vaja anda!” karjus Kim ka kolmeteistkümneaastaselt, sest see oli endiselt ainus täielik lause, mis ta oli ära õppinud. Ta polnud pikkuses eriti juurde visanud ja seega valmistas pasunasse andmine talle ikka veel teatud probleeme. Seda enam aga laamendas ta turul. On teada juhtum, kus ta haaras letilt kõrvupidi oma kakskümmend kilo kaaluva jänese ja viskas selle siis Pyongyangi turult otse Lõuna-Korea riikliku assamblee hoone aknasse.

Ükspäev, kui pasunasseandja mööda linna tuuseldas ja otsis, keda terroriseerida, kohtas ta noori tänavahuligaane, kes ühele seinale purgi-värviga loosungeid kirjutasid.

„Mis sa lärmad siin, väike põrguline?” manitses teda poiss, kes kirjutas suurte tähtedega seinale roppuse, mida kolmkümmend kaheksa lihttöolist pärast peaaegu neli nädalat maha pesid (sellest kaks ja pool nädalat olid suitsupausid).

Väikene Kim ei saanud aru, kuidas keegi julgeb talle vastu hakata. Ta tõmbas käed rusikasse ja hakkas end keerutama, justkui oleks ta helikopter, mis tahab õhku tõusta. Kamp noorukeid ehmus sellest vaatepildist sedavõrd, et nad jooksid neljas põhi- ja neljas abiilmakaares laiali, unustades oma värvipurgid sootuks maha. Ühel noormehel jäi isegi roppuse viimane täht kirjutamata. See tähendas kolmekümne kaheksa lihttöölisele tervet nädalat palgata puhkust.

Aga noorele Kimile meeldisid need vigurtähed, mis poisid olid seinale maalinud. Ta läks koju ja võttis sõnaraamatu, et uurida tähti, mida võiks seinale joonistada. Ta valis välja kirja-pildis kõige ilusamad (lugeda ta ei osanud) ja sodis need siis majadele. Varsti oli enamik linnakese hooneid täis väljendeid nagu „universumi valitseja”, „kommunismi maaletooja”, „tuumalõhkepea” ja „kindralite kindral”, vahel ka lihtsaimaid hüüdeid nagu „Sure, koer, sure!” või „AK-47”.

Koolis käia Kim eriti ei viitsinud. Kui käis, siis istus niisama ja kraapis noaga laua sisse nende koolikaaslaste nimesid, kellele ta polnud veel jõudnud pasunasse anda. Pärast iga vahetundi sai ta jälle ühe nime maha

kustutada. Selles koolis keelati üsna kiiresti pärast Kimi esimesse klassi astumist ära kaardikepid ja sirkliid, sest nendest said tema parimad relvad (ühtlasi parimad ja ainukesed sõbrad) võitluses sõnakuulmatute õpetajate vastu.

Juba kolmandas klassis otsustas väikene Kim hakata kooli direktoriks ja vallandas kõik õpetajad. Õpilased pidid terve päev vahtima kaarti, kuhu olid peale märgitud ainult Põhja-Korea ja ookeanid. Kui ta oli juba nii vana, et oleks pidanud neljandas klassis käima, keelas ta ära ka kõik ookeanid, viiendas planeedid, ja kuuendas otsustas, et Põhja-Korea on ainuke asi universumis. Ta oleks tahtnud veel universumid ära keelata, aga kartis, et siis võib riik kukkuda musta auku. Seitsmendas klassis võttis Kim riski ja keelas kõigepealt ära musta augu ja seejärel universumid, olles oma kavaluse üle äärmiselt rõõmus. Vaid mõned nädalad pärast Põhja-Korea kuulutamist ainsaks eksisteerivaks pinnaks otsustas ta seda pinda valitsema hakata. Turvalisuse huvides pani ta riigipiirile okastraadi, et vältida juhtumit, kus inimesed piiri ületades (see polnud muidugi mõeldav tegevus) kuhugi alla või üles kukuvad – kindel oli see, et kuhugipoole peavad nad kukkuma. Kui ta oleks pidanud kaheksandas klassis käima, otsustas ta keelata söögivahetunnid. Vahetult pärast kooli lõpetamist, see tähendab, kui ta enam ei viitsinud direktor olla, keelas ta üldse söömise ära, aga seda ainult neljaks päevaks, sest ta muutus kurvaks, kui keegi turul toiduga kauplemas ei käinud. See oli ka ainus keeld, mille ta tühistas, sest mitte miski ei pakkunud talle rohkem naudingut kui turul laamendamine.

Vaid kaks aastat hiljem jalutas Kim mööda oma paleed ja mõtiskles, kellele saaks veel pasunasse anda. Kõik teadaolevad inimesed oli juba ära karistatud. Siin seisis Taevas – Kim võttis selle endale üheks uutest nimedest, kuna taevast ei saanud millegipärast ära keelata – tõsise probleemi ees. Kellele anda pasunasse, kui väikelastest ättideni on kõik oma karistuse kätte saanud? Tuli tekitada uusi inimesi ja selle probleemi lahendas Kim oskuslikult. Ta otsustas leiutada Lõuna-Korea, mis on täis pahasid inimesi. Aga pahadele tuli kiiremas korras pasunasse anda. Oi seda lusti ja lillepidu, kui Kim siis sai mööda Lõuna-Koread ringi vudida ja rusikaid vehkides röökida: „Pahadele on vaja pasunasse anda!” Keskkooli viimases klassis oli ta ära õppinud sõna „paha” tähenduse. Aga peagi said ka seal kõik pahad läbi materdatud ja Kimil hakkas jälle igav. Ta istus oma troonile, kust tal jalad maha ei ulatunud (see tekitas temas

tohutut hirmu lendamise ees, nii et ta lasi trooni madalamaks saagida), ja vajus sügavasti mõttesse. Kuna tal tuli tavaliselt igal aastal ainult üks mõte, siis pidi ta veel kõvasti ootama, sest käes oli alles veebruar. Isegi kalendri ärakeelamine ei toonud talle uut mõtet.

III

Kui Klintil vaese rektori kiusamisest villand sai, otsustas mees midagi huvitavat ette võtta. Tal oli valida, kas hakata senaatoriks – Ameerikas lubatakse lastele, et kui nad ilusti oma supikausi tühjaks söövad, siis saavad nad kunagi senaatoriks – või teha midagi põnevamat. Kuna poliitika teda eriti ei tõmmanud, otsustas ta veidi meelt lahutada. Kus saaks veel paremini meelt lahutada kui mitte Hollywoodis! Mõeldud-tehtud. Aga täiesti hämmastaval kombel ei olnud kõik nii lihtne, kui Klint arvata oleks võinud. Peale tema oli veel tuhandeid inimesi otsustanud meelt lahutada ja Hollywoodi minna.

Kui Klint filmimaailma väravatest sisse jõudis, seisis stuudiote ees hordide viisi inimesi. Kuna Klint oli veidi väsinud ja tusane (jalutuskäik Hollywoodi kestis kuus nädalat ja teda üritati selle aja jooksul neli korda vägistada – edutult!), siis ei meeldinud talle sugugi see, mida ta nägi.

„Mulle ei meeldi, et siin nii palju rahvast on. Miks siin nii palju rahvast on?” hõikas Klint üle rahvamassi, kes olid kõik tulnud *casting*’ule, saamaks koer Pluto rolli Disney uues mängufilmis. Kuuldavasti pidavat Miki rolli mängima Mickey Rourke.

„Mis sa mõlised, maakas. Võta rivvi!” karjus üks pikkade punaste lokkidega tüüp, kelle koon oli Plutoga äravahetamiseni sarnane.

Pärast sellist vastuvõttu oli selge, et sel õhtul võib tänavatel verd näha. Klint läks näost punaseks ja hakkas omaette vaikselt sisisema. Tekst oli seosetu ja ainsad äratuntavad fraasid olid „punapea skalp”, „kõik lõõn maha” ja „soe veri kätel”.

Hetkega olid esimesed tosin koeranäoga meest üksteise külge sõlme seotud, justkui oleksid nad plastiliinist tehtud (tuleb täpsustada, et seda polnud nad mitte). Mees mehe järel lendasid kohaletulnud Disney stuudio eest Universali platsile, kus vändati just Van Damme uut filmi. Loomulikult oli Jean-Claude Camille François Van Varenberg üllatunud, kui järjest sadas juurde mehi, keda ta tapma pidi (tol ajal ei olnud tapmised lavastatud). Ta hämmeldus, sest lepingusse oli kirjutatud, et

ta peab tapma ainult kuusteist paha, neljas episoodis neli vastast, aga neid oli seal kindlasti rohkem. Kuna ta aga niikuinii üle nelja lugeda ei osanud, siis pärast nelja vastase surnuks löömist sattus ta paanikasse ja kukkus nõrkenult maha. Läks kuus aastat, enne kui paanikahoogude käes vaevlev belglane jälle korraliku filmi tegi. Kümneni lugema õppimisele läks teine kuus lisaks.

Klint võitis loomulikult Pluto osa eest Oscari ja tema taplusest stuudio ees lõigati kokku üle kümne *action*-filmi, millest esialgu ükski Oscarit ei võitnud. Hiljem võitsid ka need kõik Oscari, kui Klint paarile seltsimehele koduvisiidi tegi.

IV

Ühel kaunil suvepäeval aga tulid kakssada nõunikku hommikul Kimi ette ja vaikisid. Nõutud nõunikud, kes muidu kui automaadist ettepanekuid vuristasid, olid tummad. Neil ei olnud enam mitte midagi välja pakkuda, sest kõik oli juba välja pakutud. Kõik liiklusvahendid peale jalgrataste olid ära keelatud, sest neil oli rohkem Kimi-jõude kui valitsejal (nii nimetati ümber hobujõud suhtes 1:10 Kimi-jõu kasuks). Kim ei osanud lennata, niisiis tapeti ära kõik linnud, liblikad ja lendurid. (Tegelikult väitis ta, et oskab lennata, aga ütles, et lollide ees ta ei lenda.) Kuna ta ka vees ennast hästi ei tundnud, tapeti ära kalad ja teised veeloomad, samuti need loomad, kes vett ainult joomiseks tarbisid. Meremehed ja kalurid saadeti kaevandustesse tööle. Laevad lasti põhja ja allveelaevad tapeti ära – nende põhjalaskmisest polnud kasu. Inimesed, kes olid pikemad kui Kim, pidid käima põlvili, et olla isandast madalamal.

„Öelge mulle, mida ma veel saan ära keelata? Mida ma veel ära keelan? Kas ma keelan veel midagi ära või? Öelge mulle ainult midagi ja ma keelan selle ära!” praalis Kim troonil istudes.

Aga nõunikud olid vait kui kivikujud. Nende värvuseta silmad (värvid olid ju keelatud) peegeldasid õudu, kuna nad ei osanud midagi välja pakkuda. Kim vaatas neid üllatunult ja ronis troonilt alla.

„Nüüd te alles hakkate pasunasse saama,” sosistas Kim mõtlikult enese ette.

Põlvitavad nõunikud olid hirmust aru kaotamas. Peaaegu iga teine minestas pinge tõttu.

„Äkki peaks isand minema välja ja vaatama, mis veel ära keelamata on?” niuksus üks noor ametnik pilku maha lüües.

„Tõepoolest!” ütles Kim, kes polnud juba neli aastat oma paleest välja saanud. Turu oli ta oma palee sisehoovi toonud, sest ta ei viitsinud kaugemal laamendamas käia.

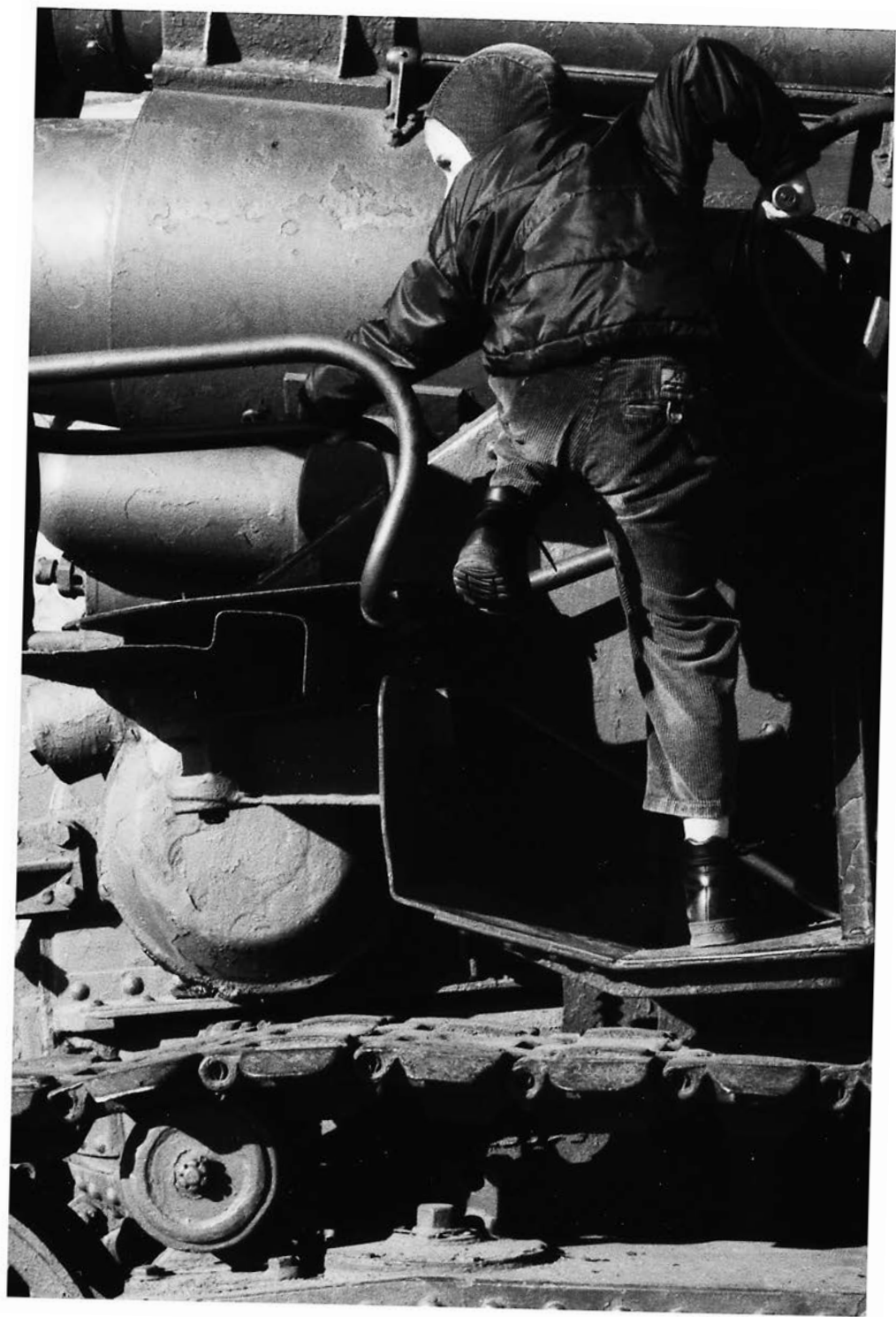
Selle mõtte peale tulnud, oli Kim erakordselt rõõmus. Ametnik, kes selle välja pakkus, sai loomulikult pasunasse selle eest, et ta oli Kimi idee varastanud. Temal keelati edaspidi mõtlemine ära ja ta saadeti kaevandusse tööle.

Niisiis läks Kim mööda pealinna tänavaid ringi vudima, et otsida, mida ära keelata. Kuid kõik oli justkui täiuslik. Inimesed sõitsid jalgrattaga või põlvitasid keset linnatänavaid. Lehmad ning hobused jõid õlut või viina ja magasid, kus juhtus. Need loomad, kes veel liialt alkoholiuimas polnud, tuigerdasid mööda tänavaid, aeg-ajalt vaateakendesse kukkudes. Kim tundis, justkui oleks ta ideaalses maailmas. See tegi ta kurvaks, sest polnud midagi ära keelata ja igavus võttis koledasti võimust. Isegi see, kui üks mees üritas redeli otsa ronides oma maja katusel Põhja-Korea lippu panna ja selle tegevuse käigus maha kukkus, ei lõbustanud vaest türanni. Loomulikult sai lippur lendamiskatse eest pasunasse, kuid see ei muutnud Kimi tuju põrmugi paremaks. Ta lonkis tagasi oma lossi ja jäi kurvalt troonile tukkuma.

V

Klint istus koos koer Haisuga (koera lõhn ei puutunud kuidagi tema nimesse) väikeses toauberikus, kus oli ruumi ainult ühele toolile. Ülejäänud elamispind oli täis Oscareid ja muud pudi-padi, mida ta viimastel aegadel võitnud oli. Grammysid ja Emmysid vedeles kõikjal nii palju, et kui J. C. Van Damme ükskord külas käis ja Klint tal naljaviluks need üle palus lugeda, sattus vaene belglane paanikasse ja langes nõrkenult maha. Neid oli tõepoolest kaugelt üle kümne. Sellest väikese naljana mõeldud hoobist legendaarne musklimees ei toibunudki.

Kuna Klintil raha polnud (ta mängis filmides tasuta, sest keegi ei julgenud talle raha pakkuda, kartes, et mees nii väikse summa peale vihastab), pidi ta ellujäämiseks sööma oma olümpiamedaleid, mida tal oli viis seljakotitäit, loomulikult kõik kullast. Need olid võidetud erinevatel spordivõistlustel teiste osalejate puudumise tõttu. Keegi ei julgenud

ju osaleda. Seda kuldset hommiku-lõuna-õhtusööki helpis Klint Wim-beldoni võidukarikast, mille ta oli saanud täiesti juhuslikult. Nimelt jalutas ta kuulsa tenniseturniiri finaalmängu ajal peaväljakul Haisu, kui keegi mittemidagiütleva nimega rootslane mittemidagiütleva nimega ameeriklase vastu otsustava punkti lõi. Korraldajad nägid suurepäras-t võimalust kuulsat filmistaari ära kasutada ja palusid tal võidukarikas mittemidagiütleva nimega rootslasele üle anda. Klint oli loomulikult nõus ja sidus Haisu võrgu külge kinni, et too tribüünidele pealtvaata-jaid terroriseerima ei jookseks. Haisul oli nimelt paha komme inimeste jalgade küljes rippuda. Kuid siis taipasid korraldajad, et nad on teinud meeletu vea. Omaenese õnneks suutsid nad kiirelt reageerida ja mängi-sid olukorra sujuvalt ümber. Niisiis andis mittemidagiütleva nimega rootslane võidukarika üle hoopis Klintile.

Tõepoolest polnud Klinti elu sugugi meelakkumine. Tal ei olnud ühtegi sõpra peale Haisu ja kui Hais ühel päeval ta kingadesse sittus ja pärast seda Mehhikosse jooksis, oli selge, et ka viimane liitlane on ta maha jätnud. See oli omamoodi arusaamatu, sest kõik armastasid teda, kui ta kodust väljas käis. Talle kingiti lilli ja näidati lapsi, kellest paljudele oli samuti pandud nimeks Klint. Inimesed kummardasid tema ees ja pildusid talle komplimente. Nad avaldasid talle tänu selle eest, et ta oli likvideerinud praktiliselt kõik sõjakolled maailmas ja paljaste kätega tapnud, vigastanud või aastakümnete pikkusesse nok-auti löönud 99% kurjategijatest (mõned vähesed poliitikud liikusid veel vabalt ringi). Kuid kui Klint kellegagi juttu ajama hakkas, tegi too kii-relt minekut, sest kartis temasse kiinduda (natuke tema maadlusvõtteid ka). Ta taipas, et midagi on valesti, aga ei saanud sugugi aru, mis see on. Et talle vahel meeldis natuke madistada, oli ju noore mehe kohta igati normaalne tahtmine ning asjaolu, et talle ühelgi alal vastast polnud, ei saanud ju kuidagi olla tema süü. Tema viga oligi see, et ta oli sündinud ideaalse inimesena, see tähendab, hirmuäratavalt tugevana. Leidmaks endale sõpra, pidi ta kohtuma inimesega, kellega tal on ühised huvid ja kel on vähemalt samapalju jõudu. Aga kust leida sellist inimest? Kõik maadlustšempionid olid seljatatud, Evander Holyfield oli poksiringis neli korda esimese löögiga ööbikuid kuulama saadetud. Kõik vene vägilased eesotsas Irina ja Tamara Pressi ning Uljana Semjonovaga olid pidanud talle kõikmõeldavates jõukatsumistes alla vanduma. Võimalus

leida endale kaaslane, kellega koos kuldseid vanaduspäevi veeta ja kelle peal vapustavalt mõnusat lukuvõtet praktiseerida, oli nullilähedane.

VI

See kaunis kevadpäev oli eriline. Seda oli tunda peaaegu kõigis maailma paikades. Homoseksuaalsed mehed olid üleöö rasedaks jäänud, Venemaal lisati õigekeelsussõnaraamatusse sõna „demokraatia” ja Hiina tõstis tehastes töötavate laste miinimumvanuse kuuelt eluaastalt kaheksale. Just sellel vapustavalt ilusal päeval ärkasid Klint ja Kim samal sekundil. Ka seda oli tunda peaaegu kõigis maailma paikades – Klinti tõusmist kõikjal maailmas peale Põhja-Korea ja Kimi tõusmist kõikjal maailmas ehk Põhja-Koreas. Kellad, jõed ja rongid jäid seisma. Isegi järjestkäimise maailmarekordit püstitanud Etioopia naine peatus hetkeks ja nurjas oma võimaluse rekordit püüda. Selleks ajaks oli ta käinud puhkamata üle 19 aasta. See kõik tähendas, et toimuma hakkavad suured muutused. Ka Kim ja Klint tundsid, et midagi on teisiti.

Kim käis mööda oma lossi ja näris närviliselt küüsi. Ta tundis kõigi ihuliikmetega, et kellelegi on vaja pasunasse anda. Aga ta ei teadnud, kes see on. Ta kutsus kokku toataie nõunikke ja küsis neilt nõu.

„Õelge mulle, miks ma tunnen, et midagi on valesti. Miks on mul tunne, et kellelegi on veel pasunasse andmata?”

Saalis valitses vaikus. Keegi ei julgenud isegi hingata. See oleks olnud nagu võistlus, mille võitja peab olema kõige vaiksemalt. Nõunikud mängisid hiigelsuures saalis justkui peitust, tehes ennast imepiskeseks ja pugedes mõttes seinapragudesse. Nad teadsid vastust. Nad olid näinud viimast Klinti dokumentaalfilmi, kus ta üksinda löi laiali kõik Lähis-Ida mässulised ja lisaks sellele likvideeris Lõuna-Ameerikas narkokaubanduse.

„Ma küsin: mis valesti on? Ärge õelgegi, et midagi valesti pole! Ma ju tunnen seda!” ütles Kim vaikselt, sest esimest korda elus ta kartis. Ta ei teadnud, mida ta kardab, aga tal oli tunne, et kusagil on keegi, kes on sama võimas kui tema.

„See on Klint Iistvuud, härra ülemvalitseja,” ütlesid justkui ühest suust kaks värisevat nõunikku, kes üksteisel käest kinni hoidsid.

„Mis ta tahab?” ärritus Kim silmnähtavalt ja hüppas trooni taha peitu.

„Ta lubas teile pasunasse anda, härra looja,” suutis nüüdseks üksteist juba hirmunud embav nõunikepaar öelda.

„Mulle pasunasse? Kas see on võimalik? Kuidasmoodi? Keegi ei saa mulle pasunasse anda! Ma olen ju kõige tugevam. Ma olen ära mõlkinud Enola Gay, ümber lükanud Stonehenge'i ja üle värvunud Taj Mahali. Kuidas ta üldse julgeb?”

Sellele ei osanud keegi vastata. Kaks nõunikku olid juba Siiami kaksikuteks muundunud ja polnud palju puudu, et kahest mehest oleks päris üks saanud.

„Ma keelan selle ära! Mitte keegi ei tohi mulle pasunasse anda. Mitte ükski välismaalane ei tohi meie maailma tulla. Mineerige maismaapiir ära, nii et iga kümne sentimeetri tagant oleks miin. Tõmmake vee peale kilomeetrite viisi okastraati, et ka ujudes keegi siia kohale ei jõuaks. Siis ei tule ükski loll mõttele ujuda üle lahe.”

Kimil oli õigus. Ükski loll poleks üle lahe ujumisele isegi mõtlema hakanud. Aga Klint ei olnud loll. Tolleks hetkeks võis ta olla isegi kõige targem inimene maailmas. Ta teadis, et ainus võimalus Kimil kael kahekorra väänata ja maailmale igavene rahu tuua on ujuda vee all Jaapani mere põhjast Korea rannikuni. See ülesanne ei olnud aga kergete killast. Tervelt kolm nädalat harjutas Klint Jaapani rannikuvetes hinge kinni hoidmist ja sukeldumist. Treeningud kandsid vilja ja Klint suutis juba mõne aja pärast hingamata olla koguni 36 tundi järjest. See oli vaid tund aega vähem, kui oli suutnud Brežnevi hea sõber ja treeningkaaslane Ihtüander Salvador (tuntud ka kui amfiibinimene), kellest Aleksandr Beljajev kuulsa elulooraamatu kirjutas. Kolmanda nädala lõpuks oli Klint juba nii osav, et võis vee all lausa magada.

VII

Kim istus oma lossi marmortrepil ja näris küüsi, mida oli alles vaid mõne millimeetri jagu. Ta oli käinud turul laamendamas ja lasknud kaevandusse tööle saata mõned mehed, kes olid isegi põlvili olles temast pikemad, aga see ei teinud ta enesetunnet sugugi meeldivamaks. Kim kõlgutas jalgu vastu trepiastmeid ja laulis Põhja-Korea hümni, mille sõnad ja viisi ta ise loonud oli (see tähendab, enda nimele võtnud), kui tema juurde ilmus üks lossivalvuritest.

„Teie juurde tuli külaline!”

„Mis ta tahab? Kes see on? Mitte keegi pole julgenud iial ilma kutsu-
mata minu juurde tulla,” kogeles Kim endal kramplikult põlvede ümbert
kinni hoides.

„See on üks härrasmees. Ta ütles, et ta tahab teid maha lüüa!”

„Oi-oi. Või tema tahab mind maha lüüa. Peab ikka julge mees olema,”
ütles Kim enese ette.

Ta kartis metsikult, nii metsikult, et isegi Metsiku Lääne Pill polnud
kunagi midagi nii metsikut näinud ega tundnud. Kuigi ta teadis, et on
kõige tugevam olend maailmas, tundis miski temas hirmu.

„Kas ma kutsun ta sisse, härra galaktikate looja?”

„Ma ei saa ju täna temaga võidelda. Ütle, et mu emal on täna
sünnipäev!”

„Aga te lasite oma ema kaevandusse saata,” ütles valvur.

„Kas kaevuritel ei võigi sünnipäevasid olla?” küsis Kim häält tõstes ja
tundes, et isegi valvur ei karda teda enam. Moment hiljem sai ülbitseja
Kimi käest jalaga litaka munadesse, nii et ta muutus näost kollaseks ja
hakkas tegema imelikku trompetilaadset häält.

Otse loomulikult mõistis Klint, et siis ei saa võidelda, kui emal on
sünnipäev. Kui ta veel kodus elas, sai ema sünnipäeval alati torti süüa.
Ta oli isegi Kimi peale kade, et too saab oma ema sünnipäeval lustida
ja sõpradega torditükikest nosida. Ta otsustas järgmisel päeval uuesti
proovida. Ta magas otse lossi väravate taga, sest tal polnud hotelli jaoks
raha ega sibulaid (Põhja-Koreas kõlbasisid maksevahendiks mõlemad).
Järgmisel päeval ei olnud Kimil aga samuti aega Klindiga võidelda. See-
kord oli põhjuseks see, et ta pidi pikutama, sest kolmapäev olevat Põhja-
Koreas juba üle miljoni aasta olnud puhkepäev. Ei jäänud seegi kord
midagi muud üle, kui oodata paremat päeva. See oli teada, et puhkepäev
on püha ja pühadel päevadel ei tohi võidelda. Sellest põhjusest sai Klint
suurepäraselt aru. Isegi tema oli endale elu jooksul paar puhkepäeva
võtnud. Samas ei lasknud Klint aega raisku ja pühendas end treenin-
gutele, et veelgi tugevamaks saada. Tal oli plaan ühel päeval Kanada
Ameerika küljest lahti lükata. Ta maadles tiigrite ja muude kiskjaeluka-
tega, kes parajasti käepärast olid. Soojenduseks vedas ta tavaliselt mõne
sinivaala Korea lahest Jaapani merre või vastupidi. See aga oli kurnav ja
kuna Klindil midagi süüa polnud, väsis ta palju kiiremini kui tavaliselt.
Siiski jätkus tal piisavalt jõudu, et ka järgmisel päeval lossiväravatele
koputada ja paluda valvuril Kim duellile kutsuda. Ometi ei saanud tolgi

ilusäl neljapäeval lahingut näha, sest Kimi lemmikkilpkonn oli kadunud ja terve päev oli tarvis teda otsida. Klint sai murest aru, sest kurvas tujus ei saa ükski normaalne inimene võidelda. Kellegagi jõukatsumine on ju tore ja lõbus tegevus ning sellele ei saa täielikult keskenduda, kui mõtted on kadunud kilpkonna juures.

VIII

„Teie juurde tuli küllaline,” ütles valvur Kimile, kes polnud ikka veel trepilt tõusnud ja nosis seal sellenädalast küpsist, et energiat koguda. Kim sõi nädalas ühe küpsise, millest piisas täiesti nii väikse keha liikuma panemiseks.

„Kes siis seekord?”

„Härra Klint on see.”

„Mis ta tahab?”

„Teid maha lüüa.”

„Muhahahahahaha. Mind maha lüüa? Pärast seda, kui ma olen oma küpsise ära söönud? Mitte keegi ei saa minust pärast söömist jagu. Aga ma ei saa minna, sest mul on kõht täis.”

Jänkil tuli see ära kannatada, sest ta teadis, et täis kõhuga on loomulikult ebamugav võidelda. Kuid see viis ka ta enda mõtted söögile, sest ta ei olnud juba peaaegu nädal aega midagi söönud. Kõht oli hakanud tühjaks minema ja jõud hakkas lihastest kaduma. Seetõttu võis keset Põhja-Koread näha mitmeid sinivaalu, kes olid merest välja kantud, aga siis mõnesse järve või jõkke visatud, sest kaugemale viimiseks polnud kuulsal vägilasel enam lihtsalt jõudu. Oli selge, et kusagilt tuli toitu saada. Kuna Kim oli keelanud kohalikel Klintile süüa anda, siis oli tegu keerulise ülesandega. Ta pidi toitu varastama. See oli aga veelgi raskem, sest nii kui ta kusagile turule või kaupmeeste juurde läks, sõid nood Klinti märgates kohe ära kogu toidumoon ja väitsid, et neil pole talle midagi pakkuda. Üks mees sõi ära terve lambafarmi jagu lambaid, kui nägi, et Klint madalroomates läbi tarandiku pressis.

Võitlusesse tuli asuda lähipäevil ja seega käis Klint iga päev lossiväras, kuid talle öeldi alati uus põhjus, miks tema vastane ei saa võidelda. Ükspäev oli vaja valvata selle järele, et ehitusmehed vett ei varastaks, kui ühes lossi vannitubadest remonti tehti; siis tuli koka pojal esimene hammas ja seepärast tuli võtta pits kangemat. Ilmselgelt ei saanud ju paar päeva pärast napsuvõttu võidelda. Klint oli juba väga kurnatud ja

kaalus vaid 34 kilo. Nälgimine oli ka jõunäitajatele rängalt mõjunud. Võitlus tiigritega oli ta ühest silmast pimedaks teinud, sest varem nii lihtsana tundunud tiigrite nahutamine valmistas nüüd tõsiseid raskusi.

Ka Kim teadis, et varsti on võitluseks sobiv aeg. Ta otsustas, et see saab toimuma esimesel vihmasel päeval, ja palus Klindil veel mõned päevad oodata. Kokku oli neid päevi üheksa, üheksa palavat ja kurnavat päeva, mil Klint võttis veel tublisti kaalust alla ja kaotas ka teisest silmast nägemise, võideldes väikese tiigrikutsikaga. Tema jalad ei olnud sugugi jämedamad kui hernekepid ja kõige parema tahtmise juures oli läbi naha reljeefselt näha kõiki tema siseorganeid. Neid tahtjaid oli palju ja isegi mitmed koolid korraldasid lossi juurde ekskursioone, et näidata lastele poolsurnud ameeriklast (hiljem loodi selle tarbeks üle maailma reisinud näitus Bodies Revealed.)

IX

Ilm oli juba öösel hirmuäratavalt pilve kiskunud (Klint seda muidugi ei näinud) ja Kim valmistus oma palees suureks duelliks. Ta määris end kokku kõikvõimalike libestusvahenditega, mida lossis leidis, et vabaneda vastase haardest, kui see peaks temast kinni saama. Soojenduseks tõstis ta ühe sibula köögipõrandalt lauale – et ennast mitte ära väsitada, aga samas lihased tööle saada. Ta pani endale selga kõige ilusama võitlusvormi, mida maailm näinud oli: eBay lasteriiete osakonnast ostetud neonvärvides dressid. Need olid tõepoolest kaunid ja kui ta väravate juurde jalutas, kadestasid teda kõik turul kaubelnud lapsed. Kadestasid ka need, kes ise kaubaks olid.

Kim astus läbi väravate ja nägi Klinti. Ta astus maaslamaja juurde ja uuris teda igast küljest. Kas tõesti oli see armetu vanaaätt kutsunud kõige võimsama elusolendi endaga võitlema?

„Ma olen valmis,” karjus Kim vihaselt kujutletava vastasega õhupoksi tehes.

„Milleks? Kus ma olen?” küsis Klint ennast raskustega püsti ajades ja kätega ringi kobades, et saada aimu, kus ta on. Ta oli endiselt sealsamas paleeväravate taga.

„Ma tulin sinuga võitlema, va kangemees. Ise sa ju kogu aeg siin vingusid, et tahad mind maha lüüa. Ma olen valmis.” ütles Kim ülbelt ja tõukas õrnalt Klinti.

Tõuge oli piisavalt tugev, et legendaarne maailmaparandaja selili lükata, ning tema kondid tegid sellist häält, nagu oleks kõik maailma puulusikad vastu seina visatud (tol hetkel oli maailmas arvestuslikult 467 miljonit puulusikat). Ometi ei saanud kokkulepitud võitlusest loobuda. Klinti iseloom lihtsalt ei lubanud sellel juhtuda. Ta ajas end püsti ja üritas oma särki puruks rebida (ta oli kaklusfilmidest näinud, et enne duelli nii tehakse), kuid tal oli selleks liiga vähe jõudu. Ometi suutis ta eest rebida ühe oma nööbi, mis hirmutas Kimi oluliselt.

„No kus see vihm jääb nüüd?” pahandas Kim, vaadates tumemusti pilvi taevas.

Klint oli juba ennast täies pikkuses püsti ajanud ja tõstis pikkamisi rusika õhku, vibutades seda aeglaselt nagu pesapallimängija, kes pole steroide söönud.

Seekord sai Kim oma küsimusele vastuse. Nagu tellitult langesid esimesed vihmapiisad ta näole. Hetk hiljem sadas juba lahinal. See sobis Kimile nagu rusikas silmaauku (tegelikult olid tal päris pisikesed silmaaugud ja sinna sobisid ainult imikute rusikad). Klintile aga ei sobinud see kohe mitte. Iga veepiisk, mis talle pähe kukkus, tegi piinavat valu. Ta üritas vihmapiiskade eest ära hüpata, kuid see ei aidanud. Nood leidsid ta üles kõikjalt selle ruutmeetri pealt, kus mees oma naeruväärseid tantsuliigutusi tegi. Piisad muutusid nii raskeks, et iga kord, kui mõni Klintile pähe kukkus, vajusid ta jalad veidi läbi maapinna. Ta muutus inimpuuriks, kes iga sekundiga tungis üha sügavamale maasse. Õige pea oli ta juba nii sügaval maa sees, et paista oli vaid peanupp. Nüüd otsustas Kim sooritada kuulsa võtte, mida oli juba poisikesena kasutanud konnade surmamiseks. Ta hüppas kõrgele õhku. Nii kõrgele, et kui kergejõustikutreenerid seda näinud oleks, siis oleksid nad nutma hakanud mõtte juures, et nende enese kasvandikud selle kõrval tossikesed on. Ta ajas käed ja jalad laiali, justkui oleks ta muundunud lendoravaks (sellist looma enam ei eksisteerinud, sest Kim oli lasknud need kõik tappa), ja langes Klintile pähe, nii et too vurrina maa sisemusse kadus. Ta sööstis maapinda, nagu oleks kuul tunginud läbi alkohooliku maksa. Nii sügavale, et võis arvata, et ta tuleb hooga teiselt poolt maailma välja. Aga seda ei juhtunud. Mitte keegi ei näinud rohkem seda kaunismeest. Selle koha peale, kus ta maa sisse vajus, kasvas juba samal hetkel ilmatu võimas tammepuu, mille tõrud olid suured nagu kookospähklid (kui nad sigadele pähe kukkusid, said vaesekesed hetkega surma) ja lehed

suured nagu kontrabassid. Liblikad lendasid (keelust hoolimata) alatasa ümber selle puu ja lilled kasvasid tema juurtel.

X

Kim vaatas igal hommikul aknast kurvalt tamme, mis kasvas päevas oma mitu meetrit kõrgemaks. Vahel istus ta lausa päevi puu jalamil ja mõtles sellele, et oli tapnud ainukese julge mehe, kes maailmas elanud oli, muidugi peale tema enda. Ta ei soovinud enam maailmale kurja. Ta soovis oma sõpra tagasi. Tal oli nii igav, et ta oleks võinud surra. Aga ta ei saanud seda teha – igavusse võisid surra ainult need, kellel polnud kodus televiisorit. Ta istus oma armsa tammepuu all, millega ta oli vahepeal abiellunud ja tolle nimele kirjutanud Lõuna-Korea ja veel paar mõttetut valdust, ja embas teda õrnalt. Nagu oleks puu tundnud tema armastust, hakkas see veelgi võimsamalt kasvama. Puu oksad väändusid ümber Kimi piha ja võtsid ta oma kindlasse haardesse. Nad embasid teineteist niikaua, kuni Kim puuga täiesti üheks sai. Ta värvus halliks ja tallegi kasvasid juured. Mõne aja pärast ei olnud enam võimalik aru saada, kas tegu oli kahe tamme või üheainsa kaheharulise puuga. Ja liblikad lendasid ümber tammede, lilled kasvasid nende juurtel ja sead surid...

SVETA GRIGORJEVA

*

armastus
kui põhjendamatu
leebus
on mõtterangetele
mõeldamatu

naiivsuse alatine
pankrot
ähvardab vaid
kogujaid
ja kokkukrabajaid

kel ei ole midagi
mille üle
jultunud olla
on vabad
)tavaliselt siiski silmakirjalikult(

või surnud

)tavaliselt bioloogiliselt(

ILMUTUS

sõidan lasnamäelt linna
bussiga nr 68

kuulan sony mp3st
muusikat

üks hetk kuulen
mehe häält
nähtavasti ei räägi ta nii valjult
siiski sõbraga
vaid peab hoopis kõnet

jeesusest

ja jumalast
jään kuulama
keeran muusika vaiksemaks

üks hetk ta ütleb

jumal armastab meid kõiki
nii halbu kui häid

toob näite
et vanemad ju
armastavad oma lapsi

isegi siis kui lapsed
on näiteks
narkomaanid

palub bussisistujatel
tõsta käsi

kui nemad ei armastaks
oma lapsi enam

kui lapsed näiteks
narkomaanid
oleksid

kõik ignoreerivad
loomulikult
ei tõsta keegi kätt

see tõestaks ju seda
et nad kuulavad
toda hullu
kes räägib jeesusest

ja jumalast
no näete
keegi teist ei tõstnud kätt

te kõik olete
head inimesed

ja enne väljumist
ütleb
heatahtlikult

jumal on samasugune

jumal on sama hea

KUNST

aega võttis
aga asja sai

siis müüdi maha

*

mõnikord vaatan
mõnda hullumeelset naist
sest tavaliselt on nad
naised
imelik
igal juhul
mõnikord
vaatan mõnda hullumeelset
naist
ja mõtlen
et kui ma oleks sina
küll ma alles
luuletaks

POSTBORDELL

need

kes

ei käi väljas selleks

et keppida mingeid võõraid mehi/naisi

kes

lähevad välja selleks

et näha paljud neid keppida tahaks

kelle

suguhaigusleheks

tabula rasa

kes etteplaneerimata

rasedaks ei jää

kelle võidukas ilme

„proovigu keegi öelda

et oleme hoorad”

on midagi palju hullemat kui

hollywoodilevikazavooditelliskiviprivé kõrvakiil

ühiskondlikule maitsele

kelle

vastukarva silitus

mööda oma

bikiinipiirkonda

on alati nii

nii

valutu

*

ma sündisin aastal 1988

ei ma ei räägi eesti keelt
aktsendiga
eriti veel siis
kui jätan oma nime ütlemata
ei ma ei räägi ka vene keelt
aktsendiga
eriti veel siis
kui jätan oma eestlasest ema nime ütlemata

loe seda luuletust ilma
et vaataksid mu nime

loe seda luuletust
ilma mu nimeta

ja ütle veel
et ma räägin aktsendiga

selle paberi peal

ja
ei
ma ei taha pseudonüümi

alles peale keskkooli sai must jälle

Sveta

enne olin Svea

emale tundus see eestlaslikum
)passis on mul isa antud nimi
Sveta(

ja nii ma kõndisin
esimesest koolipäevast saati ringi

esitledes ennast
kellegi teisena

ei aitäh

pigem räägin juba
teie arvates
aktsendiga

kui põen isiksuse
lõhestumist

onju папа

EDA AHI

TALLINN

tallinn,
su tänavad löikuvad minusse
neist pole iialgi pääsu
nii nagu trammil on liin,
tüdrukul mälu hirm süü.

kitsas karp oled, tallinn,
äratahtmisi täis.
mina su sees olen kilu
teiste sadade seas
sama vilu ja kurb
sama hall kui sa ise.

sind tuleb alati kanda
kanda sus elu ja raskust
palituid mütse ja kindaid
kandudes kaugele kanda
teadmatult endaga kaasas
sind kanda ja kannatada

või suruda varbad su randa
ja mitte alla anda.

*

olen tüdruk sukasilmne
väljast läänemerine,
olen rukkiterane ja
lumeläbipaistev:
murran valgust
murran truudust
murran nagu musta leiba
lohutuseks määrin aga
moka peale kärjemett.

eksides mu südamesse
tea, et see on sünge soo
mariaani süvikustki
sada korda salalikum
sada korda sügavam.

minu kinnastel on kirev
setomaine kindakiri
ja mu sukasilmis särab
minu enda silmakiri.

emotsioone hankis ema
mulle igaks juhuks hulgi:
kust võis nõukaajal teada,
millal jälle kaupa saab.

kui mu peas on puder-kapsad,
kahtlemata on nad mulgi-.

kui mu silmist sajab vihma,
sajab eranditult padu-.

iga käkk, mis keeran kokku,
päris kindlasti on veri-.

kuid mu soontes loksuh hoopis
selge vahemeri.

*

augustikuu luigelaupäev
tõuseb üle metsa tõusiklik.
valgub minu leivale kui liiga
kahvatu ja pehme margariin,
alati nii veidrat moodi vastik.

minu toal on valusvalge lagi.
vahel teeb ta lausa liiga liiga.

ja ma tean ses hommikus nii selgelt,
et ükskõik kui kuum mind paitab päike
ja kui valgeks võõpan suitsund lae
kui ma kuskil valge välismaise lina
varjus pööran pronksikspõlend keha,
krudiseb mu sisemuses ikka
vajub vaikselt ühest kopsust teise
külm ja kriipiv
läänemere liiv.

SÕNATUS

see, mida räägin, see pole keel
need on minu mõtted ja tunded
mõistmine, see on sild meie vahel
sõna hobu, mis viib temast üle.

niisiis ma soringi nii nagu prügis
aja ääretuis salvedes leidmaks
ainukest sõna, mis väljendaks meid.

tundub, su juurde ei olegi teid.
silbitan sõnale sadulat selga.
aga püüda sõnasse sõnatut
on nagu maalida lõputut laotust.

sõna on tee sinu lossi juurde
sõnatus lossivärvapaotus.

INTERVJUU:

KAAREL B. VÄLJAMÄE

Kairi Kruus

Tuule teelt pean ära keerama. Lähenen Kaarli kodule. Minust möödub tüdruk, kelle kotil on kiri *Once is not enough*. Ei jõua, ei julge lähemalt uurida, mille kohta see lause tegelikult käib, kuid see ilmestab väga hästi praegust hetke. Äärepealt ütleks: sobib nagu rusikas silmaauku, aga nii lüürilise nimega tänaval ei lähe see mitte. Kaarlil ilmub õige pea teine luulekogu. Järelikult ühest korrast ei piisanud. Tema debüütogugu „Sent” ilmus 2006. aastal Bööma pseudonüümi all. Mis kõik on aga vahepeal viie aasta jooksul juhtunud!

Kaarli väikesed lapsed on parasjagu lõunauinakule minemas. Istume kööki. Jällegi tahaks öelda, et ainuõige paik luuletamise köögipoolest rääkimiseks, aga hoian end tagasi. Nalja jaoks liiga kohtlane ega aitaks seega kaotada esialgset ebamugavust. Tuleb lootma jääda kaasavõetud rullbiskviidile.

* * *

Kuidas sulle luuletaja nimetus sobib?

Ma ei defineeri end niimoodi. Ma ei näe oma tekste nii erilistena, võtan neid rohkem orgaanilise osana endast. Luuletamine ei eristu minu jaoks igapäevastest vestlustest inimestega, sest vastutus oma sõnade eest on ju sama suur.

Nii et sina ennast luuletajaks ei pea?

Taolised nimetused on rohkem teiste jaoks, aga pean ikka pidama. Nõme oleks vastu vaielda... Ma vist natuke häbenen luuletajaks olemist, sest minu jaoks sisaldab sõna „luuletaja”

mingisugust ootust, millele peaks üks õige luuletaja vastama, ja ma näen, et ma ei ole ju tegelikult selline.

Ma tahtsin kunagi luuletajaks saada küll. Ma kirjutasin oma esimese teksti keskkoolis. Otsustasingi siis, et minust peab saama kirjanik. Ma arvan, et minus oli sellise suure unistuse koht veel tühi, mul ei olnud mingisugust sihti ning kirjanikuks olemine täitis selle koha.

Tõenäoliselt on olemas teooria, milline on hea luuletus, aga ma ei ole üldse tugev neis asjades. Ei tea ma värsimõõtudest, -jalga-dest ega asjadest.

Kas sa ei mõtlegi ditürambidest?

Ei mõtle.

Võiks mõelda.

Võiks. Kui ma olen viiekümne viie aastane, siis ma hakkan kirjutama...

Ditürambe?

Jah.

Miks just viiekümneviieselt?

Siis ma hakkan uuesti luuletusi kirjutama.

Pead pikema pausi?

Olen mitu korda öelnud, et ma enam ei luuleta, aga see on muidugi nonsenss.

Su esimese luulekogu ilmumisest on möödas viis aastat.

Miks teine kogu, „Suur mees juba”, ilmub just nüüd?

Tegelikult oleksin juba varem avaldanud, aga väga proosalistel põhjustel on see praeguseni edasi lükkunud. Kirjastajal olid teised projektid pooleli ja ei saanud selle pärast mu luulekogu kohe ette võtta. Mulle aga ootamine sobis, nii et ma ei hakanud uut kirjastajat otsima.

Eesti luulet tulekski ainult sügisel välja anda, sest eesti luule ei ole kevade ega suve luule, äärmisel juhul augusti lõpu oma.

Ma ei ole niimoodi mõelnud, aga võimalik, et sul on õigus. Kui võrrelda raamatuid „Sent” ja „Suur mees juba”, siis tundub, et viimase raamatu esimene pool kuulub mõtteliselt kokku debüütkoguga.

Kuulub jah. „Suur mees juba” sisaldab ka selliseid tekste, mis on kirjutatud juba enne esikkogu ilmumist. Ma mõtlesin selle peale, et äkki jätta need varasemad tekstid täiesti kõrvale ning kirjutada juurde hilisemate luuletuste võtmes, aga sellisel juhul oleks tulnud hoopis teistsugune luulekogu. Ma tahtsin alles jätta selle arenguloo, mida raamatu praegune kuju aitab jutustada. Pealkirigi viitab kasvamisele, nii et tundus kohasem ka varasemad luuletused sisse jätta. Mingis mõttes tegin asja endale ebamugavamaks, sest mitut teksti ma parema meelega enam ei loeks. Aga nii on ausam.

Kasvamise lugu on seal selgelt sees. Seetõttu tekivad paralleelid ka möödunud sügisel Tallinna Linnateatris etendunud samanimelise lavastusega, mille tekst on sinu kirjutatud. Kui aga lavastuses oli eelkõige meheks kasvamise lugu, siis luulekogus on sees ka luuletajaks kujunemise pool. Kuivõrd saab lugeja üldse suhestuda nende luuletajaks saamise ja olemise vaevadega?

Minu jaoks on see hoopis luuletajaks olemisest väljakasvamine. Vabanemine mingitest asjadest, millele ma nüüd vaatan eemalolija iroonilisema pilguga. Ja seda kujutabki hüpe raamatu esimese ja teise poole vahel. See ei ole ühesuunaline areng, vaid hüpe teise suunda. Aga eks sealt saab erinevaid lugusid välja lugeda.

Lavastuses kasutati küll minu teksti, aga selle puhul on jutustajaks ikka Diana [Leesalu – toim], kes lavastajana kujundas minu materjali põhjal oma loo. Tegelikult põhineb lavastus minu ebaõnnestunud proosakatsetusel. Nii kaua kui olen kirjutamisega tegelenud ning sellest mõelnud, olen tahtnud romaani kirjutada. Millegipärast saatsin oma teksti isegi romaanivõistlusele. Eufooriahoos tehtud viga. Aga selles on kihvte ja mõjuvaid kohti, nii et olen tänulik, et Diana selle lavastuseks ära vormistas. Ma ise ei olekski seda materjali nii ruttu uuesti torkinud.

Ka minu luuletusi võib kirjeldada kui fragmente romaanist, mida oleksin tahtnud kirjutada.

Aga mis nüüd siis saab, kui sa oled oma ebaõnnestunud romaani luuletustes juba ära kirjutanud?

Et mida ma tahaks järgmisena kirjutada? Ma tahaksin kirjutada... Ma ei tea, kuidas seda nimetada. Ehk oleks esseistika kõige sobivam sõna? Ma töotan ju tegelikult jutlustajana, hingehoidjana. Ma tahaksin kirjutada mõnedest asjadest, mis on mu kõrva ja südant koguduses töötades riivanud.

Kas nendel teemadel luuletusi ei saaks kirjutada?

Saaks, aga ma tahaksin neid küsimusi teises vormis ja pikemalt lahti kirjutada. Ma tahaksin uurida uskumusi ja norme, mis on kujundanud koguduste kultuuri, kuid mis minu arvates on ehk kaotanud sideme oma esialgse tähendusega. Näiteks mida üldse peetakse kogudustes vaimulikkuseks.

Kas see seostuks kuidagi humanistliku kristluse manifestiga?

Ma ei oska selle manifesti puhul poolt valida ega seda täpsemalt kommenteerida. Kui ma pean määratlema, kes ma olen kristlasena, siis ma nimetan end Jeesuse jüngriks. Tema on minu mõõdupuu. See peaks tegelikult asjad lihtsaks tegema. Isegi kui tekib tunne, et tahaks nagu manifeste kirjutada, asju paika panna, igasuguseid probleeme lahendada, siis päeva lõpuks taandub kõik ikka sellele, kuidas ma ise igapäevaselt käitun. Ma püüan lähtuda sellest, mis ikka on see konkreetne asi, mida mina teha ja mõjutada saan kas siis luuletusi kirjutades, lapsi kasvatades, tööd tehes... Neil teemadel kirjutades ei taha ma aga kindlasti arveid klaarida või inimestele kohta kätte näidata.

Tunned sa, et sul on kirjanduses eeskujusid, keda järgida?

Iidoleid mul kindlasti ei ole, aga õpetajaid on olnud küll. Näiteks Doris Kareva, kes aitas mu esimest kogu välja anda. Tema õpetas kannatlikkust, andis kindlust ja julgustas. Ta ei õpetanud mind otseselt kirjutama, vaid suunas mu tähelepanu asjadele, mida ma ise ei osanud oma tekstides märgata.

Aga õpitakse ka selle peale otseselt mõtlemata, loetud kirjanikelt võtad eneselegi märkamatuks midagi kaasa. Üksvahe lugesin palju Indrek Hirve luuletusi. Võib-olla ma õppisin temalt midagi, kuigi seda mu tekstides otseselt näha ei ole.

Kuidas su esimene kogu vastu võeti?

Ma olen kohanud inimesi, kellele see on väga meeldinud ja ma ei taha nendega vaielda. Aga arvustusi ilmus vist ainult üks. See oli õiglaselt kuiv. Tol hetkel oli see pettumus, jättis tunde, et oli mööda loetud ilma süvenemata.

See on vast esimese raamatu puhul väga tavapärane olukord. Autor saab omal nahal tunda, et inimesed mõistavadki ühte ja sama teksti erinevalt ja jätavad märkamata asjad, millele autor omast arust on tähelepanu osutanud.

Jah. See on eluterve mulli purustamine. Luuletaja identiteet ei saa aga põhineda retseptsioonil. Ta on kindlasti mõjutatud sellest, kuid teda peab kannustama miski muu.

Sa kirjutad ka blogi. Kas sinu arvates tuleb blogis ilmunu su loomingu mõistmisel kasuks või mõjub see pigem halvasti? Uues kogus on selgelt autobiograafilisi tekste, mis teeb teksti-mina ja autori-mina lahushoidmise keeruliseks.

Teksti-mina on ikka fiktsioon. Ma lähtun küll oma elust ja blogi pidamine võib kõrvalt toetada seda muljet, et kõik ongi nii juhtunud, aga blogi on ju ka ilukirjandus. Mõnes kohas liialdan, mõnes kohas luuletan juurde.

Ma ei oska tegelikult niimoodi mõelda ja lahterdada, minu jaoks moodustub kirjandusest ja elust üks tervik.

Sinu tekstide najale on lihtne üles ehitada uussiiruse teooriat. Kuidas sa ise suhtud sellesse?

Et kas ma olen uussiiras? Ma ei tea. Ma aiman, mis see uussiirus olla võiks, aga ma ei oska seda seletada, nii et ma ei tea.

Kui ma kirjutan, siis ma lihtsalt püüan luua sellist atmosfääri, mis tekitaks lugejas mingi äratundmise või samastumise. Aga ta ei peaks samastuma minuga, sest ma ei ole kangelane, vaid mingisuguste väärtuste, taju või tahtmistega. Ma tahaks, et tal tekiks koduigatsus. Üks tüdruk, kes käis vaatamas seda Linnateatri etendust, rääkis hiljem, et tavaliselt läheb ta pärast teatrit kohvikusse või mujale veel veidikeseks istuma ja aega veetma, aga pärast seda etendust tahtis ta minna koju. Sellist soovi ma tahakski tekitada.

* * *

Pärast räägib Kaarel, et kord tuli ta väike poeg kööki ja ütles: „Tead, mida ma olen eluaeg mõelnud? Tahaks ühe paadi ehitada.” Koju minnes veeretan ühes taktis bussi õõtsumisega oma mõtteis Aleksander Suumani luuletust: *Eluaeg ehitam paati / sugulaste arvates teen nalja.*

MARI PIHL

NÄOD LUMES

lund sajab ja sajad
kurvad näod on kurjad
või mis nad tegelikult on
ma ei näegi
sajatan

*

tont seda teab
vana puuront seda isegi teab
leht ja lehm ja piimase ninaga kiisupoeg
teab ka
miks meie ei tea?
oota, mida?

KÕRVALE

krõbedad sõnad
talvesõjad
aastaaeg on vastav

Külmale maale
akna taha
jäävad rasvatihane ja tuvi
kaerahelveste pärast kaklema

Siin ja praegu
figureerivad teised tegelased
inimsoost rabast kõrbest
kui hüüan
ei kaja vastu mu hää
kui koputan
ei kumise pind
näpukontide all
sinu peanutt
mu nuttu ei taju
sest ma ei nuta

Vajutan su kõrvale
oma naerusuu
hea et
relvi saab kasutada rahu eesmärgil

*

RÕHUTAN

su tuulejope

ei hoia kinni ta mõtteid

ei hõlma ei hooma

üht inglilooma

kel jalad maast

ja viuhti õhus

ta jälgib sind

õigupoolest meid kõiki

ja küsib, miks ei ole „Eesti mälu” tellitud

ELU ILMA FAIRY LEMON'ITA

Rasked ja rasvased päevaliblikad
hõljuvad mööda
nagu sudu või saabastega kass
aga mitte kui tundmatu lendav objekt

on on jah
ainult seks telekas ja satiir
voldib me südameist
origaamilised õisikud

kõht täis
liblikad hõljuvad
ja minema ei lähe
enne kui pole taldrikul
kaks tilka Fairy Lemon'it

KESKPÄEVAVALGUSES

ja valgus sai
pilve tagant paistma
ja sinakasvalgeks sai maa
samas kui paberileht valge
oli olnud ennegi
sellises ülevas ja üleüldiselt eredas valguses
mis saab niigi valgest paberilehest nüüd?
igaljuhul kipitab kaamoselapse silm
pääsusilm aga
kuulub priimula perekonda
meelespea aga
meeles pea
et valgus sinus eneses pole
päris seesama mis praegu õues

STEEL
AND
PEET
R

STEFAN PEETRI

*

linna valgus ja vari nagu pabermassi vorm
heledam kui õhk
kergem kui mõte
sügavam kui surm
ehedam kui süda, kui inimese keha
raskelt mõtlesin
bussi peale astusin
pileti eest maksin ja raha tagasi ootas
enne kui selgus, et olen üksi

*

kui olin noor ja sind ei teadnud
kui olin veel siidist mõistusega
kui olin veel lahti rullumata pojeng
ja tuul õitses ning avas päästevarju
hapnik ja elemendid tõstsid mind üles
võtsid mu juured ja lennutasid mind
kõrgele, väga kõrgele
ja ma teadsin, et sellel pole mitte mingit mõtet
ma teadsin, et lennata üksi on kõigest unenägu
mu siidist nooruspõlve unenägu

*

ühel öösel ilmus mu tuppa kõige kaunim rind
ja ta hakkas oma õega juttu rääkima
ja nad sosistasid imehellas vaikuses
lõputult rääkisid nad endast, kuni saabus videvik
ma tõmbasin nad enda kõrvale
ja suudlesin imehella nibu
„anna andeks,” ütlesin ta õele ja uinusin

*

võib-olla me oleme sõnumid
mida üksteisele saadame
põhjaks tunded
mida me ei näe
võib-olla oleme
üksteise ja kõikide teiste kaja
võib-olla olengi
ma kõigest hääl

*

öösel ootan ma sind
ja kui sa jõuadki mu kõrvale
oled nagu kasvav laine
nagu siidilõim, mis harutab end lahti
nagu valgus, mis tõmbab kerra mu ajus
ja sa lehvitad
nagu ebamaine roos
nagu sina ise
nii et tule
isegi, kui on valus ja ma voolan laiali
sest on miljon viisi, kuidas verest tühjaks joosta

EDINA SZVOREN

MATUS

Ungari keelest Marie Saarkoppel

Pärga me ei viinud, sest ei raatsinud selle peale kulutada. Kui hämarasse kabelisse sisenesime, kallistasin tädi. Ma ei teadnud, kuhu käsi asetada, seetõttu puudutasin sõrmeotstega ta abaluid. Onu lähenes meile laiali sirutatud kätega ja meie juurde jõudes hõõrus oma habemetüükaist sine-tavat nägu meie nägude vastu. Tema väikese peaga tütar mitte ainult ei hoidunud meid tervitamast, vaid vältis ka silmsidet. Sametisse mässitud kõlarist kostis leinamarss, mis andis märku onu heast maitsest. Vaimulik, kelle mu onu oli Sárospatakist kohale kutsunud, seisis oodates eemal, ent kui me emaga kahekesi jäime, ründas meid ja lausus: „Tunnen kaasa.” Üks eakas abielupaar kõnetas mu ema: „Oh, mu kallis.” „Aga ja Cece,” tutvustas neid mu ema. Nad vaatasid kahekesi minu poole ja küsisid emalt: „Ja tema on sinu poeg?” „Ei, tütar,” vastas ema. „Oh, mu kallis.” Seejärel tervitasime mu nõbusid, nende poolõdesid ja -vendi ja istusime kiiresti maha, sest ema ei kannata pikalt seismist.

Vanaema urn seisis sinise siidiga kaetud püramiidikujulise poodiumi otsas, oodates, millal ta maha maetakse. Kunstipäraselt voltidesse seatud sinine riie ulatus kunstmarmorist põrandani, kus asusid ülikorralikus reas valgete lintidega pärjad. Ühel neist avastasin siiski ka meie nimed. Ema tonksas mind ja kuna ta kuulis halvasti, küsis ta valjemalt kui pidanuks: „Näed?” Noogutasin ja lasin pilgu üle pärgade. Arutasime sosinal, kes neist võis olla selle ostnud. Lahkunu läheduses oli külm nagu tema eluajalgi ja ma tõmbasin kindad kätte.

Tädi ja onu, pikad mustad mantlid seljas, seisis ühe samba ees, veatult läikima löödud kingad jalas. Mu tädi, keda kadunu kunagi peksnud oli, oli end mässinud sügavale musta salli, paksmaost onu seisis aga, käed seljal sõrmseongus, kubet õieli ajades ning kiikus selles asendis ette ja taha, väljendades nii oma leina. Imestasin, et neil oli, millest omavahel rääkida, sest nad näevad teineteist vaid korra aastas. Ent nende suud

liikused ja saatsid üksteise poole ka tuimi naeratusi. Onu kontrollis aegajalt käega, kas ta geelitatud soeng on korras, tädi aga kuivatas ettevaatlike liigutustega pisaraid, justkui kastaks saiatükki lihakastmesse. Mina emaga jälgisin neid silmanurgast.

Muusika vaikis. Ka nemad istusid. Onu väikese peaga tütar võttis istet meie vastas poolkaarde sätitud toolireas. Nii nägin hästi, kuidas ta näost paistis mu ema vaadates jälestus. Kui Sárospataki vaimulik „Üks kindel linn ja varjupaik” laulis, vahtis onu väikese peaga tütar ainiti mu ema. Tunnen sedasorti jälestust hästi. Tervitama sa ei vaevu, aga kui teine sulle otsa ei vaata, ei suuda sa temalt pilku pöörata. Sa ei väsi passimast seda, et tema huuled on tobedalt tõllakil ja silmalaud alati pooles vinnas. Nagu armunu, ei tea sa, kas tõllakil huuled ja poolde masti langetatud silmalaud on huvi põhjus või ainult huvi objekt. Minu onutütart paelus ema tüsedus ja kuni vaimulik laulis, vaatas ta jälestusest punastades, kuidas ema oma topeltlõua tõttu ähkis ja lämbus. Ma ei saanud selle pärast tema peale pahane olla – jälestus ja põlgus on ju isiksuse nurgakivid: sind pole enne, kui sa ei vihka. Igal harimatusel ja haritusel on ükssama kõrgem võrdlusaste: see, kes on meiega võrreldes erudeeritum, on sinisukk, see, kes harimatum, täielik juhmard. Sa ei ole mitte keegi, kui sa ei distantseeru teistest, ja ainus vahend distantseerumiseks on jälestus, ei ole *jälestusväärsemat* üksmeelest ja kooskõlast, ja kui ongi, siis ehk see, kui me kooskõla väljendame. „Ma armastan sind” – ema tülgaastavad sääraised fraasid. Onu põlgas ema, sest tal hakkasid juuksed välja langema. Tädi põlgas meid, sest meil ei olnud sama palju raha kui temal. (Ka meie põlgasime teda samal põhjusel.) Ema põlgas vanaema, sest ta õigekiri oli halb, vanaema põlgas mind, sest minust sai sinisukk, mina põlgasin teda aga sellepärast, et ta käskis pojal, minu onul, ära süüa väljaoksendatud hernehautise. „Põlgus on jumalastki kindlam linn ja varjupaik,” ütles kord mu onu, sest tema tundis põlgust nende vastu, kes on kõrgid.

Vaimulik hakkas rääkima. Ma ei suutnud keskenduda. Imelikul moel tüütasid mind just need lood, mida ma veel ei teadnud, kuid kiki-tasin kõrvu nende peale, mida ema mulle hirmutamiseks juba tohtu palju kordi jutustanud oli. Vanaema oleks tõenäoliselt õnnelik olnud, kui kuulnuks, et tema Transilvaania päritolu annab võimaluse leinata taga Suur-Ungarit. Ema pörutas raevunult jalaga vastu maad. Tädi pani

nuuksuma Albert Wassi¹ tsitaat, onu aga oli liigutatud sellest, et on võimaline andestama. Ta andestas vanaemale hernehautise, inimeste juutideks ja kommudeks söimamise. Arvatavasti ei saanud onu arugi, et need, mida ta oma aadeteks pidas, olid tegelikult tema huvid, ja see, mille ta enda meelest ohvriks oli toonud, oli tulnud talle hoopis kasuks. Minul ei olnud midagi vanaemale andestada, sest mind tema elu ei huvitanud. Ja ma üllatusin, kui vaimulik ka mind tema lapselaste hulka arvas. Seejärel rääkis vaimulik hindavalt kadunu köögikunstist. Vanaema polnud just kõige parem kokk, aga söögitegemise fašismi pärandas ta edasi meile kõigile. Neid, kes äädikaga hapendavad ja puljongikuubikuga süüa teevad, põlgas pere nagu üks mees. Ja kui vaimulik hüüdis välja vanaema lemmiktordi nime, kadus mul hetkeks pind jalge alt – kelle suhtes peaksin nüüd jälestust tundma. Sárospataki vaimulik kiitis kadunu vankumatut usku, kuigi ka tema teadis väga hästi, et enne ühiskondlikke muudatusi ei olnud vanaema ilmutanud erilist usklikkust ja vennanaist nimetas ta tavaliselt kuradi vagatsejaks. Ema põrutas jalaga vastu maad. Tal oli kombeks jalaga põrutada, kui tal ei olnud võimalust jälestuse väljendamiseks, kuid mul oli häbi, et ta ei suuda end vaos hoida. Ma ei saanud jätta tähele panemata, et väikese peaga onutütar teda iga ootamatu jalapõrutuse peale nõrdinult vaatas, mina aga oleksin talle meelsamini mõne litaka andnud. Mitte et ma ei tunneks vanematelt lastele üle kandunud vihkamist, seda nüansside puudumist, millega lapsed paljastavad vanemate teeskluse, sest nad lähtuvad sellest, et nende vihkamise objekt ei olegi enam inimene. Mu ema suutis vanaemale veel naeratada, mina aga enam mitte. Selle, mis emas oli aastakümnete jooksul arenenud, sain mina kätte valmiskujul. Nii et võtsin vastastikust vastumeelsust iseenesestmõistetavana. Ka see häiris üksnes mu ema, et Sárospataki vaimulik tõstis vanaema laste hulgast esile onu kui kedagi sellist, kes temaga seotud lootused täitis. Ema põrutas jalaga ja mul oli häbi, et ta kingad olid määrdunud.

Kui järelehüüe lõppes, pidime kahjuks püsti tõusma. Hallides pükstes ja valgetes sokkides surnumatjad hakkasid pargasid kokku korjama ja ema kirus vaikselt, miks me pidime end nii vara püsti ajama. (Ema tundis südame juures pitsitust, kui pidi järjepidavalt ühel kohal seisma.

¹ Albert Wass (1908–1998), Transilvaania päritolu vastuolulise mainega pagulaskirjanik, tihti äärmusrahvuslike seisukohavõttude tõttu austatud ka parempoolsete vaadetega ringkonnas (toim).

Kui ma esimese klassi avaaktusel minestasin või kui ma alti lauldes lavalt alla kukkusin, tundis ema varjamatu rõõmuga ära tema enda lapsepõlve halva enesetunde ja minus korduvates halbades omadustes tervitas ta seda sidet, mis mind tema omandiks muudab ja minu liikumist piirab. „Kas sa oled selle pärast mures?” küsis ema. Ta lootis, et tunnen just nagu temagi hirmu muutuste ees, sest nii nagu kõik emad tahavad, nii soovis ka mu ema kõige palavamalt, et ma kunagi suureks ei kasvaks ja et jääksin igavesti poollooma arengutasemel olevuseks. „Ka sul ei ole sõpru, eks?” küsis ta.) Tegelikult ei võtnud kaua, kui see hunnik maitsetuid taimi nikerdatud äärega kandealusele kuhjati ja kuldsete tähtedega kaunistatud pärgade siidipaelad kunstipäraselt paigale sätiti. Hiljem märkis ema sapiselt, et vanaisa matustel oli palju rohkem pärgasid. Koputajaid tunnevad muidugi paljud.

Kunstnahast mokassiinidega surnumatja avas kabeli ees ootava musta furgoonauto tagumise ukse. Teine, kelle valgetelt sokkidelt suutsin välja lugeda firmamärgi, kandis aeglaselt astudes urni, et see siis ettevaatlikult kummardades autosse, volditud sametiga vooderdatud nelinurksesse lohku asetada justkui pralineed kaunisse karpi. Kolmas, õlgadest kitsas pintsakus, kuhjas pärgasid urni ümber nii aeglaselt, et hakkasin juba muretsema, kas jõuan veel lastevanemate koosolekule. Vaimulik asus talaari kohendades tee, tema taga astusid klaasistunud pilguga onu ja tema väikese peaga tütar. Enne matuserongkäiguks rivitumist vaatas tädi tagasi, nagu otsiks lapsi, ent soovis vaid näidata meile oma punaseks nutetud silmi. Ema ja mina ei saanud iialgi lõplikult aru, kas tädi ise usub enda valesid. Ta oli juba mitu korda unustanud, kellele mida valetanud oli. „Konfabuleerija,” ütles ema. Sest teise inimese alandamiseks on võõrsõnade kasutamine kõige käepärasem viis.

Meil ei olnud mingit tahtmist tuule kätte minna. Ema liigesed valutasi, kuid võtsime teineteisel ikkagi käe alt kinni, et trepist alla koperdada. Kartsin, et ta komistab ebamugavatel astmetel. Armastus on haletsus, tuli mulle tema käsivarre raskuse peale meelde. Just siis, kui seisime furgooni taha moodustunud rivisse, hakkas kõlama hingedell. Ema kummardus mu kõrva juurde ja lausus: „See muudab mu alati härdaks.” Kuigi selle kella hää ei olnud nii kõrge. „Tundub, et see on enne olnud koolikell,” lisas ema ja tõmbas leinapontšo koomale. Tuul puhus, aga päike paistis. Ema silmad täitusid pisaratega, kuigi ta ei armasta sentimentaalseid inimesi. Mina hakkan ka kergesti nutma, ent hingedella

mitte kuigi kõrge hääle peale ei ole ma võimeline härdaks muutuma. Tean juba ammu, et nii ükskõiksus kui ka sentimentaalsus on omadused, mida tuleb varjata, nende kahe koosinemist veelgi enam. „Jajah,” ütlesin ma sellisel hääletoonil, et emal ei oleks mingit tahtmist hingedest rääkida, ja tõmbasin kätte veel ühe paari kindaid. Mul on alati kaks paari kindaid kaasas. Minu taga seisid kadunu lapselapsed, trepil ja kabeli klaasukse ees kaugemad sugulased. Nii ka see abielupaar, kes mind kabelis meheks pidas. Nüüd oli neil võimalus kuulnud tegelikku-sega võrrelda. Ma ei või kannatada neid inimesi, kes peavad lühikeste juustega ja pükstes naisi meesteks, ja neid, kes loevad halvasti võõraste käekirja – sest tavaliselt peavad mind meheks just need, kes mu käekirja halvasti loevad. Hoidsin end küüru, et nad segadusse ajada.

Emale tundus, et ta juuksed jäid kuskile kinni, ja nõksas närviliselt peaga, ent see oli ainult tädipoeg, kes koputas talle õlale ja küsis, kas ta võiks meid haua juurde viia. Pole olemas abinõu, mida ei pühitseks eesmärkide või põhjuste põhjalik tundmine, seepärast kandis igaüks meist alati hoolt selle eest, et me üksteise kohta mitte midagi teada ei saaks. Ma ei saanud aru, miks mu tädipoeg ema vastu nii lahke on, ma ju teadsin, et tal on samamoodi ema parasiitluse kohta oma arvamus nagu ükskõik kellel meie peres. Üldiselt ei meeldinud ka tema meile, sest ta väljendas enda tundeid läbi raha: pärast isa surma on ta meid iga kuu kümne tuhande forintiga aidanud. Kui ema midagi hästi ei kuule, teeb ta sellise näo, nagu oleks talle jääkülma vett näkku pritsitud. Ka seekord pidi ta üle küsima: „Mis sa jälle pomised?” Tädipoeg, keda me tema kahe auto tõttu põlastasime, osutas kabeli parklas seisvale Audile. Ema nägu muutus rõõmsaks, noogutasime. Olin muidugi natukene ärritunud, et selle teene vastu võtsime. Esimesel võimalusel hõõruvad nad meile nina alla, et nende autosse istusime. Kui me rivist välja astusime, kõlas hingedel ikka veel. Kõhukas onu, kes nägi päevavalgel veel eriti mafiooso moodi välja, silmitses ema pealaest jalatallani ja pööras jälestust tundes eemale. Tädi naeratas meile. Hiljuti tundsin tema naeratuses ära teesklust: kaks üleskerkivat suunurka suudavad valega kaasa minna, kuid huuled jäävad paigale ning täidavad naeratuse erilise pingega. Kuidas on tädi võimeline naeratama inimesele, keda ta halvaks emaks ja parasiidiks peab. Nendega, kellele me ülevalt alla vaatame, me ka käitume üleolevalt ja oleme minimaalseteks järeleandmisteks võimelised vaid seltskondliku läbikäimise sujuvuse huvides. Me pelgame

teesklejaid. Tädi seevastu tunneb vajadust näitemängu järele ka siis, kui teda valdab lepitamatu raev ja ta arvab, et ema viis isa enesetapuni. Jät-sin ema pontšo autoukse vahele.

Autos valitses tumm vaikus ja tolmutu armatuuri nupud särasid võltsilt. Ema koguka keha eest hõivas ruumi loendamatute rihmade, pea- ja jalatugedega turvatool, mis pidi tagama selle, et tädipoja tühja pilguga laps õnnetuses terveks jääks. Meil ei oleks olnud millestki rääkida, kui mu ema ei oleks esitanud kreeka sõnadega tihedalt täis pikitud tavapäraseid küsimusi lapse arengu kohta. Nelja aasta jooksul ei olnud me suutnud lapse nime meelde jätta. Ema teadis täpselt, millal ja mida ühe lapsega tegema peab, et ta ei annaks muretsemiseks põhjust. Ma ei tea, kas tädipoeg tundis ka ema häälest ära vaevu varjatud soovi, et need võõrad sõnad võiksid lõpuks sisuga täituda. Kui tädipoja laps on terve nagu purikas, ei ole emal võimalust oma patoloogiaalaseid teadmisi demonstreerida. Kui kõik hästi läheb, ei saa tädipoeg ja tema naine iialgi teada, et nad on kõik valesti teinud. Näiteks andsid nad lapsele valke siis, kui oleks pidanud andma süsivesikuid. Hakkasid last enneaegselt kõnnitama. Kui ei juhtu mingisugust õnnetust, siis kalduvad inimesed uskuma, et nad on ise kõik hästi teinud, kuigi ainult õnn varjab nende rumalusi. Oma vanemate kitsa silmaringi kõige näitlikuma väljendusena oleks mu tädipoja laps pidanud sündima mikrokefaalina, ent tädipoja lapsel oli üksnes pilk natuke nüri. Kõige enam sain niisiis vihastada selle peale, et – ükskõik kui tõsine viga ka ei oleks vaevu lalisevale lap-sele võõrkeelt õpetada – tädipoja põngerjas käis ingliskeelses lasteaias ja rääkis inglise keelt kokkuvõttes paremini või igatahes soravamalt kui mina. Suletud ruumis oli ema nohisemine silmatorkavam, seetõttu küsis tädipoeg temalt, kuidas ta end tunneb. Ema vastas uhkelt, et halvasti.

Vanaema haud asus surnuaia teises otsas. Tema viimast tahet teadis vaid onu. Sellest hoolimata ei imestanud me, et auahne vanaema tahtis puhata perekonna krüptis. Hiiglaslikul hauakivil kahe pronksist tuvi all oli lisaks tema mehe nimele veel ka ühe keeleteadlase, reformiaja² masinatöösturi ja Karinthygi³ poolt parodeeritud rahvaliku luuletaja

2 Ungari ajaloos 1825.–1848. aasta vahele jääv ajajärk, mida iseloomustavad valgustatud aristokraatide püüdlused moderniseerida Ungari ühiskonda ja majandust (toim).

3 Frigyes Karinthy (1887–1938), ungari kirjanik, kes tuntud ka oma kirjanduslike karikatuuride poolest (toim).

nimi. Keegi meist ei saanud uskuda, et vanaema, vaatamata oma vastsele usklikkusele, oleks rohkem rõõmustanud hea krüptiseltskonna kui nende kivile kantud kullatud nimede üle, mis on vähemalt kõigile elavatele imetlemiseks väljas, kui ka vanaemal surnud rahvaliku luuletajaga enam asja pole. On ju võimatu, et vanaema oleks uskunud teispoolsusse.

Ukerdasime autost välja, tädipoeg tagurdas auto tagasi kabeli juurde. Inimene, kelle materia ümberkujunemine nii külmaks jätab, et laseb pojal ära süüa väljaoksendatud hernehautise, ei saa ju uskuda teispoolsusse.

Peale meie ei olnud haua juures veel kedagi. Hauakivi liibus vastu müüri. Keskmisel obeliskil istus merisea mõõtu ingel. Ema seletas veelkord, kes on kes, aga see oli nagu hane selga vesi. Takseerisime hauani viivate trepiastmete arvu. Siit polnud kellalöömist enam kuulda ja juba kahetsesimegi, et olime lasknud end tädipojal varem kohale tuua. Kabel oli hauast nii kaugel, et mõtlesime, et võib kuluda isegi veerand tundi, enne kui matuserongkäik läbi surnuaia kohale lohiseb. Rongkäigus

marssimine oleks olnud vähem väsitav kui haua juures tuule käes tammumine. Igavusest vaatasime peade kohal koolduvaid puuvõrasid. Emale meeldivad lõike-, mulle potililled, puud ei meeldi aga kummalegi. Ema hakkas kõhima ja ma kartsin, et see lugu lõpeb närvilise öökimisega nagu alati, kui ta ootama peab. Ema oleks loomulikult soovinud, et ma sellegi omaduse oleksin pärinud. „Mõned on andekad, mõned õnnelikud ja mõned rikkad,” ütles ema kokkuvõtvalt ja ma teadsin, et ta peab silmas enda õdesid-vendi ja iseennast – muidugi mitte selles järjekorras. Läksin üles haua juurde, mis oli juba ette valmistatud, et vanaema, või õigemini tagasihoidlikus mõõdus, talle vaevu sobiv urn endasse võtta. Hauda kattev raske kiviplaat oli juba kõrvale nihutatud. Nägin nelja raudkangi, mis olid toetatud vastu krüpti ümbritsevat piiret. „Proled on laisad,” meenus mulle vanaema märkus, mida ta koristuspäevadel tihti rõhutas. Vastuolud ei häirinud vanaema mitte kunagi: ta juurutas lastesse Transilvaania põgenike vastast vihkamist ja kasutas meelsasti jidiši keelest pärinevaid sõnu. Kogu elu jooksul töötas ta kokku kaks aastat ja veel viiekümnendatel aastatel oli tal koristaja, ent töölisi hurjutas ta laiskuse pärast.

„Ma pean pissile minema,” ütles korraga ema. Ta vaatas ringi. Teisel pool asfaltteed asuvatel hauakividel olid vene nimed. Lahutasin viimastest aastarvudest esimesed ja tuvastasin kadestades, et ükski surnuist ei jõudnud täiskasvanuikka. Krundil ei olnud aeda, küll aga oli aia-värv. Ema hiilis justkui paha peal olles ümber raudehisvärava ja kollase kruusatee ning kõndis üle muru tihedamalt hauakividega kaetud osa suunas. Nägin, et ta oli mitut puhku peaaegu kukkumas. Võib-olla mõne umbrohutuusti, võib-olla haigete jalgade tõttu. „Ütle, kui keegi tuleb,” hõikas ta kahe pooleteise meetri kõrguse hauakivi vahele jõudes. Need olid rohmakad, liigselt läikima lihvitud marmorplaadid. Surnuaia keskalleel nägin juba rongkäiku meie poole roomamas nagu tõmpi ja prisket tõuku. „Aega on veel,” hüüdsin emale järele. Tema komistamise peale tuli mulle meelde, kuidas me viimati lapsepõlves koos matkal käisime. Ema kergitas leinapontšot ja kahmas selle kaenla alla. Ringi vaadates lükkas ta karupüksid ja alukad alla. Ainult ta pea kadus vaateväljalt, tagumik paistis aga hauakivi tagant välja. Ema kadestas noori, kes pissivad ilusa tugeva joaga. Mina aga vihkasin seda, kui ta kuulab, kuidas ma pissin. Vajusin mõttesse ja kui ma järgmine kord pilgu tõstsin, nägin peasissekäigu poolt lähenemas inimesi. Neid oli nii vähe, et

see ei saanud olla matuserongkäik. Igal juhul vilistasin ma perekonna vilet – Bruckneri ühe sümfoonia peateemat. Ema ajas end just viimasel hetkel püsti. Samal ajal, kui ta riideid kohendas, naeratas ta mulle lapsikult ja hakkas ümisema.

Kui eelsalk kohale jõudis, seadis ema juba pearätti. Kolm meest ja üks naine, kõik vanainimesed. Üks meesterahvas suundus otse meie poole. Ema vandus läbi hammaste. Meesterahvas kergitas viltkaabut ja vabandas hilinemise pärast, nad olid ummikusse sattunud. Ema ei tundnud teda ikka veel ära. Mehe käsi otsis ema kätt, kuid ema ei lubanud oma kätt suudelda – ja seda mitte ainult pissimise pärast. Ema ei kannatanud käesuudlusi ja küsis mult alatasa, kas mina kannatan. Minu munasarjast leitud tsüstid pikendavad ema arvates tema elu. Ta arvab, et ainult sellepärast, et ta mu sündimises kaasa löi, olen tema poolt maailma jäetud jälg, ainult et keegi ei ole veel kunagi maailma oma jälge jätnud. Ka siis mitte, kui mulle ei meeldi mitte üksnes see, kui mu kätt suudeldakse, vaid ka see, kui mind puudutatakse. Imetlen neid inimesi – nad õovastavad mind –, kes suudavad teist inimest emmata ja teavad ka, kuhu panna käed siis, kui neid emmatakse.

Kaabuga mees tutvustas end ja ütles, et oli olnud vanaema ülemus nende kahe aasta jooksul, mil vanaema töötas. Vanaema oli kaabuga mehe sekretär. Ta pani kaabu pähe tagasi, tõmbas kindad kätte ja hakkas kiitma vanaema kiiret taipu. „Ta oli uskumatult töövõimeline naine,” ütles mees. Mulle tundus arusaamatu, et vaid kaheaastase tutvuse pärast tuleb mees tema matustele. „Hiilgavalt intelligentne naine,” jätkas ta ja ema noogutas ebaloomulikult naeratades. Vaatasin ema kulunud kingi, millelt uriinipritsmed olid mustuse väikeste laikudena maha lahustanud. „Hoolitsetud naine,” ütles veel vanaema kunagine ülemus. „Ja kuidas mulle meeldis tema rõkkav naer!” Võib-olla oli neil suhe, tuli mulle pähe ja ma hakkasin kahetsema, et ma ei tea vanaema elust mitte midagi. Vanaema töötas just siis viltkaabuga mehe juures, kui mu ema ja isa abiellusid. Vanaema põlvitas ema ees ja anus nuttes, et ema ei abielluks selle alkohoolikust pummeldajaprolega, kes mu isa oli. Aga ema abiellus ja kannatas isa alkoholismi välja nii, et muutus ka ise õige pea alkohoolikuks. Nüüd, kui vanaema surnud oli ja vanaisa pärand vabanes, muutus tädi otsekohesemaks ja teatas, et mu isa suri ema halastamatu kalkuse tõttu. Isa läks metsa jalutama, võttis kaasa veini, paar pakki ravimeid ja kriipis mäeküljelt alla veeredes näo puruks. Seda veeremist nimetas mu

teatraalne tädi surmaheitluseks. Võib-olla oli ka neil olnud suhe. Pärast isa surma ei saa ma teda jälestada ja kui tädi süüdistama hakkab, ei tea ma, keda peaksin kaitsma – ema või isa –, ent nii nagu jassakas varaan kannab endas krokodillide lugu, nii kannan mina endas kõiki kolme.

Lõpuks jõudis matuserongkäik kohale. Esimesena pööras alleele furgoon. Kaabuga kuju astus tahapoole, teised varem saabunud jätsid sosistamise. Rongkäik lähenes närvesööva aeglusega ja ma olin kindel, et ükskõik, kas pärast matuseid on peielaud või ei ole, igal juhul jään lastevanemate koosolekule hiljaks. Naissugulastelt maha viksitud žestiga põimisin käed kõhu peale kokku. Onu väikese peaga tütar pööras ka seekord pilgu meilt ära, aga tädi naeratas meile suunurki tahapoole tõmmates. Emale võib mitmesuguste valude puhul palsamiks olla, et ta noorem õde nimetab õnneks seda, mis emale on õnnetuseks, lausa eluvõimetuse tõendiks: lõppude lõpuks jääb ka tädi vanaduspõlves üksinda ja sama raskelt haigeks kui mu eluvõõraks kuulutatud ema. Ma ei tea, kas ta ise üldse jõi, aga ta laste isa oli igatahes alkohoolik just nagu minu isa.

Onu esimene naine võis – nagu mu ema minu tsüstide tõttu – tunda uhkust selle üle, et tütar päris tema linnupea ja mitte onu täiskuunäo, ning ta lausa mattis meid pilguga. Ma mõistsin, et ainsaks sidemeks nende kolme vahel on vastumeelsus, mida nad meie vastu tunnevad. Onu esimene naine oli õpetaja nagu minagi ja see andis emale korduvalt põhjust tema mahategemiseks, sest onu naine õpetas kehalist kasvatust, mina seevastu matemaatikat. Ema põlastas tädi ka seetõttu, et ta talus halvasti füüsilist valu. Näiteks menstruatsioonikrampide vastu – oma silmadega nägime – võttis ta ravimeid. (Seevastu oli ema üks peamisi uhkuseobjekte just see, et ta oli sünnitusvalud üle elanud ilma igasuguse nurinata. Tädi märkis seepeale ema rõõmu rikkumiseks, et see, kes karjumist tagasi hoiab, võib pimedaks jääda.) Oleksin justkui lugenud ema mõtteid – ta pörutas tahtmatult jalaga vastu maad. Pörutus tegi häält. Jala all krudises tee äärde puistatud kruus ja rongkäigus oli neid, kelle pilk kinnistus seepeale ema täispissitud kingadele. Häbi on imelik asi, vaevalt küll tunneme häbi selle üle, mis pole osa meist. Häbenesin ka oma isa. Häbenesin tema ainsat lipsu, õhukesti, alati hooldamata juukseid. Ja ema kingasid, just nagu oleksid need minu omad. Ainult vana-ema antisemitismi ei häbenenud ma kunagi.

Tuul vaibus. Meie lähedale jõudes mõõtsid Aga ja Cece meid uuesti pilguga, mina seevastu vaatasin üle nende peade. Alates ajast, kui meil

telekas on, tunnen petmise kergemini ära, ema aga põlgab neid, kes palju telekat vaatavad. Ja nagu oma menstruatsioonikrampe, varjan ma ka teleka vaatamist seni, kuni võimalik. Ükskord kaotasin teadvuse, mul olid nii tugevad krambid. Onupoja poolõed ja -vennad aeglustasid sammu, et meile rivisse ruumi teha, kuid meil ei olnud tuju seista otse tädi kõrval ja tegime, nagu ei oleks me seda tähelepanuavaldust märganudki. Käisime muide ka kondiväänaja juures ja aastas korra tõgan ema sellega, et vähk on hingehaigus, tugev menstruatsioonivalu aga naise rolli tõrjumine. Iga kord pörutas ema tahtmatult jalaga ja tema nägu värvus raevust punaseks. Lõpuks leidsime rongkäigus koha Aga ja Cece taga, seal, kus järgnesid juba väga kauged sugulased ja vanaema pitskinnastes kaardimängupartnerid. Just siis, kui meie jalad võtsid üle lohiseva rütmi, lagunes rongkäik ja haua ette kujunes esimene poolring. Tundsime häbi, et pidime trügima. Samas oleksime häbenenud ka seda, kui oleksime kaugemate sugulaste sekka jäänud. Täditütar, kes on läinud kaasa ökohüsteeriaga, seisis nüüd pisaraid valamata meie kõrval ega liigutanud meieisapalvegi peale suud. Piidlesin kõiki inimesi: tädi ja onu tegid nii, nagu teaksid palveid. Tädi langetas isegi pea. Hakkan kergesti nutma, kuid seekord ei suutnud ma end vanaema asemele kujutleda ja nägin selgelt oma silme ees, et meile kõigile on parem, kui teispooldust ei eksisteeri. Ent mis on emale hinge kell, on mulle muldasängitamine. Keegi ei oleks uskunud, kui oleksin kellelegi rääkinud, et lapsepõlves õnnestus mul elutruult ette kujutada olematust. Sest teadsin seda juba tollal, et jumalat ei ole olemas. Tuul tõusis uuesti ja puhus mulle näkku ema juuksekarvu. Ema võttis mul käe alt kinni, ilmselt oli tal pea hakanud ringi käima. Kartsin, et ta minestab, mind hirmutavad haigused, halb enesetunne ja mõte, et kord lämbub keegi mu nina all ära. Mu tädipoja lasteaiaaegne laps lausus säravil silmil Sárospataki vaimulikuga palveid kaasa ja lillas kroogitud kleidikeses nägi ta välja nagu dresseeritud ahv.

Kuidas teised teadsid, et asi läbi sai? Pärast kes teab mitmendat aamenit hakkasid kõik ühtäkki treppide poole minema ja me pidime neile järgnema. „Kas me peame?“ ähkis ema, aga tirisin ta vaikselt endaga kaasa. Surnumatjad astusid juba suletud hauast eemale, asetasid tööriistad seina äärde ja hakkasid kaugema trepi poole liikuma, et nad meie teele ette ei jääks. Aitasin emal mööda porist treppi üles astuda ja rivistusime teiste kõrvale hauaesisele kitsale rajale. Kaugemad sugulased ja kaardimängupartnerid, kes muldasängitamise ajal meie taga

seisid, jälgisid meid alt. Me ei saanud täpselt aru, mida see tammumine tähendas, me ei saanud ju enam ei mulda ega ka lilli hauda visata. Tädi oli loomulikult alati sedalaadi tsirkust armastanud. (Mis on minu jaoks muldasängitamine, on talle kirstu kaanele mulla viskamine.)

Kuna me ei teadnud, milleks on vajalik see hauaesine tammumine, ei julgenud me ka selle lõpetamiseks initsiatiivi üles näidata. Suure jõllitamise peale unustas Audiga tädipoeg kuidagi selle, et me ka seal oleme ja kui ta ootamatult ümber pööras, astus ta emale jala peale. Ema pörkus tagasi, aga kuna onupoja mass naelutas ta jala maapinda, oleks ta peaaegu selili prantsatanud. Haarasin ema järele, tädipoeg aga kahmas instinktiivse liigutusega kinni ema küünarnukist. Kuni mõtlemine kokkupõrkepinda otsib, dikteerib vaist seda, et haaramine ka surmavaenlase järele. Õnnetuse tõttu suundus tädipoja tähelepanu ema poristele, täispissitud ja nüüdseks ka tallatud kingadele. Ema ärritus – inimene ei andesta kunagi sellepärast, et talt andestust palutakse. Näiteks vanaema ei andestanud mulle kunagi mu lastetust – tõsi, ma ka ei palunud seda. Ajas hinge täis, et vanaema kujutas ette, et iga naine tahab last ja tundsin just sedasama pettumust kui siis, kui olin kuuene ja meie õpetaja uskus, et ma ei oska lugeda. Tädipoeg oleks paremini teinud, kui oodanuks, kuni ema raev lahtub.

Jalutasime asfaltteele tagasi nii aeglaselt, et tõenäoliselt olime teistel jalus. Ja kui ema mind sünnitades ei karjunud, siis nüüd kaebles ta veel tükk aega pärast õnnetust oma varba pärast. Papp andis uuesti kõigile kätt ja ma hoidsin pöialt, et kõik korda läheks. Ilmaasjata kuulatasin, ma ei saanud aru, mida teised kätlemise ajal ütlesid. Mul oli aega ainult pealmise kindakihi käest tõmbamiseks. Kui vaimulik minu juurde astus, ulatas ta käe ja noogutas. „Tunnen kaasa,” ütles ta. Mulle ei tulnud midagi targemat pähe kui öelda: „Täna.” Vaevalt oli vaimulik kadunud, kui tädipoja lillas kleidis laps isa sülle mangus. Kujunesid grupid ja meie ei kuulunud neist ühessegi. Üks kadunu kaardimängupartneritest lasi tädipoja lapsel peast mingit ingliskeelset luuletust lugeda ja kedagi ei riivanud nürimeelne itsitus, kui laps, kes oleks pidanud sündima mikrokefaalina, veatult hääldades salmi lõppu jõudis. Kui mina ja ema oleksime millegi peale itsitanud, räägiksid nad aga nädalaid taktitundest. Onu paitas lillas kleidis lapse pead ja nõustus nendega, kes väitsid, et tulevik on tädipoja veatuses ebaõnnestunud lapse päralt. Kui mu isa suri, väideti ka minu kohta sedasama, aga ma kuulsin juba siis nende

häältas valelikkust, igatahes ei oleks ma tahtnud, et see nii oleks. Ja siis, kui ema hilja öösel isa surnukeha tuvastamiselt koju jõudis, heitsin kiiresti pikali ja teesklesin magamist.

Seejärel tuli onu meie juurde ja teatas, et korraldame ikkagi peied. Ta libistas enda käe mu vöökohale, et mind – nagu tavaliselt – käperdada. „Lööme vaid klaasid kokku,” ütles ta. Onu rääkis, suu viltu, rikkalikult sülg pitsides. Ema noogutas, mina aga palusin end vabandada. „Ma pean lastevanemate koosolekule minema,” ütlesin ja ei julgenud onu karvast kätt endalt maha lükata. Ta isegi ei imestanud, vaid vastas käperdamist jätkates, et ma valetan ja kohendas juukseid. „Valetad, sellistel puhkudel lastevanemate koosolekuid ei toimu.” Mul ei tulnud pähe muud kui see, mida vaimuliku kaastundeavalduse peale olin öelnud: „Tänan.” Kiirustada lastevanemate koosolekule ja samal ajal valetada, et inimene lastevanemate koosolekule kiirustab, on ainult näiline vastuolu. „Tänan,” kordasin veel. Pidasin alandavaks, et ema proovis mind selle peale enda kaitse alla võtta, reetes sellega, et vajan kaitset. Onu lasi jalga hiljem, ema lunis end põhimõttelagedalt kellegi autosse, mina seevastu jalutasin trammipeatusesse. Jõudsin lastevanemate koosolekule hilinemisega. Kui üks kolleegidest mu selga silitas ja enesetunde järele päris, tundsin, et valetan. Ent ütlesin vaid niipalju: „Tänu, pole viga.”

Edina Szvoren (s 1974) on ungari kirjanik ja muusikaõpetaja. Tema esikteos, novellikogu „Sina peal” („Pertu”), millest on pärit ka novell „Matus”, ilmus eelmisel aastal ja võeti nii kriitikute kui ka lugejate poolt äärmiselt positiivselt vastu. Autor pälvis selle eest Sándor Bródy nimelise debüüdiauhinna. Novellid on kirjutatud väga erinevate tegelaste vaatepunktist, keda ühendab asjaolu, et neid kõiki häirivad mingid seletamatud, kaugest minevikust pärinevad pained, haiget tegevad kogemused, mida autorgi justkui ei teaks, tuues lugeja ette vaid tihti irratsionaalse tegevuse, hoiakute ja reageeringute pealispinna ning jättes tagamaad selgitamata. Nii on novellikogu nimetatud üheks kõige rahutukstegevamaks lugemiselamuseks ja Szvorenit üheks kõige põnevama käekirjaga debütandiks viimaste aastate ungari kirjanduses.

MINNES

MIINA LEEMETS

JUULIKUU LIND

mu kirjade muusikas
me kohtume taas.
ma ei ole midagi uut –
ka nüüd olen juulikuu lind
ehk veidi vanem,
kuid hääl on ikka nõrk ja pelg.

siin sinu akende taga
mu tiibade sabin ja sabin.
kesk vaikust
vaid paugutad ust,
et kartuses õhku ma tõuseks
ja reedaks mind konarlik lend
mu igaveses inimlikkuses.

ja enne kui märkan
saab sulgede sõudeist
vaid nukker ja tolmune
taevaste tuul.

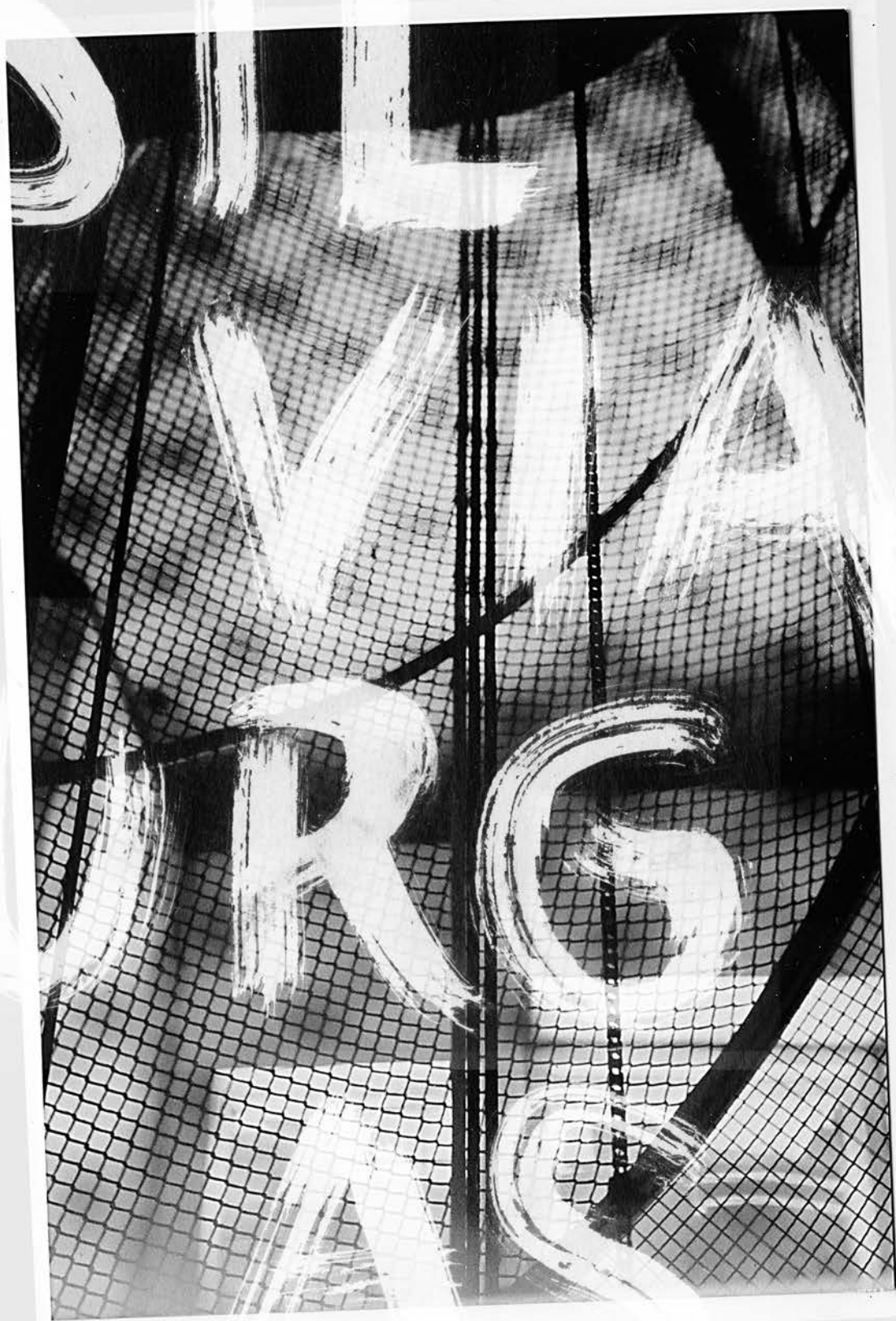
NURKADE VÕNKED

iga hinge öös on tuhat nägu
ja sulet silmi taga kümme ust
see on üks ruum, üks tuba,
kus hingavad kuus nurka
või viis või neli
kurat teab kui palju.
aga üks on kindel
need on päeva peidet nurgad
hämarad ja teravad augud,
mida me öösiti vaid taskulambiga
valgustada söandame.

siin meie oma unede näos
seisame küürus ja väsinult
kitsastes ja laiades nurkades,
mis liiguvad uniselt
hingamise rütmis
nii sünkroonselt ja vaikselt
nagu rahumeelse süda
või sureva hingamisaparaat
kinni ja lahti, lahti ja kinni
või nagu öökapil laiutav raamat,
mis räägib armastusest
sõjast, surmast
suurtest ja väikestest asjadest
või maailmast, mida me ei tunne,
ei hakka ialgi tundma.
ja mille lehti me mõni tund tagasi
pöörasime.

nii seisame keset uneruumi
tühjal pilgul, natuke ehk õnnetult
nagu ikka, magades oma voodis
kriipsus suu ja väsinud silmad.
ja isegi ei imesta, et

nurkade võngetes
saab verest maasikamoos
tundmatust maailmast turvaline kodu
ja armastatust Adolf Hitler.

SILVIA URGAS

D-FREOON

„Kas luud hakkavad valutama, kui piisavalt ei maga?” küsis linn. Kondi-
valu hõljus temasse kõigist uuest, akendest hoovas piinavat tunnet aina
ja aina juurde. Linn lukustas väravad ja külvas kõik temasse viivad teed
luuvalurohuga üle, aga nüüd oli juba hilja. Tuikamine oli laiali pääsenud
ning enese välismaailma eest peitmine ei aidanud.

Alguses ei pannud linnas elavad inimesed midagi tähele. Argipäev
jätkus nagu argipäev ja puhkepäevad nagu puhkepäevad (ja puhke-
päev on ju teadagi täpselt nagu argipäev, vahest ehk ainult mõne veidra
tühjusesööstuga, mis tuuletõmbusena inimestest läbi lendab ja paberi-
lehti kaosesse tõstab). Paari päeva pärast aga hakkasid elanikud kurtma.
Linna remondimehed tegid ületunde, et rahuldada kaebusi poole ööni
Mozarti reekviemi undavate külmkappide kohta. Mozarti reekviem
on üks väga ilus teos, aga seda igal ööl oma köögist kuulda ning teada,
kuidas see ümbritseb piima, toormoose ja võipakke, on hoopis teine asi.
Remondimehed pusisid ja pusisid ning leidsid lõpuks, et viga on komp-
ressorites. Vedeliku asemel muutsid kompressorid freooni d-minooriks.
Nukrat ühe bemolliga helistikku hoovas külmkappidest samas taktis
kui linnast luuvalu.

Järgmiseks hakkasid pagaritöökojad tavapärasest varem lõhnama.
Pagarid läksid endiselt tööle poole viieks hommikul ega lülitanud sisse
ühtegi pliiti või kergitanud ainsatki tainast enne määratud aega, kuid
ometi hoovas aprikoosisaiade ja spinatistruudlite hurm üle terve linna
juba kella kahest öösel. Ning linn ei saanud sinna midagi parata, sest kui
kala hakkab mädanema peast, siis linn alustab lõhnamist just pagaritöö-
kojast. Tänavad olid ummistunud inimestest, kes seisis kondiitripoe ees
ning vaatasid kuutõbisena sisse pagarimajade tummadest ja tuimadest
akendest, kus ometigi mitte keegi ei toimetanud.

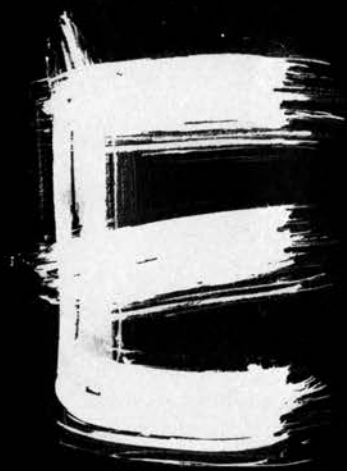
Muidugi ei olnud luud enam normaalsed, aga sellega oleks linn veel hakkama saanud. Kogu skeleti oleks võinud tagasi tavapäraseks mõelda, kui linn vaid ise kõike koos hoida oleks jaksanud. Kuid valutuiked ronisid orupõhjast üles televisiooniantennide tippu ega lasknudki tuulel end nende küljest lahti puhuda. Linn andis parima, et vana vormi säilitada, aga skelett ei kuulanud enam sõna, vaid Mozarti reekviemi, mis tasapisi terve linna helehalliks külmutas. Linn küll teadis, et on liiga vara nõnda veretuid toone võtta, kuid teadmisest üksi kipub ikka väheks jääma. Ta teadis, mida ta peab ette võtma, aga kui algused on rasked, on lõppude algused nõnda kaalukad, et nende paigast liigutamiseks läheb vaja lausa vastavat tehnikat. Ning igaüks, kes kunagi mõnda pilli õppinud, mõistab, et tehnika omandamine on omaette kunsttükk. Iseendast lahti ütlemine on peaaegu võrdne harfi häälestamisega.

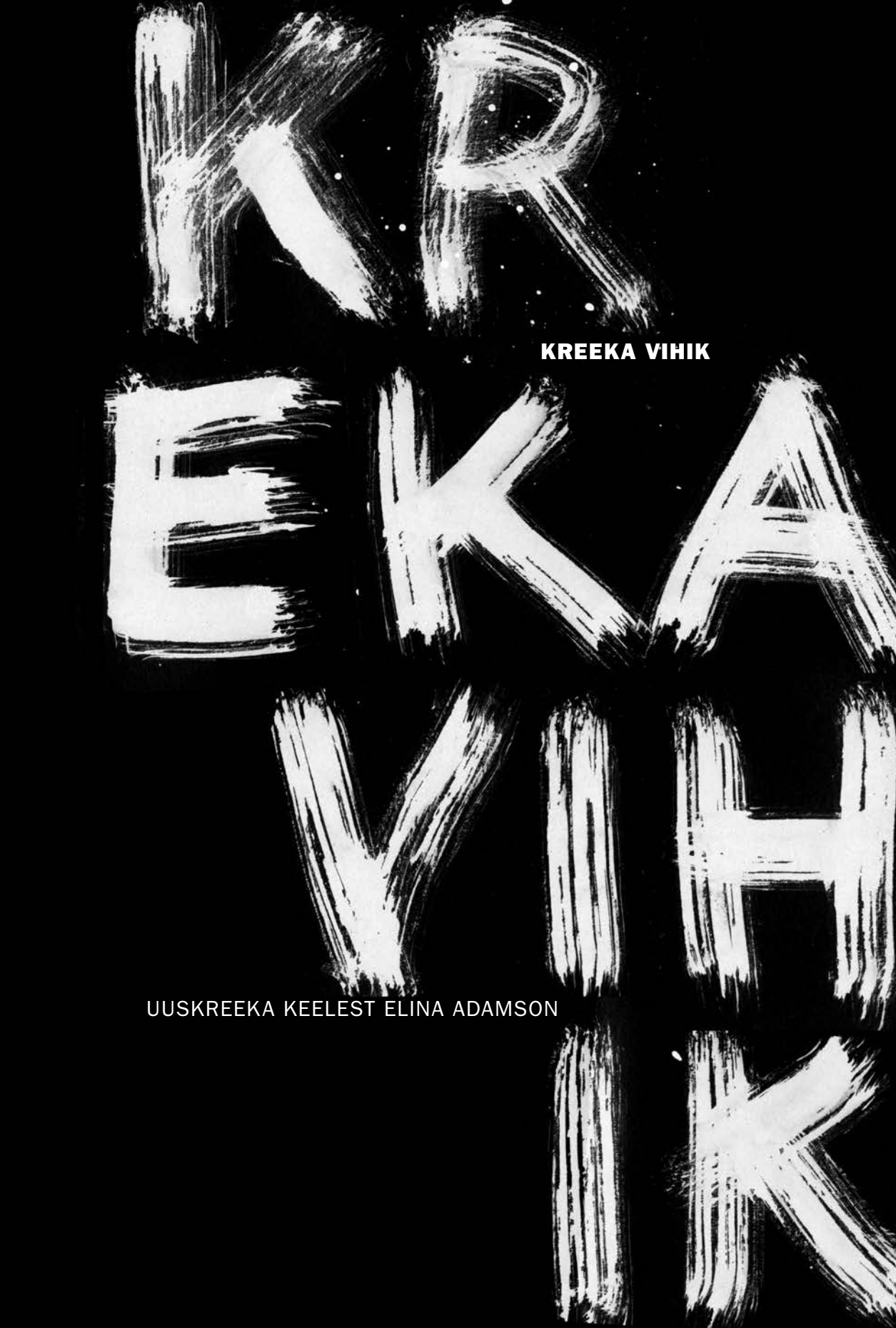
Linnal polnud aastaid harjutamisele raisata. Vaja oli kohe peale hakata. Häälestaja asemel võttis linn ühelt ehitusplatsilt labida, lootes, et iseendalt näppamine päris vargusena kirja ei lähe. Linn ootas sügavat öötundi, mil kõik elanikud väsimusest ning d-minoorist sügavasse unne vajusid, võttis nad ükshaaval labidale ning kandis mere äärde. Linn oli parajalt suur ning sobivalt väike, täpselt õige elanike arvuga, et oma asulastaatust sirgeselgselt lõpetada. Paar tuhat korduvat labidaliigutust muutusid oma monotoonsuses meditatsiooniks ning andsid linnale kinnitust, et tegutsemisplaan on õige. Ta jättis oma endised elanikud rannale magama ning hakkas ise sisemaa sügavustesse kõndima.

Hommiku saabudes ärkasid mere ääres kõigepealt lapsed. Nad polnud kunagi merd näinud ja pisemad ronisid hirmuga suuremate selja taha. Nood aga sulgesid silmad ja said aru, et nende endi sees laiuv must on seesama, mis nende ees õõtsuv tumesinine. Hiljem tegid silmad lahti ka isad-emad. Nüüd hakkasid kõik lapsed häälekalt oma segadust väljendama ja vanemad manasid ette vapra ilme. Meri teadis kohemaid, mis on laste ja täiskasvanute vahe. Lapsed olid üksinda pea kartmatud ja avastasid oma hirmu alles siis, kui kindel tagala vanemate näol kohale jõudis. Täiskasvanud aga pelgasid tundmatust oma hinges veelgi rohkem kui lapsed, kuid väikeste hirmu nähes teesklesid end tugevaks ja suureks. Vanemad haarasid lastel käest kinni ja tarisid nad vee äärde. Peegelsiledast merest nägid inimesed end üle tüki aja jälle iseenda silmade läbi. Nõnda meenus neile taas linn.

Linnale ei pidanud inimesed enam meenuma. Meenutada ei saa midagi, mis hetkekski ei unune. Nagu luuvalu ronis mõte kunagistest elanikest aina kederluudest kõrisõlmeni ja libises siis saapasäärde tagasi. Linn leidis varjulise metsanurga, kaugel endast väljas. Seal võttis ta taas labida, millega ta enne inimesi randa transportis, ja kaevas maasse ainsa liigutusega sügava augu, istus ise selle äärel ja varises. Reekviemist nüüd juba peaaegu läbipaistvaks külmununa varisesid raamatukogud, garaažid ja pargipingid, kuni tükk aega hiljem jäi alles vaid luuvalu-rohuga kaetud sügav org.

Kas lood hakkavad valutama, kui piisavalt ei maga? Valu hõljus lugudesse kõigist uuest, akendest hoovas piinavat tunnet aina ja aina juurde. Lood lukustasid oma väravad ja külvasid kõik nendeni viivad teed loovalurohuga üle. Aga viimase lause ajaks oli juba liiga hilja.

KREEKA VIHIK

UUSKREEKA KEELEST ELINA ADAMSON

JAZRA KHALEED

AUTOPORTREE

Õnn koputas hommikul mu aknale
Kaelas teemandid
Ma ei teinud tast välja
Pöörasin selja
Sajatasin
Ei, mõrtsukaks ma tema nimel ei hakka

Igal hommikul sünn kornfleiksiga kibedust
Igal õhtul tundub et olen hull
Tahan saada suveks
Joosta ihualasti mererannas
Kõik imetleksid mind

Jumal on mulle vääriline kaaslane
Palvetab mu poole
Sööb minu ihu
Joob minu verd
Vahel istub mu jalge ees
Silitan tal pead

Mured, kaastunne, kahetsus ei tähenda mulle midagi
Pühapäeviti pean kirikutes matusejutlust
Vabandust, aga soovilugusid ei saa
Kui kuulen kedagi rääkimas rahust
Magan püstol padja all

Jazra Khaleed on mu nimi
Püha hoor
Tõbraspoet
Kord sõdur siis pelgur
Ma tean kes ma olen –

Kõigi korralike perekondade au olen rüvetanud
Kõigi teletähtedega maganud
Võrdlusi puistan käistest
Kõik neetud poeedid on mindki neednud

Näita mulle tüdrukut ja ma viljastan ta
Või päikest ja ma pimestan ta
Anna mulle kodumaa ja ma reedan ta
Või mõrvan türanni
Ja paljastan peaministri
Näita mind tsirkuses
Või rahvusvahelisel kirjandusfestivalil
Solva mind, süлга näkku, ma löön end sinu nimel risti
Õpeta mulle võõraid keeli pimekirja
Sunni mind lehti lugema ja telekat vaatama
Koolita mind meelitama, keelitama
Luuletajatest võiks ju mingitki kasu olla

Kirjutan hulkurite, paljasjalgsete, vaeste
Põhjakihi nimel
Kõnniteel tuikudes, kõrtsi taga oksendades
Ongi ainult see veel tähtis

Olen lubadus mida keegi ei pea

LAPS / VALGUSFOOR

Mina tunnen sind hästi
Sa vaatad mind läbi tumeda akna
Kui pesen su tuuleklaasi
Annad kannatamatult gaasi
Oodates foorist
Rohelist tuld
Silitad rooliratta pinda
Tümps saab otsa
Vaatad mind põlglikul pilgul
Mustade prillide tagant
Mina tunnen sind hästi
Ei vääri sult miskit
Ka mitte poolt eurot
Mida hoiad nimetissõrme ja keskmise sõrme vahel
Avad kärsitult akna
Ei pöördu mu poolegi
Mina tunnen sind hästi
Aga sina ei tunne
Kuidas sirutan välja vasaku
Peopesa
Paremas hoian pingsalt
Nuga

Jazra Khaleed (s 1979 Tšetšeenias Groznõis) elab Ateenas ja luuletab kreeka keeles, avaldades loomingut põhiliselt oma blogis, samizdatides ja internetiväljaannetes. Ta on tõlkinud Elfriede Jelineki, Keston Sutherlandi, Lionel Fogarty ja Ann Cotteni luulet. Tema luulet on avaldanud muu hulgas World Literature Today, Modern Poetry in Translation, Westerly, Poetry International, Words Without Borders ja Floppy Myriapoda, tõlked on ilmunud enam kui kümnes keeles. Valiku ingliskeelseid tõlkeid leiab tema blogist aadressil jzrakhaleed.blogspot.com, rida tõlkeid ja audio-faile autori esitustest on üleval portaalis lyrikline.org.

STATHIS BAROUTSOS

SPEED DATING

Olen lõputute otsingute tulipunktis.
Raiskan end võõrastes voodites.
Sõidan autoga mööda linna,
alati samal kõrvalistmel,
käsi samal kohal, sinu reiel.
Kõik toad näivad samad
ja hommikune dušš on ikka samasugune,
rõdult kostvad hääled samasugused
ja hommikukohv maitseb kõikjal ühtemoodi.
Pärast iga enneaegset seemnepurset
püüan neist vooditest põgeneda.
Ükski süli ei sosista midagi muud,
nad on jultunult sarnased, lasevad otsemaid jalga.
Mõni neist on nagu mu isa
ja mõni nagu ema. Mõni tahab mind väga
ja mõni mitte ja mina
longin tänavail, silmis ettevaatlikkus
ja unelmais tühimus.
Ma pole kedagi välja valinud.
Nüüd räägingi teile, kuidas ma muutusin oma isaks ja emaks.
Mul on enda pärast hirm, nagu nendelgi.
Mida enam lammutan vanglamüüre ja tunnistan,
et veetlevad vangid ei lähe mulle korda,
seda sügavamale vajun oma nõeltest asemel.
Kuigi loen iga kord kolmeni, et põgeneda
enda eest, sinu eest, tema eest,
tean ikkagi, et teen seda asjata.
Pärast sellist väljamõeldud probleemi
kahaneb aeg kaheks päevaks,
et ennast sulle näidata, et püüda ja proovida,
et sind avastada

ja kaardistada.
Nüüd olen tühi, vaid peegel,
seisan silmitsi oma halvatud kehaga.
Tead, ma ei julge hetkekski
pilku tõsta.
Mitte üles, vaid sinna, kus sa vaata otsa
minule, endale, temale.

BIRDSONG

Baaris istus mu kõrvale roosa särgiga mees. Roosa särgi ja roosa kampsuniga. Ta rüüpas ettevaatlikult oma jooki, tilkagi maha ajamata, ning süütas üksteise järel sigarette, aeglaselt ja kindlalt. Kui suitsetamise lõpetanud, surus ta koni seitse korda tuhatoosi põhja, et see korralikult kustuks. Ühes käes hoidis ta jooki, teisega toksis mobiili sõprade numbreid.

Mind pole tõesti kunagi huvitanud, mis häält teeb mobiilil number 9 või 1.

Ta vaatas mulle tungivalt otsa ja kuulas hoolega iga mu sõna. Roosa särgi ja roosa kampsuniga mees jõi klaasi tühjaks, tõusis püsti ning jättis viisakalt hüvasti. Ta ütles, et söidab järgmisel päeval maale linde kuulama. Seal laulab ta ühe laulu ja õhtul heidab raadio kõrvale magama.

DELFIIN

Delfiin on end kahvatu halogeenlambi all diivanile kerra tõmmanud ja hõljub rahuliku muusika võngetes. Tema päikesepõimik väreleb, uimed on rinnal risti ja aiast jõuab ninasõõrmeisse apelsiniõite mõrkjat hõngu.

Ta on juba nii kaua ära olnud ja siin jääb aina kuivemaks.

Ja ikkagi usub ta oma merede ilusse, mis REM-une mustvalgete sõnadega kingivad talle ühe hingetõmbe, ühe mõtte ja ühe tõe.

KORTERIS

avan rohelised aknaluugid,
süütan 20-vatise päikese,
vaatan roosasid seinu,
istun mustvalgel mööblil,
söön oranži lusikaga,
punaste öökappide vahel.
Pean plaane kardinateta.

Stathis Baroutsos (s 1980 Saksamaal Hannoveris) on kreeka blogiluuletaja. Tema loomingut pole Kreekas kordagi avaldatud, samas on tema luulet tõlgitud inglise, saksa, hispaania, kapampangani, tagalogi ja jaapani keelde. Viimati on tema luulet avaldanud Ameerika ajakirjad *Circumferences* ja *Words Without Borders* ning Austria ajakiri *Die Lichtungen*.

DIMITRIS ATHINAKIS

LAVASTUS

Laskun põlvili, kaaslaseks sõnad
– lausa sõnademeri mu ümber –
kaotan silmad
kaheksaks päevaks
– kuus loomiseks, üks puhkamiseks ja üks ahastamiseks.

Hingamine räägib iseendaga
ahmin õhku – ta jätkab
püüan teda ohjeldada – ta ründab mind
hoian teda kinni – ta muutub hädavajalikuks.

Ja uhiuus ajastu annab mulle tagasi
mu silmad, asetab nad õrnalt põlvedele
kõrgemale maapinnast, et võiksin paremini näha

et end paluda, et sind paluda
reeta oma keha minu kehas.

NÄILINE KORD

Thodorosele

Mulle jäi korras kodu.
Kunagi kantud
riiete taskutest
leian bussipileti –

otsin kodust ikka veel higi,
mis ehk mõnest reisijast maha jäi.
Olen segaduses.

Uurin toanurki. Tuhlan. Vaatan
voodite ja taldrikute alla, need purunevad
koos näilise korraga. Esmalt sügavuses, siis pealispinnal.
Ma ei lähe kuskile – ainult kahju on.

Lakun vett, mis katkistest torudest immitseb,
panen keele vastu kuuma boilerit.
Ajan ta suust välja nii palju, kui saab – kannatan ära.

Kui meelde tuleb, õmblen mõned taskud juurde,
et saaksin kinnipüütu vangi võtta.

Ja mu keel on terve öö kange.

KAOSETEOORIA

Sofiale

Aeg-ajalt haarab mind pöörane iha varastada liblikas,
kes su une eest hoolitseb, kui siinkandis sajab.
Pistan ta taskusse vihma eest varjule,
kuulatan, kuidas ta sahistab – kas ikka saan temast aru?
See paneb mu mõtlema: kui siin sajab,
magab ta teises linnas kindlasti rahulikku und.
Ent kui sa ärkad, sajab siin ikka veel.

Mõtlesin, et kõik sai korda,
aga uusi liblikaid tuleb muudkui juurde.
Mina tähistan alati uhiuut röövi,
sinu aga jätan magama ühte teise teooriasse.
Seal on liblikad täiesti kasutud –
nagu kõik minu katsed sult varastada.

Dimitris Athinakis (s 1981 Dramas) on kreeka luuletaja, toimetaja, tõlkija ja kriitik. Debüütokogu „Horisemis” („Χωρίσεμεις”) ilmus 2009. aastal ja jõudis ajakirja Diavazo debüüdiauhinna nominentide hulka, järgmine luulekogu „Rüüstamine” („Ερημώσει”) ilmub järgmisel aastal. Tema luulet on tõlgitud inglise, saksa ja serbia keelde. Samuti on ta olnud toimetajaks kahele inglise, ameerika, prantsuse ja saksa luule antoloogiale. Athinakis on tõlkinud kreeka keelde Anne Sextoni, A. L. Kennedy, Percival Everetti ja Andrew O’Hagani loomingut, viimati ilmus tema tõlkes Bret Easton Ellise „Imperial Bedrooms”.

INTERVJUU

DIMITRIS ATHINAKIS

Kairi Kruus

Hakatusesks palun räägi veidi endast.

Olen sündinud 1981. aastal Dramas, Põhja-Kreekas. Ateenas elan alates 2000. aastast, lühemat aega olen elanud ka Thessalonikis ja Amsterdamis. Kuna Kreeka on murdunud äärmiselt raske majanduskriisi all, siis kolisin hiljuti Amsterdamis. Olen seal varemgi viibinud, õppisin Amsterdamis 2006. aastal teadusfilosoofia magistrantuuris. Varem õppisin Ateenas sotsiaalset teoloogiat ja magistriõpinguid alustasin filosoofia erialal Thessalonikis. Viimased neli aastat töötasin Ateenas vabakutselise tõlkija, toimetaja ning kirjanduskriitikuna.

Sinu esimene luulekogu „Horisemis” ilmus kaks aastat tagasi. Mis teemasid selles raamatus käsitled?

Mu esimene raamat oli mingis mõttes isiklik ja samas inimestevahelisi suhteid vaagiv avastusretk. Enamasti sisaldavad debüütkogud seinast-seina kogemusi, mõtteid ja mida kõike veel, kuna need tuginevadki sellele, mida kirjutaja on kogenud ja läbi elanud raamatu ilmumise ajani. Mainitud avastusretk on pigem sisemusse, nii omaenda ego kui ka teiste maailma sukeldumine, seejuures ikka meeles pidades, et inimene ei saa olemas olla, kui ta ennast teistega ei jaga.

Kas sinu teine raamat on juba ilmunud? On see mõtteline järg su esimesele raamatule või lähened seekord luulele teistmoodi?

Mu teine raamat pealkirjaga „Erimonei” („Rüüstamine” – toim) ilmutub kevadel 2012. Ma ei ütleks, et see on järg, kuid samas on mul alati meeles, mida on öelnud suur kreeka luuletaja **Giannis**

Kontos: *Kõik need aastad kirjutan ma üht ja sedasama luuletust. Olen hakanud mõtlema, et jah, luuletaja võibki kirjutada üht ja sedasama luuletust uuesti ja uuesti, kuna kõik luuletused, mida ta kirjutab, võib sõlmida üheksainsaks.*

Oled sa viljakas luuletaja? Kas luuletused „tulevad” kergesti sinu juurde või oled sa liigagi hästi tuttav kirjutamisblokiga?

Noh, naljaga pooleks öeldes on kirjutamisblokk minu teine nimi! Olen jõudnud järeldusele (seniks loomulikult, arvestades mu vanust), et mul on vaja jõulist kogemust; midagi, mis viib mu kannatlikkuse ja vastupanuvõime piirile, ja seejärel, kui see kogemus on äkki kadunud, suudan hakata kirjutama ja toimetama, kirjutama ja toimetama teatud nõiarisingis, kus pole võimalik enam teha vahet, kas mina kirjutan luuletust või luuletus kirjutab mind.

Ühes intervjuus ütleb Peter Constantine sind tutvustades, et kuulud uude kirjanikepõlvkonda, kelle tööd esindavad uusi julgeid suundumusi kreeka nüüdisaegses kirjanduses. Kuidas sa ise kirjeldaksid neid uusi julgeid suundumusi? Kas on toimunud märkimisväärsed muutusi, kui võrrelda tänapäeval ilmutat luulet teostega, mis kirjutati kümme aastat tagasi?

Need „uued julged suundumused” on minu arvates seotud uute teemade ja probleemidega ja samuti uute vormidega, mida uus põlvkond on kaasa toonud. Olen täiesti veendunud, et minuvanused luuletajad kasutavad ära iga viimasegi aspekti oma kogemustepagasist, et pakkuda uusi teadmisi ja luua uusi võimalusi enda ja oma ühiskondliku eneseteadvuse väljendamiseks. Nad otsivad tasakaalu ühiskondlike teemade kujutamise ja analüüsimise ning omaenda isikust ja varjatud minast ammutamise vahel. Sellest võitlusest sünnib suurepäraseid asju. Uus põlvkond suudab väga hästi näidata privaatset avalikuna ning vastupidi. Seda saavutatakse mitte ainult eelmainitud teemasid käsitledes, vaid ka uuendades traditsioonilisi vormivõtteid. On näha, et uue laine luuletajad kasutavad minevikust pärit mustreid, aga viisil, mis annab täiusliku pildi meie

ajastust koos oma kiirete ja vihaste rütmide ning igapäevaste sotsiaalsete ja isiklike takistustega, mis on kõigest hoolimata keerukad ja möödapääsmatud. Minu arvates on suurimaks õnnestumiseks, kui suudad oma loomingus hõlmata nii maailma, keha, hinge, kogukonda... Hõlmamine ei tähenda kuulekalt allumist, vaid esindamist ja osalemist. Leian, et praegu peab kunst viibima maailmas, mitte lihtsalt vaatlema seda *ex cathedra*.

Keda praegustest kreeka luuletajatest tõstaksid esile kui uurimist vääri? Ärgem hooligem praegu sellest, kui mõnda neist pole inglise keelde tõlgitud – olgu nad siis maiuspalaks neile, kes kreeka keelt oskavad.

Ma soovitaksin kindlasti **Eftychia Panagiotout**, poetessi, kes on minu arvates meie tänases poliitilises ja pihtimuslikus luules juhtival kohal. Ühtlasi soovitaks ma **Giannis Doukast**, kes läheneb luuletajana traditsioonidele väga omapärasel moel. Samuti on minu arvates juhtivaks luuletajaks **Giannis Stigkas**, kes kirjeldab täpselt iga hetke meie kui inimeste, poetide ja inimhingede sisemisest ja välisest elust. **Giorgos Lillis** on üks neist luuletajatest, kes kujutab nii maailma kui ka üksikisikut hämmastava katkematu mõjutuste nõiaringina. Ja lõpetuseks **Patritsia Kolaiti** ja **Katerina Iliopoulou**, kes kuuluvad nende luuletajate sekka, kelle sõnad tõukavad meid tagant, et ajaksime selja sirgu, oleksime valmis ees ootavaks ja leiaksime üles elus kaotatu.

Huvitav, kuidas tunneb end kreeka luuletaja, kes teeb oma esimesi samme? Kas on keeruline leida kirjastajat? Kas kriitikud on huvitatud uustulnukatest? Kas publik on avatud ja toetav? Millised on majanduslikud võimalused, kas kirjutamisest on võimalik ära elada?

Kardan, et selles küsimuses pean olema pessimistlik. Tundub, et tänapäeval on noorel luuletajal lihtsam lennata kuule kui leida kirjastajat. Samas on ka mõned üksikud kirjanduskriitikud, keda uustulnukad huvitavad. Suurepärane on muidugi see, et meie suured toetajad on vanemad luuletajad, kes on ise üle

elanud samasuguseid raskeid perioode. Mis puutub publikusse, siis see pole kunagi väga suur ja avatud, nii et luule kirjutamisest ja avaldamisest ära elada pole võimalik. Mingil põhjusel paelub luule neid, kes on kirjanduses meistrid, preestrid – ja nii jääb see igavesti, arvan ma.

Ütlesid, et kolisid majanduskriisi tõttu Amsterdam. Sa ei ole kindlasti ainus kreeklane, kes on pidanud selle pärast välismaale kolima. Kui palju on praegune olukord su kaasmaalasi muutnud?

Keegi ei oska ette kujutada, kuidas inimeste näod vananevad, peaaegu üleöö. Kriis on muutnud meeoleolu, põrmustanud unistused ning pannud inimesi käituma viisil, mis ei ole neile loomuomane. Kuid teisest küljest vaadatuna, me näeme valgust selle pimedaima tunneli lõpus: inimesed ühinevad ning proovivad leida uusi lahendusi ning võimalusi ellujäämiseks. See, kui miski üldse, on kogemus, mis ei unune kunagi. Ma ei tea, millal Kreeka jälle jalule tõuseb, ma ei ole selles osas üldse optimistlik, kuid ma olen kindel, et see saab olema täiesti uus riik. Riik, millel on hirmuäratav kogemus sellest, mida tähendab noatera peal kõndimine.

Suurem osa eestlastest ei tea kreeka kultuurist arvatavasti midagi peale Zeusi, Sophoklese ja kreeka salati (OK, ma liialdan...). Nii et laiendame neid teadmisi veel! Millised kreeka kirjanikud on sind enim mõjutanud? Mis paigad on sind sügavalt puudutanud? Millised kohad on luule kirjutamiseks parimad? Mis on kreeka kirjanduse salajane koostisosa? Milline on kreeka keele kauneim sõna või lause? Kuidas novembrihommik Ateenas lõhnab?

Praegu peaksid sa kindlasti Zeusi ja kreeka salati kõrvale lisama ka majanduskriisi. Ma usun, et mind inspireerivate nimede rida katab kreeka kirjanduse erinevaid perioode. Alustan **Konstantinos Kavafise**st, siis lähen **Kostas Karyotakise** juurde, kõnnin mööda jõe äärt koos **Giorgos Seferisega**, hüppan **Katerina Angelaki-Rooke'i** ja **Miltos Sachtourise** sülle, vaidlen vihaselt **Nikos Karouzosega**, sukeldun **Tzeni Mastoraki** pimedasse ja

taevalikku maailma, joon musta kohvi **Natasa Chatzidakiga**, vesteldes samal ajal telefonis **Giannis Varverisega**, kes hiljuti meie seast lahkus. Seda kõike tehes kuulan **Manos Chatzidakist**, **Mikis Theodorakist**, **Manos Loizost** ja **Stamatis Kraounakist**. Kujutlen, kuidas olen üksinda Ateena kõige ilusamas aias Exarcheias, kus ma kunagi elasin, suitsetan seal, kuulan linna hääli ja mind vaimustab, mida kõike kreekalik atmosfäär võib meile anda või meilt vihaga võtta. Minu arvates see ongi kreeka kirjanduse salajane koostisosa: alati peab võitlema selle nimel, et saavutada tasakaal naudingu ja pimedasse kuristikku kukkumise vahel, hukkumatu ja hukkuva, valguse ja pimeduse, üksioleku ja suurde jõuku kuulumise vahel. Ma usun, et novembrihommik Ateenas lõhnab nagu see suurepärase lause, mu lemmik tuhandete seas: *Να μπορούσαν να ζήσουν τούτοι οι σίχοι / Και κείνους που σ' έχάλασαν να κάψουν* (Soovin, et need värsid jääksid kestma / ja kõrvetaksid kõiki, kes su rikku-sid), autor **Lorentzos Mavilis**.

Inglise keelest Priit Kruus

ARV

US

ARVUSTUSED

TUS

EVELIN ARUST
GRETE NELLIS
KADRI NAANU

ED

LUHTALÄINUD LOOD MINEVIKU EESTIST **EVELIN ARUST**

Katrina Kalda „Eesti romaan”

Tõlk. Anti Saar

Varrak, 2011

Katrina Kalda debüütteose „Eesti romaan” („Un roman estonien”, 2010) kohta võiks öelda, et tegemist on kvaliteetse ajaviiteraamatuga. Vähenõudlikum eesti lugeja leiab siit üsna klišeeliku, kuid põnevusttekitava süžee ning nõudlikum kirjandussõber võib rõõmustada detailideni lihvitud keelekasutuse üle – viimast ka tänu tõlkija leidlikkusele, kuna originaalis ilmus „Eesti romaan” hoopiski prantsuse keeles ning oli mõeldud prantsuse lugejatele eksootilise loona kuskil kaugel idas asuvast perifeersest väikeriigist.

Eesti päritolu Katrina Kalda esikteose teeb märkimisväärseks asjaolu, et romaan ilmus Prantsusmaa maineka kirjastuse Gallimard „Valges sarjas” („Collection Blanche”), kuhu ühel tundmatul noorkirjanikul on raske, kui mitte võimatu pääseda. Varasemalt on Gallimard avaldanud Emil Tode „Piiririigi” tõlke (1997).

Tõsiasi, et Katrina Kalda on välismaal resideeruv Eesti juurtega autor ning puudutab oma raamatus

eesti ajalooga seotud aspekte, on andnud meediale põhjust tõmmata paralleele soome kirjaniku Sofi Oksaneniga. Kaarel Kressa kirjutab: *Kultuurisaadikuna pole Kalda nii kõmuline, värvikas ja müüv kui Oksanen, ent tema lugejaskond on kindlasti „kvaliteetsem” ja nendega teatud eeterliku sideme loomine võiks Eestile mingis mõttes väärtuslikumgi olla.*¹ Selle üle, kas Kalda lugejad osutuvad kuidagi „kvaliteetsemaks” kui Oksaneni omad, võib vaielda. Mõlema kirjaniku

¹ Kaarel Kressa. Katrina Kalda – prantsuse kirjanik. Eesti Päevaleht, 29.10.2010.

suhtes on kindlasti tekkinud huvi igasugusel lugejal. Siiski on Oksanen jõudnud kahtlemata suurema hulga inimesteni, kuna meedia üldine suur tähelepanu ning sinna juurde käiv reklaam osutus ja osutub praegugi laiahaardelisemaks kui Kalda puhul. Lisaks köidab Oksaneni juures tema mõnevõrra erakordne ja varjamatult värvikas isiksus, mida on meedias eksponeeritud palju ja mille kõrval Kalda pinnapealsel süvenemisel paratamatult kahvatub.

Vaadeldes ja võrreldes Sofi Oksaneni viimast ja ilmselt tuntuimat teost „Puhastus”, mis oma ajaloolise teemaasetuse tõttu pakuks justkui võrdlusemomenti „Eesti romaaniga”, ning Katrina Kalda teost, võib täheldada üsna selgeid erinevusi. Tõsiasi, et mõlemas raamatus jookseb tegevusliinist üsna kesksena – Kalda puhul ehk ka keskseimana – läbi kättesaamatu armastuse teema, on ainult üks väike kokkupuutepunkt kahe teose vahel. Oksaneni „Puhastus” keskendub ennekõike nii-öelda suurele traumale – ühe rahvuse kannatustele –, mis avaldub tegelaskujude kaudu. Kalda „Eesti romaan” puudutab küll Eesti lähiminevikku ja vaatleb seda kui suletud ja trööstitut ajajärku, kuid koondab oma tähelepanu siiski pigem üksikisiku hingelistele piinadele. Sõnab

Katrina Kalda isegi, et „sofioksane nilik” traumakirjandus pole tema eesmärk: *Sellisel juhul on kirjanikul teema suhtes väga suur vastutus ja ma tunnen, et mul pole õigust sellest kirjutada, ma ei saa väita, kuidas need asjad tegelikult toimusid. Ja üldiselt ei taha ma vaadata asju mustvalgena, vaid näidata seda halli värvi, mis sinna vahele jääb.*² Kalda arvamuseavaldusest võiks ühtlasi välja lugeda kahtlust, kas ka Oksanen kui noor ja mitte sovetlikus ühiskonnas üleskasvanud kirjanik on adekvaatne kajastama nii suuri ajaloolisi teemasid.

Üksiti erinevad veel „Eesti romaan” ning „Puhastus” tuntuvalt keele ja stiili poolest. Võib väita, et Kalda on nendes aspektides saavutanud palju enam kui Oksanen. Kalda kirjutamisstiil annab aimu lihvitud keelest, milles iga detail on hoolikalt läbi mõeldud. Iseloomulikuks jooneks on ka pikad laused, vanapäraste väljendite kasutamine ning võõrsõnade rohkus. Siiski on võimalik, et kaht viimast põhjustavad hoopiski tõlkimise iseärasused.

Katrina Kalda „Eesti romaan” räägib või õigemini laseb rääkida mehel nimega Teodor nii iseenda kui ka „Eesti romaani” peategelase

2 Kaarel Kressa. Katrina Kalda: traumakirjandus pole minu tee, sest vastutus on suur. Eesti Päevaleht, 25.02.2011.

August Petersoni lugu, kuigi siinkohal tekib küsimus, kas peategelase tiitlit ei peaks kandma hoopis Teodor ise. Paradoksaalseks muudab kirjeldatud olukorra fakt, et

oli olnud pelgalt sümboolne, kuna polnud midagi, mida selle eest osta; rahasse, mis oli nime muutnud ning oli tänu sellele transsubstantsia-

sioonile leidmas taas oma väärtust, töötamas, et elu saab uuesti jalad alla, läheb paremaks ja kallimaks ning linnad ja majad mitmetoonilisemaks, lubamas igaihele oma maitse järgi kardinaid, oma autot, oma telefoni ja oma televiisori,

KATRINA KALDA „EESTI ROMAANI” RÄÄGIB VÕI ÕIGEMINI LASEB RÄÄKIDA MEHEL NIMEGA TEODOR NII ISEENDA KUI KA „EESTI ROMAANI” PEATEGELASE AUGUST PETERSONI LUGU, KUIGI SIINKOHAL TEKIB KÜSIMUS, KAS PEATEGELASE TIITLIT EI PEAKS KANDMA HOOPIS TEODOR ISE.

Teodor on Augusti väljamõeldud peategelane järjejutust „Nooruk Haaslavast”, mis ilmub ajalehes Tänapäev.

Teodor asetub romaanis keskile 1980ndate keskpaika – aega, mida kirjeldab Teodori mõtisklus: *Küllap neeldusid surnute ilma, kui nad just ei leidnud mõnest tänava-sopist ühte neist nähtamatutest ja salajastest läbikäikudest, millest surnutel, kes me olime, õnnestus teinekord läbi lipsata ning mis avanes Läände, elavate ilma, piiramatu koguse sooja vee, mikserite, kohviautomaatide ja pesumasinat maale* (lk 25). August ise tegutseb 1990. aastate teises pooles, mille väärtushinnanguid võiks illustreerida järgmine kirjeldus: *Nõrdimus, mis muide oli nende ajastule omane ning mida ajendas uus usk rahasse, mille olemasolu 1990. aastate algul*

rit, tasumas headele ja karistamas pahasid (lk 84). Samuti on „Eesti romaanis” naistegelased, kes takerduvad klišeelikkusse ning satuvad üleidealiseerimise võrku, kuid on oma ebausutavuses vajalikud, et meestegelased saaksid vaevelda kättesaamatu ja õnnetu armastuse piinades. Tegelaskujud moodustavad seejuures paarid August – Charlotte ning Teodor – Carlotta.

Teose jutustamisstiil on paljuski lugejat suunav, andes aegajalt üsna kindlameelseid juhtnööre, kuidas lugeja ühes või teises situatsioonis loetavaga suhestuma peaks, millele tuleks lugemisel esmajärjekorras tähelepanu pöörata või kuidas käituda: *Ma pabistasin Helmuti võimaliku kojujõudmise pärast ning sestap peaksite teie – kui soovite stseenist selget ettekujutust saada – seda kirjeldust*

kiirendama, muutma selle nährvili-seks ja ärevaks, täis valehäireid ja võpatusi (lk 151). Peamist rolli suunamisprotsessis omab Teodor, kellest saab tihtilugu äärmiselt kõike-teadev jutustaja, kes nii mõnelgi korral ületab justkui iseenda isiku piirid ning muutub millekski sel-liseks, mida võiks määratleda kui piiramatu võimuga jutustajahäält, mis pole seostatav ühegi konkreetse indiviidiga. Mõnikord peab „Eesti romaani” jutustaja vajalikuks kõnetada lugejat, esitades küsimusi küll endale, kuid tekitab seejuures tunde, et ka lugeja võiks sõna sekka öelda.

Olgugi et teoses näib põhirolli kandvat Teodor, keskendub raamat siiski paljuski Augusti kui inimese ja kirjaniku avamisele. Augusti kohta võib öelda, et ta on inimesena ebaõnnestunud. Taolise hinnangu omistab endale nii August ise kui ka teda kõrvalt jälgiv Teodor. Augustit vaevab tema minevik ja kehv päritolu, mis muuhulgas hõlmab elukohta Tallinna eeslinnas, kus mehe enda arvates elavad vaid tühised inimesed. Ebakindlust süvendavad veelgi Augusti siseelu iseärasused, mille kohta sõnab Teodor ühel Augusti raskeimal eluetapil: *Tema vaatas üksnes iseenda sisse, kus valitsesid vaheldumisi masendus, enesepõlgus ja alandus-tunne* (lk 158). Seega võib Augusti

kohta öelda, et ta on üksik kannatav inimene, kellele ei taheta anda isegi korralikku identiteeti: *Charlotte ei olnud sisimas veendunud, et järjeloo autoriks olemise tõsiasi annaks piisava põhjuse meest päris identiteeti omavate inimolendite hulka liigitada* (lk 184).

Kirjanik August vaevleb sageli millegi sellise käes, mille kohta võib öelda: *Inspiratsioonipuudus, valge lehe ängistus* (lk 18). Kui juhtub, et taoline seisund möödub ning August on siiski suutnud kirja panna järjeloo uue episoodi, takerdub ta paratamatult stampidesse, keerab vindi üle või muudab tavalisimagi sündmuse ilmutuseks. Lõpptulemuseks on seega tihtilugu üsna kehvapoolne looke, mida Teodor omapoolsete parandustega lihvima asub. Nii saab järje-jutu peategelasest endast kaasautor, kui ehk mitte isegi peamine autor.

Kõneldes Augusti ja Teodori suhetest, tõstatub küsimus sellest, kes siis Teodor ikkagi on. Esiti näib, et ta osutub järjejutu väljamõeldud noorukiks Haaslavast, kusjuures autor Kalda viib seejuures oma romaani süžee absurdsuse piirini ning laseb autor Augustil ja fikt-sioon Teodoril elutseda ühes kor-teris. Teisalt on võimalik, et Teodor ikkagi sündis ainult Augusti mõte-tes, kujunedes aja jooksul Augusti paremaks ja enesekindlamaks

minaks, kes ühel hetkel haarab oma niinimetatud peremehe üle kontrolli ning asub ise nii enda kui ka oma looja elukäiku suunama. Seda võiks kinnitada ka Teodori tõdemus, et väljamõeldisi pole olemas, kõik saab alguse olemasolevast: *Niisiis mina oma tainaspaberist kapslis, range järelevalve all, kelle vabadus piirdub Augusti ütle matajätmistega, olen tunnistuseks sellest, et väljamõeldist pole olemas. Mitte midagi ei looda – kõik klopsitakse olemasolevast lähtudes kuidagiviisi kokku* (lk 115). Seega üritaski ehk August lihtsalt luua paremat versiooni endast, jäädes sündmuste arenedes iseenese mõtekujutelma lõksu ning pidi lõpuks alistuma ja leppima eluga suletud asutuses.

Tulles tagasi Teodori väite juurde, et väljamõeldisi pole olemas ning kõik luuakse ikkagi olemasolevale toetudes, tekib küsimus tõeluse ja fiktsiooni suhtest. Eelnevale tsitaadile oponeerib Teodori väide mõnikümme lehekülge hiljem, kus ta sõnab: *Muidugi ei kahtlustanud August selles mind – mind, keda polnud olemas; mind, kes ma olin otsast lõpuni välja mõeldis, mida ta võis oma suva järgi vormida* (lk 177). Tekib keerule situatsioon, mille kohaselt loodi Teodor, toetudes millelegi, mis on reaalselt olemas, kuid

samal ajal osutub ta ikkagi täielikult fiktsiooniks. Ehk võiks taolist olukorda nimetada väljamõeldud tõeluseks, mis võiks kinnitada Augusti võimalikku soovi luua isendale Teodori abiga parem mina. Ühtlasi ei saa tegelikult kindel olla mitte milleski, kuna *võib-olla pole kõike seda üldse olemas, nagu pole ka Augustit, teid, mind või paksu suhkruhaiget naabriprouat* (lk 189).

Katrina Kalda „Eesti romaan” võib prantsuse lugejale mõjuda eksootiliselt, kuid eesti lugeja, eriti nõukogude ajaga otseselt tuttav inimene satub teost lugedes ilmselt üsnagi moonutatud keskonda. Kalda vähene kokkupuude nõukogude Eestiga (nagu ka siin kirjutajal) ei võimalda suure tõenäosusega anda adekvaatset pilti toonasest tegelikkusest. Samuti on kaheldav, kas autor on ikka suutnud 1990ndate Eestist tõetruu kirjelduse luua. Võimalik, et see polnud tegelikult Kalda eesmärkki. Ehk oli selleks hoopis keskpäraste armastuslugude vestmine? Seejuures mõjuvad aga taolise tavalisusele kalduva süžee kõrval tooniandvalt „Eesti romaani” karakterid, küsimused tõelisuse ja fiktsiooni kohta ning mitmekülgne keelekasutus.

OLLA NII, ET OLEKS NATUKENEGI TEISITI
GRETE NELLIS

Kristiina Jalasto

„Kui mind ei oleks, oleks maailm teine”

2010

I

Kõlab juba kuidagi kulunult küsida tuttavlikke mis-küsimusi, nagu näiteks mis on kunst, mis on elu ja ka mis on kriitika, kuid see traditsiooniline küsimisformaad on võimeline huvitavat diskussiooni tekitama tänaseni. Samas toob see piisavalt kaasa ka tühja õhu keerutamist, kus metafoorid on uued, ent sisu sama, mis omakorda ei vii mitte kuhugi. Metakriitikas on kahjuks viimast pigem rohkem kui esimest.

Sestap peaks iga kriitikaga kokkupuutuv inimene põhjalikult järele mõtlema, mis just tema enda jaoks kriitika on. See on elementaarne tegevus igasuguses loomingus, sest kuidas veel saaks välja töötada omaenda eelistusi ja käe-kirja. Seeläbi vormuaksid ehk nii teadlikud lugejad kui ka kirjutajad, kes selmet keskenduda sellele, mida teine kriitik või teise kriitika peaks või ei peaks, kirjutaksid enda moodi kriitikat. Sest nagu rääkis Jan Kaus „Jüri Üdi klubis”: *kriitikul tuleb kriitikat mõtestada*

ja kriitika kriis on kriitikute/kriitika mõtestamise kriis¹. Kriitika oma parimas tähenduses sünnibki kirjutaja põhimõtete, oskuste ning teose koosmõjul sündinud nägemusest teose kohta ja see ei pruugi täielikult ühtida ei autori enda ega teiste lugejate omaga. Suhestumine juba pikema aja jooksul metakriitikas välja toodud peamiste kriitikaprobleemidega rõhutab

¹ Jüri Üdi klubi. Kriitilise kriitika kriitika. ETV2, 27.07.2011, 50. minut.

näiteks mõningaid minule tähtsaid põhimõtteid:

- ma ei ole läbikukkunud näitleja (ega kirjanik, lavastaja, dramaturg);
- ma ei kirjuta selleks, et „panna ära” nendele, kes selle tee on omale valinud;
- soovin autorile kõige paremat, sest inimlikkus ei välista professionaalsust (olenemata sellest, kas tunnen teda isiklikult või mitte);
- usun, et „kritiseerima” sünonüüm ei ole „laitma”;
- ma ei ürita väita ega müüa objektiivset tõde;
- ma ei paku teose lõplikku ja ammendavat analüüsi;
- ma ei kirjuta kedagi konkreetset silmas pidades ning ei vastuta tulemuse harivuse või kasulikkuse eest.

II

Kristiina Jalasto „Kui mind ei oleks, oleks maailm teine” on noore inimese kirjutatud ning miks mitte ka noortele lugemiseks mõeldud näidendikogu. Küllap tardub nii mõnigi – kaasa arvatud mina ise – märksõnade „noor” ja „eneseotsing” peale tihti valvsasse ja taganemisteed silmanurgas hoidvasse asendisse, kuid õnneks – ei mingeid meelemürkide, kainestusmajade ja paljunemise roppe pihtimusi, ei elu ja surma ristteid võõrutusravihaiglate ja vanglate lävedel. Jalasto

loodud maailmad on ajas ja ruumis märksa sügavamad ning pakuvad ühel või teisel viisil endaksjäämise ja -saamise raske ülesandega maadlevatele tegelastele mõtlemapanevat keskkonda.

Jalasto näidendikogu köidab kõigepealt pilku nii kujunduse kui ka pealkirjaga, millest viimane on kahtlemata pretensioonikas. Inimlikust vaatepunktist võib tõepoolest nõustuda sellega, et *igaiüks meist on tähtis* (lk 30), nagu Jalasto nimi-näidendis ka kirjutab. Autori senist loomingut arvestades on pealkirjas toodud väiteks aga kindlasti veel vara ja see polegi niivõrd hinnang konkreetsele kogule. Loodetavasti ei jää ka maailma muutvad šedöövid tulemata.

Kogu avades äratav tähelepanu tiitellehe tuttavlikult väitekirjalik vormistus, ehkki tegemist pole akadeemilise koolitööga. See C. S. Peirce'i järgi ikooniline seos on ehk tähendusetu tähelepanek, ent kui ilmub teos, peab tal paratamatult olema ka mingi kujundus. Ideaalis võiks see olla midagi enam kui avaldamisega kaasaskäiv paratamatus – visuaalne vormistus ehk punkt sellele, mis sõnadesse kirja on pandud. Isegi puhtesteeiline lahendus peaks kuidagi autori ja tema tekstiga kokku kõlama. Kõne all oleva kogu puhul ei paistnud silma mingit konkreetset

edasiarendust näiteks kasvõi akadeemilisuse paralleelile, kui mitte arvestada üliõpilastöölikku laia reavahet. Raamatu kaanekujundus on kahtlemata minimalistlikult pilkukõitev (suures osas ka muidugi pealkirja tõttu), kuid kas joonistatud stseen kogu ühest näidendist ka teost terviklikult kuidagi esindab, on omaette küsimus.

Jalasto debüütliku neli näidendit jutustavad kokku ühise loo, milles erinevate tekstide tegelased sulanduvad tüüpideks, moodustades telje, mille ühes otsas on näide inimesest, kes ei võta osa püüdemisest üldtunnustatud edukuse poole (seda kas siis teadlikult või mingil paratamatul põhjusel), ning teises keegi, kes on saavutanud selle, mida kaasaegne ühiskond õnne aluseks peab (auto, hea töökoht, paljutöötav haridus, piisavalt raha). Lisaks asetuvad teljele need, kes küll aktiivselt kuhugi püüdleavad, kas ettekirjutatud õnnele lähemale või hoopis sellest eemale. Nii võib telje otsad ringiks kokku tõmmata ja ühtäkki polegi enam täiuslikkuse ja õnne teekonnal ei päris üheselt mõistetavat stardipakku, teekonda ega lõpujoont. See tähendab, et näiteks osavõtmatuse ja passiivsuse võivad olla kas suure eneseotsimise nii teadlik või teadvustamata, julgusest või laiskusest tulenev vältimine kui ka otsene

tagajärg. Tegelaste tüüpe võib seda kulgu kirjeldavale teljele asetada tõenäoliselt kogu tõenäosusteooria abil välja rehkendatud kombinatsioonides, mistõttu võib sõnu nagu „juba” või „alles” kasutada ükskõik millise eesmärgi ja tegevuse ees.

Näiteks Sander näidendis „Piiri” näeb oma tulevikku helgetes toonides vaid mandril, kus ehituse peal on võimalik hästi teenida ning täisväärtuslikku sotsiaalset elu elada. Tema läbielamisi üksildasel ja isoleeritud Piiri saarel arvestades pole see ka mingi ime ja ta on selle nimel valmis tegutsema. Tema isa Villem on aga noore ülikoolivilistlasena jätnud mandri ja võtnud vastu majakavahi töö Piiril. Temast saab Sandri, ja mis seal salata, ka meist paljude loogikat järgides mõistetamatu ja isegi julm ning kalk tegelane, kes tundub olevat vastu kõigele, mis viib edasi (telefoniühendus, parem paadiühendus mandriga jms). Paigutades arenguetapid eelpool nimetatud teljel ringi, võib Villemi puhul Sandri „edasi” tähendada hoopis „tagasi”. Tagasi sinna, kus tema õnn ei peitunud.

See on kaasaegse ühiskonna probleeme kompava alatooniga asjadekäik, mis on ajendatud tõdemusest, et õnn ei pruugigi olla seal, kus see paistis olevat. See protsess võib kirjeldada nii üksikute

inimeste kui ka terve ühiskonna olemise ja arenemise lugu. Tõdemus, et kapitalismi loodud ettekujutus õnnest ei vasta enam paljude inimeste, sealjuures kaugeltki mitte ainult „kunstiinimeste” ja „ekstreemroheliste” sisemistele vajadustele, ei ole muidugi mingi uus tähelepanek. Sellegipoolest ollakse kaugel lahendusest ja see panebki mõned sihitult maanteedele põgenema või justkui mõistusevastaselt üksikult saarele surema.

Autor ise ei näi eelistavat ühtki enda kirjeldatud eneseotsimise ja -leidmise võimalust. Jalasto tekstides puudub otsene moraal ja ta ei anna ei oma tegelastele ega lugejatele üheselt mõistetavaid tähendusi või lahendusi. Kui, siis peitub tema soovitus ehk selles, et elus ettetulevaid kohtumisi ja inimesi tuleks osata endast läbi lasta – iseend sealjuures kaotamata –, et maailm võiks olla natukenegi teistsugune.

Oma tegelastesse suhtub ta sellise lugupidamisega, just nagu oleksidki nad juba lihast ja luust inimesed. Ta ei loe nende mõtteid ega ava kardinataguseid maailmu, kuigi tal on loojana see võimalus ilmselgelt olemas. Selle asemel saadab autor neid oma empaatiavõimelise pilguga ning jälgib vargsi, teadmata justkui isegi, kuhu ja millistena nad välja jõuavad. Oma

lugusid ja tundmusi jagavad Jalasto tegelased teiste ja lugejatega vaid otse väljaöeldu kaudu, mistõttu on nad üheltpoolt pigem suletud: müstilised ja ettearvamatud. Teisalt on nad seetõttu avatud tõlgendusteks, sest see, millised on tegelaste motiivid ning kes on lõpuks hea või ebaõiglane, (elu)tark või silma-klappidega, võib lugejast lugejasse, või mis veel olulisem, lavastajast lavastajasse, muutuda. Kõige muu hulgas ei määratle autor ülearu ka oma tegelaste ja maailmade välist kuju. Lavastusvõimalusi suunavaid remärke on üsna vähe, teksti sees puuduvad need pea sootuks.

Autori pilk ei keskendu ühele tegelasele ja nii ei kujune välja ka kindlat peategelast, ehkki kaasa elama kipuks ikka sellele, keda kõige enne tutvustatakse. Niiviisi ei ole ükski neist tekstidest kellegi konkreetse tegelase lugu, vaid ühel ajal nii kõigi kui ka mitte kellegi oma. Jalasto lahtiseks jäetud otsad on igaühele vabad kinnihaaramiseks ja oma fantaasia kohaselt tõlgendamiseks.

Tekstide avatus ilmneb samuti näidendite lõppudes, kus lugu tõmmatakse küll koomale, ent tähendustasand jääb jätkuvalt kinniste kontuurideta. See on võte, mis tuleb kahtlemata kandvalt välja mängida, et see ei põhjustaks sisu piirjoonte vahelt välja valgumist.

Sealjuures peab lugeja paratamatult ise rohkem vaeva nägema, et Jalasto lugudest tähenduslikul tasandil elamust saada.

Jalasto tõlgendustele avatud lugude ja tegelaste kõrval on õhulisel ka tema tekstid kui

näidendid, mis ongi pigem nagu ideekaardid tulevastele lavastajatele (ja lugejatele), mille abil luua täispikki

lavastusi. Näidendis „Sõit” avaldub see näiteks teatud lõpmatuse võimaluses. Sellist lugu on võimalik venitada nagu eesti keele kolmandat veldet – häälda kaua kulub, tähendus või lõpptulemus sellest ei muutu. Samm edasi oleks kirjutada nõ novelli asemel romaan, mis ei tähenda, et need avatuse elementid peaksid kaduma, eriti kui autor selle oma käekirjaks peaks valima.

Arvestades kontekstina konkreetset näidendikogu, siis jäi ehk nõrgimaks kogu niminäidend, kus pöördepunkti kandev tegelane tuli mängu kuidagi äkki ja samas natuke pettumust valmistavalt ettearvatavalt ja üheplaaniliselt. Nii kiiresti, kui ta tuli, oli ta ka pildilt kadunud, jätmata mingit võimalust endaga suhelda. Seetõttu oli tema sealolek vähe põhjendatud, arvestades et teised sõnatud ja isegi nähtamatud tegelased selles loos on palju

mõistetavamad. Sellistel puhkudel, mil tekstis ei hakka miski lugeja jaoks päris lõpuni tööle, on alati vähemalt kaks võimalust: kas jäi teksti ja autorit arvestav õiglane hinnang kättesaamatuks seetõttu,

**SELLIST LUGU ON VÕIMALIK VENITADA
NAGU EESTI KEELE KOLMANDAT VÄLDET –
HÄÄLDA KAUA KULUB, TÄHENDUS VÕI
LÕPPTULEMUS SELLEST EI MUUTU.**

et mõte on liiga hästi maskeeritud, või ongi lahendus nõnda lihtne, nagu ta näib. Viimane oleks jällegi näidendikogu teisi tekste arvestades ootamatu.

Jalasto loodud maailmadega haakuvad väljapaistvamalt kaks teksti, mis on juhtumisi mullegi ääretult olulised. Samuel Becketti näidendi „Godot’ d oodates” mõjuvusi pole raske paljude tekstide juures oletada, küllap ka seepärast, et neist paljude puhul on oletustel alust. Beckett teose ajaüleses teemaderingis peitub midagi inimlikus plaanis kirjeldamatut ja surematut – see on teatud äng ja pidev ootamine, mille ajal küsitakse abstraktseid küsimusi, nagu kus ja milal, ning loodetakse millelegi, mida ei olegi alati võimalik lahti seletada. Tema tekst on avatud mitmekülgsel tõlgendusele ning kujutab endast justkui alusvalemit teatud teemade käsitlemiseks. Kristiina

Jalasto tegelased ja tegevuskohad ootavad samuti midagi, aga selle vahega, et nad jõuavad mõned muutused ära oodata. Tema tekstidest kumab läbi tuttavlik üksildane ning ängistav keskkond, ootamine ning teadmatus. Kogu meeleolu on pigem melanhoolne ning mõtlik, kohati isegi lootusetust rõhutav ja ängistav. Korduvad külma motiiv ja rõhutatult üksikud kohad ning inimesed. Samas võibki eneseotsimine olla midagi ääretult üksildast ning lootusetuna näivat, ent küllap on igasuguste meeleolude tajumises peidus killuke ka lugejast, olevalt, kuidas tema neid teemasid endast läbi minna laseb.

Jüri Ehlevesti novell „Armuaaval-dus” on jällegi suurepärase lugu väikesest umbsest kohast, kuhu ja

JA PAREM JU ONGI, KUI ON, MILLEST KIRJUTADA, KUI ET POLE, AGA TEHAKSE SEDA VÄGA HÄSTI.

kust saab ära vaid rongiga ning kus toimuvad kummalised asjad, mis sealolijatele on täiesti tavapärased. See novell puudutab vahest kõige lähemalt Jalasto näidendit „Mööda külmunud järve”, ent oma müstilisust õhkava olustiku ja tähendus-tiine tõlgendusmaastikuga võib see paralleele moodustada terve kogu üldiselt.

III

Noor- ja noortekirjandusest kirjutatakse viimasel ajal palju. Üks esilekerkivaid hinnanguvalemeid keerleb küsimuse ümber – kirjutamisoskus ja oskus millestki kirjutada.

Kristiina Jalastol on seda, millest kirjutada, küll ja tema näiden-dite trükikirjas ilmumine on igati õigustatud. Ja parem ju ongi, kui on, millest kirjutada, kui et pole, aga tehakse seda väga hästi. Loovust pole mingist piirist enam võima-lik õppida, käsitööoskuse oman-damise piirid jõuavad aga märksa hiljem kätte. Noorte loojate puhul paistab see vahe paremini silma ja see ongi suurepärase. Kogenenu-mad autorid võivad olla juba sel määral meistrid, et käsitööoskus

varjab liigagi hästi muid kunstiliselt pretensioo-nikamaid puudujääke. See, millal ühele või tei-sele tasemele jõutakse,

on mõistagi individuaalne ja sõl-tub loomuliku ande suuruselt.

Sama palju või rohkemgi kir-jutatakse noor(te)kirjandusest kir-jutamisest. Ehk pole minagi olnud piisavalt karm, aga niisama põhi-mõtte pärast sõimamist ma päris õigeks ei pea, olgugi seda närve-kõditavam lugeda. Seda enam noorte autorite puhul. Usun, et pole juhuslik, et (vähemalt)

lavakunstikooligi arvestades on püütud üleval hoida kirjutamata reeglit, mille kohaselt veel diplo- mita näitlejaid lausnegatiivselt ei arvustata (kui oleks võimalik, jäe- takse pigem ütle mata), kuigi lavas- tused etenduvad avalikult. Kir- janikul ei ole Eestis võimalikki midagi võrdväärset lõpetada, rää- kimata siis veel kriitikust. Nii et nende puhul? Tuld? Sodiks, enne kui pastakas kindlamalt pihku on sobitunud? Lapsi ja loomi treeni- takse muide juba aastakümneid positiivse kinnistamise meetodil ning sellest on olnud kindlasti roh- kem kasu kui kahju (jättes kõrvale äärmused ja arutu ning põhjenda- matu „nunnutamise”). Seda enam, et üldjuhul muutub igasugune loo- ming harjutamise ja kogemusega paremaks, mitte vastupidi. Seega on üsna paratamatu, et esimene teos on tagantjärele vaadates teis- tega võrreldes kehvem.

Arvestades autori vanust, võib julgelt oletada, et tema endagi jaoks pole eneseotsingute karm maa- ilm midagi võõrast. Küllap on ta pidanud oma valikute peale mõt- lema ning teatud tee oma eesmär- kideni jõudmiseks valima, olgu ta siis nüüd noor- või noortekirjanik, olles isegi veel noor või siiski mitte enam nii väga. Üks eristus, millele ise kahtlemata alla kirjutaksin, on võime mõelda ja teha järeltõusu, mis

viivad edasi, ükskõik mis suunas see *edasi* ka ei oleks. Sestap võiks öelda, et Jalasto on kahtlemata tabanud midagi üdini nooruslikku, loetagu tema tekste siis mistahes vanuses.

LÄKS SÕNU PIDI JALUTAMA **KADRI NAANU**

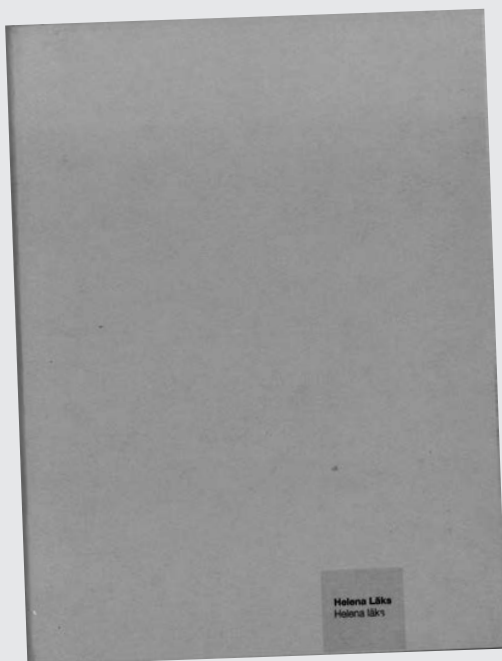
Helena Läks
„Helena läks”
Verb, 2010

Helena Läksi debüütliku „Helena läks” muhedalt enese-irooniline pealkiri kirjeldaks paradoksaalsel kombel justkui millegi lõppemist, kellegi lahkumist ja selle lahkumise kokkuvõtet, mitte noore autori esimesi märatsev-julgeid samme luule-, kirjandus- või mõnel muul maastikul. Ometi on selle luulekogu lehtedelt võimalik lugeda nii tulemistest, minemistest kui ka olemistest, mille koondamise ja sõnastamise katsed jooksevad nii ühelt- kui ka teiselt poolt pisut ummikusse, kuid see kättesaamatus teeb ka natuke head.

Lugeja, kes selle mänguliselt pörsaroosade kaantega raamatu kord avab, seisab silmitsi luule virvarriga, mis justkui põgeneks igasuguste üldistamiskatsete eest. Ühelt poolt võib selle põhjuseks olla autorile eriomane, mitmeid väljendusvõimalusi kompav luulekeel, mille iseloomulike joontena on teised agarad arvustajad esmalt maininud võõrsõnade- ja

slängirohkust. Teiselt poolt aitab sellele kaasa luulekogu sisuline fragmentaarsus ning eklektilisus.

Läksi temaatiliselt erinevatesse äärmustesse (Piiblist milfiporti) kalduvale luulele annavad võõralt vürtsika maitse erinevad anglismid, latinismid, akadeemilisest žargoonist pärit võõr- ja oskussõnad ning mitmed pop- ja alternatiivkultuuri tuntud pärisnimed ning reaaliad, mis on mõnel pool segatud pikkade ja kohati veidi kohmakate terminiks muudetud emotsioonikirjeldustega (*minaolensita-peakonstateeringud*, lk 12). Tema luule krobeline, eklektilisusse

kalduv pealispind võib seetõttu esialgu mõjuda üsna võõristavalt, kuid selle taga on kumamas üsna oluline küsimus keelest ja selle võimest üleüldse midagi väljendada.

Luulekogu sisse- ja väljajuhatavas raamluuletuses vihjab noor autor, kuis keele näol on tegemist abivahendiga, mis laseb *sõnade pinnale hingama* (lk 7) tulnud mõtetel end vajadusel väljendada. Mõte aga elab kusagil nende sõnade taga, või kui rääkida Läksi luuletuses kehtivate ruumisuhete kehtestatud kategooriates, nende sõnade all, olemata seejuures neist alam. Mingi seletamatu emantsipeerumissoovi tõttu ihkaks see mõte justkui eksisteerida sõnadest eraldi, aga on nendega sümbiootilises armastav-vihkavas suhtes – sõnad toidavad mõtet, mõtteta oleksid sõnad tühjad jne.

Selline mõttearendus lubab ehk oletada, et Läksi luule kohati keeruliseks osutuva, sõnadest küllastunud ja karuse pealispinna all, kus *kõik on nii marlboro ja ploomi-siider* (lk 10), võiks ehk peidus olla mingi sügavam ning siiram idee, mis on sama naiivselt pörsaroosa kui tema luulekogu kaasi rüütav kate ja mitte nii koledalt kriipiv kui liivapaber, mida see

varjab. Ütleb ju autor isegi, et *kiht-kihilt me oleme roosad* (lk 29). Teisalt ei pruugi selline mõttearendus eriti otstarbekas olla, sest kuidas ikkagi lahutada luuleteoses väljendatu seal valitud väljendusvahenditest? Seesama sümbiootiline suhe, millest luulekogu avaread kõnelevad, muutub takistuseks, sest luule ei eksisteeri valitud sõnadest eraldi, vaid ainuvõimalikult nende kaudu. Võib-olla seetõttu tekibki küsimus, kas oma väljenduse leidnud *Mõte on õnnelik / ja kus on parem / kas sõnade pinna pääl või all tumedas sügavikus* (lk 7).

Autori valitud pretensioonikas eneseleosutav sõnavara võimendab omakorda problemaatikat, mis on seotud sõnade ebatäiusesest tuleneva painega: *me kõnnime oma ihade kannul / harva oma sõnu pidi / lausume seda ja teist et kaasteelised teaks et me ses / nõus koos oleme* (lk 27). Toodud ihad on sageli väl-

TEMA LUULE KROBELINE, EKLEKTILISUSSE KALDUV PEALISPIND VÕIB SEETÕTTU ESIALGU MÕJUDA ÜSNA VÕÕRISTAVALT, KUID SELLE TAGA ON KUMAMAS ÜSNA OLULINE KÜSIMUS KEELEST JA SELLE VÕIMEST ÜLEÜLDSE MIDAGI VÄLJENDADA.

jendamatud, mistõttu on nende kirjeldamine sageli üsna suvaline, pakkudes ometi *nii palju võimalikke sõnastusi, mille vahel valimine*

oleks / vägivald (lk 41). Seda on piisavalt, et asetada luuletaja erilisse kitsikusse. Sõnad on nii mõneski mõttes küündimatud, mis sunnib luuletajat maadlema erialaselt ängistava paradoksiga, et kõike (muusikat, armastust) vast ei saagi kängitseda *sõnakapslisse* (lk 25) või vägistada *kriipspunktjoon-ümberolemisse* (lk 25).

Sõnad on ebatäiuslikud muuhulgas seetõttu, et neil puudub igatsetud mõju: ka koera võib surematuks deklareerida ning seda oma allkirjaga kinnitada (lk 27), kuid see ei takista teda viimast korda haukumast. Lõppude lõpuks võib ju lausuda kõike, ka mõttetusi, mistõttu *me sõnadel / polegi nii suurt väge* (lk 27). Neis ei ole niigi palju väge, et rääkida asjust, mis on olulised, kuid ei ole mahtunud ühesegi õppekavva: *et mida teha siis kui ühtäkki on kogu linn porine / inimesed samavõrd ainult et silmad peas hõõguvad oranžilt* (lk 8).

Isegi *lingua puras* (lk 16) kuuldavale toodud sõnad, olgu need siis tarbetud õpetused, põhjendamata valed või ebameeldivad küsimused, on avaluuletuses kujutatud ning suure tähega tähistatud Mõttest mingil viisil irdunud. Ometi on kõigel lausutul ja sõnadesse suletul kaal. Armastuski võib ÕS-is defineeritud olla, *ent armastus ei ole ÕS* (lk 25). Seetõttu ei hakka

Läksi luulemina otsima tähendusi terminite ja sõnaseletuste rägastikust. Võib-olla pelgab ta vaid *uuesti sõnade pühasse valesse eksida* (lk 27).

Siiski ei ole päris selge, kas *vai-kiv maailm ühegi plinkiva majakata* (lk 13) oleks parem. Suurtäheline Mõte vajub luulekogu lõpuridades küll visuaalselt muust tekstist lahtirebitult alla tumedasse sügavikku (lk 44), kuid ma ei julge väita, et see oleks üleskutse tüüneks vaikimiseks. Sügavikus töötab ju Mõtte neelata sama *ükskõikne pimedus* (lk 13), mis ümbritseb koduranna reetnud paadipõgenikku. Ning kes ütleb, kas selle pimeduse rüpes on turvalisem kui novembrikuiselt vaenulikus, lörtsises ja rõskes ruumis, milles Läksi luulemina liigub ja sobivaid lausumisi otsib. Paljugi, millega ta nende otsingute jooksul kokku puutub, on jõhker ning kohati arulage, kuid selles on ka midagi tuttavat, kui mitte ketserlikult kodust, nii nagu ka *sõnade-pinna pääl* (lk 44) on midagi, mis laseb mõttel hingata.

KAUR RIISMAA

„ME HOMMIKUD, ME PÄEVAD,
ÕHTUD, ÖÖD”

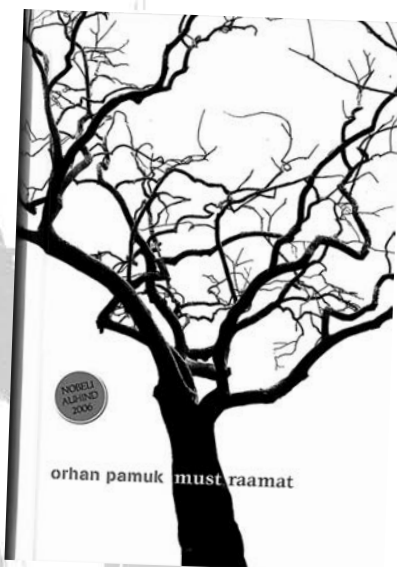
Teist sellist debüütlulekogu eesti kirjandusest ei meenugi – pea kahe sajaleheküljeline suures formaadis pikkade poeemilaadsete luuletustega ilma noorautori käekirjata noorluuletaja tundlik luulekogu, ühtse idee loomulik, selge- ja avarapilguline teostus, mille avapoeem võtab oma headuses ja kujundiloomes lausa hinge kinni. Kaur Riismaa laseb ühel või teisel moel Eestiga seotud inimestel jutustada kord lihtsamas ja otsekohesemas vormis, kord keerutades ja kujundlikumalt oma elulugusid, viies nad tihti kodust eemale, pannes neid läbi käima tummisest ja valusast ajaloosupist. Kuid juba üsna luulekogu algusest jääb kõlama leppiv tõdemus *seal on hoopis sama maailm* (lk 70) või siis nostalgiline ja unistlev õhklus *seal on seesama maailm hoopis parem* (samas).

ORHAN PAMUK

„MUST RAAMAT”

Pamukiaana on eesti keeles jätku saanud ja selle üle on ülimalt hea meel. Sarnaselt rabavalt mitmekülgselt, kogu Türgi erinevate maailmavaadete kompotti ühte haarata püüdvale romaanile „Lumi” (ek 2007, tlk Ly Seppel) tegeleb tuntuim tänapäeva türgi kirjanik Orhan Pamuk „Mustaski raamatus” (tlk Inna Ossiptšuk ja Helen Geršman) identiteediotsingutega ning kõikumisega Ida ja Lääne vahel, kaevudes tihti väga sügavasse kultuuri- ja tekstikihistustesse ja samas jutustades järjest vintse peale keeravat lugu Galipist, kes ajab oma müstiliselt kadunud naise jälgi. Kuid vähemalt sama lummas kui põnev lugu ja mäng tekstidega on ka Pamuki Istanbuli poeetika, mis on meistriklass omaette, tõeline lugemiselamus.

THOMAS GLAVINIC

„ÖÖTÖÖ”

Austria kirjandus on viimasel aastakümnel läbi teinud suure muutuse, hakanud järjest enam jutustama lugusid ja tõusnud ka lugejamenu osas saksakeelse kirjandusilma täielisse esirinda. Viimastel aastatel on uue põlvkonna austria kirjandust järjest kasvavas tempos tõlgitud ka eesti keelde – ilmunud on vägevad raamatud Bettina Balàkalt, Daniel Kehlmannilt, Daniel Glattauerilt, oma panuse andis siia ka Värske Rõhu 26. number (Clemens J. Setz jt noored). Nüüd siis on järg jõudnud Thomas Glavinici katastroofiromaanini

„Öötöö” (tlk Merle Loogus), mis räägib mehest, kes avastab ühel hommikul ärgates, et kõik teised inimesed on maailmast jäljetult kadunud ning ta on jäänud üksi. Ilma ühegi (näilise) vastumängijata tegelase lugu on kirjanikule lausa uskumatult keerukas väljakutse, kuid Glavinic saab sellega raamatu pea täies mahus hakkama, romaan oma tiksuvas monotoonsuses on igati meeldiv lugemine.

Lauri Eesmaa

JÄRGMISES NUMBRIS:

BERIT KASCHAN, ELIINA KORTS, ANDRA TEEDE

VA
RÕHIK

**NÜÜD SAADAVAL KA VÄRSKE RÕHU E-AJAKIRI
WWW.DIGIRA.EE**

IV/20

HIND 2.60 EURO

ISSN 1736-2954

9 771736 295282

roheline trükis

Trükitud FSC-sertifikaadiga paberile looduslike trükitärvidega. ©Ecoprint

